

Kortlægning af den globale handel med fisk og fiskeprodukter handel, produktion, råvarer og told

Nielsen, Max

Publication date:
2005

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):

Nielsen, M. (2005). *Kortlægning af den globale handel med fisk og fiskeprodukter: handel, produktion, råvarer og told*. Fødevareøkonomisk Institut. Rapport / Fødevareøkonomisk Institut Nr. 173

Fødevareøkonomisk Institut

Rapport 173

Kortlægning af den globale handel med fisk og fiskeprodukter

Handel, produktion, råvarer og told

Max Nielsen

København 2005

Indholdsfortegnelse:

Forord	5
1. Indledning	7
2. Hjemmemarkedet	9
3. Eksportmarkedet	13
3.1. Dansk eksport	13
3.2. Verdensmarkedet for alle fiskeprodukter	15
3.3. Laksefisk	23
3.4. Torskefisk	30
3.5. Rejer	36
3.6. Sild	43
3.7. Fladfisk	48
3.8. Fiskemel og olie	52
4. Aktiviteter i Danmark	57
4.1. Data	57
4.2. Strukturen i den danske fiskeindustri	58
4.3. Udvikling	61
5. Det globale råvaregrundlag	67
5.1. Den globale forsyning	67
5.2. Den danske forsyning	69
5.3. Den danske fiskeindustri's mulighed for at forøge råvareforsyningen ...	72
5.4. Scenario 2010 for den globale og den danske forsyning	75
6. Toldpolitik	79
6.1. Struktur	79
6.2. Toldpolitikens beskyttelsesniveau	80
6.3. Fremtidens toldpolitik	82
6.4. Konsekvenser af toldpolitikens liberalisering	83
6.5. EU's toldpolitik	88
7. Konklusion	93
Referencer	97
Appendiks 3.1 - 6.5	99

Forord

”Kortlægning af den globale handel med fisk og fiskeprodukter” er et delresultat af en undersøgelse foretaget med økonomisk støtte fra FIUF programmet. Initiativtager har været Dansk Fisk, der også har fungeret som koordinator for de forskellige dele af undersøgelsen.

Undersøgelsens samlede resultater er afrapporteret i hovedrapporten ”Dansk Fiskeindustri udviklingsmuligheder i den globale økonomi”, samt i nærværende rapport. Hovedrapporten er et fælles ansvar for Dansk Fisk og de involverede parter der har forestået arbejdet. Disse er Gemba Innovation, Institut for Fiskeriforvaltning og Kystsamfundsudvikling, Teknologisk Institut, Brand Plant, Eurofish og Fødevareøkonomisk Institut. Ansvar for nærværende rapportens indhold, vurderinger, konklusioner og anbefalinger er alene Fødevareøkonomisk Instituts.

Rapporten kortlægger den globale handel med fisk og fiskeprodukter og analyserer den danske fiskeindustri rolle. Globale handelsstrømme og fiskeindustriens aktiviteter i Danmark gennemgås, med særlig fokus på den fremtidige råvareforsyning og liberalisering af toldpolitikken. Arbejdet er udført som en økonomisk analyse baseret på et bredt statistisk materiale.

Arbejdet er gennemført af adjunkt Max Nielsen, Ph.D., fra afdeling for fiskeriøkonomi og -forvaltning på Fødevareøkonomisk Institut med bidrag til kapitel 4 fra fuldmægtig, cand. polit. Rasmus Nielsen fra statistisk afdeling. Forskningschef Jørgen Løkkegaard har ledet arbejdet og sekretær Elsebeth Vidø har varetaget redigeringen af rapporten. Dansk Fisk har indgået i arbejdet med chefkonsulent Jens Henrik Møller og chefkonsulent Poul Melgaard som sparringspartnere, og der har været etableret en følgegruppe med yderligere deltagelse fra Fødevareministeriet og Danmarks Fiskeindustri og Eksportforening.

Fødevareøkonomisk Institut, maj 2005.

Søren E. Frandsen

1. Indledning

Fisk og fiskeprodukter har været handlet internationalt i årtier og internationalisering er ikke et nyt fænomen. De senere år er der dog sket en yderligere internationalisering og i dag handles en række fisk og fiskeprodukter på globale markeder. Denne globalisering er drevet af faktorer som gradvise toldreduktioner, udviklingen af den globale opdrætssektor, billigere og bedre transportformer, stagnerende forsyning fra fiskeri i traditionelle forbrugerlande, samt stigende efterspørgsel.

Den internationale handel og konkurrencen udefra har påvirket EU særligt kraftigt de sidste 2-3 år, idet euroen er styrket i forhold til dollaren, og har forårsaget faldende priser på fisk og fiskeprodukter. Samtidig har udvidelsen af EU givet forøget konkurrence fra bl.a. Polen, såvel som Kinas indtræden i WTO har forøget konkurrencen på verdensmarkedet. Også koncentrationen i detailsektoren har sat fiskeleverandører under pres.

I Danmark har faldende råvareforsyning fra traditionelle leverandører i det nordatlantiske område yderligere sat dele af den danske fiskeindustri under pres. Forarbejdning i Danmark har været i tilbagegang og flere filetfabrikker er lukket. Omvendt har udviklingen også givet nye muligheder og dansk handel med fisk og fiskeprodukter er i fremgang.

Disse forhold indebærer at den danske fiskeindustri står overfor en række udfordringer, der sammen med en generel fokusering på globalisering og outsourcing, skaber behov for en kortlægning. Dels af hvor sektoren står i dag, og dels af hvordan positionen opretholdes og udbygges fremover. Nærværende rapport udgør et bidrag til denne kortlægning.

Formålet er at kortlægge den globale handel med fisk og fiskeprodukter, herunder at analysere den danske fiskeindustri's rolle på verdensmarkedet. Formålet er også at give anbefalinger til hvordan den danske fiskeindustri kan opretholde og styrke sin position. Centrale temaer er hvilke faktorer der forklarer de globale handelsstrømme? Hvordan den fremtidige råvareforsyning sikres? Om toldreduktioner er fordelagtige for den danske fiskeindustri? Særlig fokus er der på den fremtidige råvareforsyning, samt på liberalisering af toldpolitikken. Resultaterne er vigtige i forhold til om den danske fiskeindustri skal arbejde for en fuldstændig fjernelse af told på alle fiskeprodukter globalt. Derigennem udsætter den sig for tab i konkurrenceevne, men samtidig opnår nye muligheder. Resultaterne er endvidere vigtige for hvordan danske virksom-

heder skaffer sig adgang til råvarer, samt i forhold til hvordan konkurrenter agerer. Rapporten omfatter samfundsøkonomiske analyser baseret på et bredt statistisk grundlag, med afsæt i velfærdsøkonomi og traditionel handelsteori.

Rapporten indeholder udover indledning og konklusion fem kapitler, som kan læses uafhængigt. I kapitel 2 gennemgås fiskeforbruget på hjemmemarkedet, og i kapitel 3 analyseres de globale markeder for fisk og fiskeprodukter, såvel som den danske fiskeindustri's rolle vurderes. I kapitel 4 gennemgås udviklingen i den danske fiskeindustri. I kapitel 5 vurderes adgangen til råvarer, og i kapitel 6 gennemgås toldpolitikken på de største globale fiskemarkeder. Konsekvenserne af en liberalisering for den danske fiskeindustri vurderes også.

2. Hjemmemarkedet

Formålet med dette kapitel er at identificere forbruget af fiskeprodukter på hjemmemarkedet i Danmark, herunder hvilke produktformer der afsættes. Der udarbejdes ikke løbende statistik over forbruget, alene ad hoc undersøgelser fra Danmarks Statistik. Den nyeste omhandler 2001. I undersøgelsen estimeres forbruget pr. indbygger af en række forbrugsgoder, herunder fødevarer opdelt på bl.a. fiskeprodukter, på grundlag af en stikprøve på 2.000 husstande. Husstandene betales i en 2 ugers periode for at skrive ned, hvor meget de køber af forbrugsvarer. De to uger er placeret på forskellige tider af året for at udjævne sæsonudsving. Undersøgelsen gennemføres alene i værdier og stikprøven opregnes til at omfatte hele det danske marked.

Det totale per capita forbrug udgør 598 kr. svarende til et totalt hjemmemarked på fiskeprodukter på 3,2 mia. kr. Det totale forbrug på hjemmemarkedet er angivet i værdier i tabel 2.1 fordelt på fiskearter og produktformer. Forbrugsundersøgelsen opererer med 50 produktkategorier indenfor fisk. Enkelte af produktkategorierne omfatter flere fiskearter eller produktformer, hvorfor disse er skønsmæssigt fordelt. Fordelingen er således behæftet med usikkerhed. Dette er bl.a. af betydning for fiskefrikadeller og fiskefars, som er placeret i tilberedt/konserveret torskefisk, trods det forhold at de også kan indeholde fx laks og fladfisk.

Tabel 2.1. Forbrug af fisk på hjemmemarkedet 2001 fordelt på produktformer og fiskearter, mio. kr.

	Fersk	Frosset	Filet	Røget/saltet /tørret	Tilberedt/ Konserveret	Total
Laksefisk	239	61	.	152	20	472
Torskefisk	51	18	135	3	268	475
Rejer	131	262	.	.	122	515
Sild	.	.	39	28	379	447
Fladfisk	120	.	208	.	.	329
Andet og blandet	170	13		174	575	933
Total	710	354	382	358	1,365	3,170

Kilde: Beregninger foretaget på grundlag af Forbrugsundersøgelsen, Danmarks Statistik.

Forbruget af rejer er størst, efterfulgt af torskefisk, laksefisk, sild og fladfisk. Forbruget af rejer, torskefisk, laksefisk og sild er næsten lige stort, og forbruget er således fordelt ligeligt mellem traditionelle danske produkter (torskefisk og sild) og nyere introducerede produkter som norsk opdrættede laks og grønlandske koldvandsrejer. Forbruget af tilberedte/konserverede produkter er størst, efterfulgt af fersk fisk, hvor

forbruget af frosne, fileterede og røgede/saltede/tørrede produkter er mindre. Inkluderet i det relativt høje salg af tilberedte/konserverede produkter er den efterbehandling, der foretages i detailledet, fx filetering hos fiskehandleren eller panering og stegning i delikatesseafdelinger i supermarkeder.

Sammenlignes med dansk eksport, er der i Danmark et større forbrug af sild og fladfisk, end den andel de dækker af dansk eksport. Endvidere er forbrug af tilberedte/konserverede produkter relativt større. Dette skal ses i sammenhæng med traditioner for at spise fladfisk og sild, samt med at eksportørerne vurderes at tjene mest ved at sælge fersk fisk frem for tilberedte/konserverede produkter.

Forbruget af fisk udgjorde i 2001 0,5% af det samlede forbrug og 4,5% af det samlede fødevarerforbrug. Fiskeprodukter er således en marginalvare.

Værdien af det totale forbrug stiger fra 1996-2001 med 15%. De største stigninger ses på fersk laks og røget laks, hvor det største fald ses på fersk fladfisk. Tilberedt/konserveret torskefisk går tilbage fordi salget af fersk torskeroegn falder. Derudover stiger forbruget af ferske rejer 2½ gang dog fra et lavt niveau, hvor frosne rejer går tilbage fra et højt niveau. Som helhed stiger forbruget af produkter baseret på laksefisk og rejer, hvor forbruget baseret på fladfisk falder. Dette skyldes, at det vilde fiskeri går tilbage, hvor laksopdræt vinder frem. Endvidere indebærer fremgangen i bestandene af grønlandske koldvandsrejer, at forbruget af rejer i Danmark stiger.

Forbruget i mængder kendes ikke, idet Forbrugsundersøgelsen ikke udarbejdes herfor. Der eksisterer således ikke et realistisk billede af forbruget i mængder, hvorfor disse alene kan skønnes. Forudsættes importprisen for fiskeprodukter som helhed i EU at være gældende på det danske detailmarked, korrigeret for værditilvækst og avance i den danske detailsektor, bliver per capita forbruget i levende vægt 21 kg. Tilsvarende tal for 1996 er 23.3 kg., svarende til et fald på 8% for fiskeprodukter som helhed. Forbruget af torskefisk falder mest, efterfulgt af fladfisk og sild. Forbruget af rejer er uændret, hvor forbruget af laks stiger. Dvs. opdrætsfisk fortrænger vilde fisk. Det skal dog understreges at skønnene i mængder er behæftet med usikkerhed, idet de er baseret på at detailpriserne på fiskeprodukter i Danmark udvikler sig som importpriser på fisk i hele EU.

Det kan konkluderes, at det danske forbrug af fiskeprodukter i 2001 udgør 3,2 mia. kr., at per capita forbruget samme år udgør ca. 21 kg., at forbruget er stigende i værdier i 1996-2001, og formodentligt faldende i mængder. Det kan endvidere konkludere-

res, at en opdrætsfisk som laks i perioden fortrænger torskefisk, fladfisk og sild. Arter, som i årevis har udgjort kernen i det traditionelle danske fiskeforbrug.

3. Eksportmarkedet

Formålet med dette kapitel er at identificere centrale aktører på de globale markeder for fiskeprodukter, for derved at skabe overblik over udbydere og efterspørgere. Endvidere er formålet, at analysere konsekvenser af globaliseringen for handelsmønstret.

Det globale marked analyseres med udgangspunktet i EU, idet 87% af den danske fiskeeksport afsættes i EU. EU omfatter alene de ”gamle” EU lande ekskl. hjemmemarkedet i Danmark, som blev behandlet i kapitel 2. EU markedet ekskl. Danmark benævnes i det følgende EU-14. Analysen udvides efterfølgende med en gennemgang af potentielt vigtige markeder i Japan, USA og Kina samt visse tilfælde også andre lande. Markedet i de fire områder benævnes Gruppe 4.

De centrale aktører på markedet identificeres ved en gennemgang af de internationale handelsmønstre, opdelt på markedssegmenter for fiskearter og produktformer. Disse markedssegmenter er udvalgt ud fra betydningen for den danske fiskeforarbejdningsindustri, samt fordi substitutionen mellem segmenterne er beskeden. Analysen foretages for 2003, eller det seneste år hvor data har været tilgængelige, og baseres på udenrigshandelsstatistik fra Eurostat og OECD.

Konsekvenserne af globaliseringen analyseres ved at se på udviklingen på de fire markeder i perioden 1995-2003, ved at identificere faktorer der har været afgørende for udviklingen i importmængder og priser i perioden.

3.1. Dansk eksport

Dansk eksport af fiskeprodukter til konsum udgjorde i 2003 19,6 mia. kr. og bestod af en række forskellige produktformer, baseret på en række forskellige fiskearter, som angivet i tabel 3.1.

Tabel 3.1. Eksporten 2003 fordelt på produktformer og fiskearter, mio. kr.

	Fersk	Frosset	Filet	Røget/saltet /tørret	Tilberedt/ konserveret	Total
Laksefisk	2.776	211	1.352	1.195	150	5.684
Torskefisk	1.183	96	1.529	1.510	446	4.764
Rejer	150	1.448	.	.	1.385	2.983
Sild	109	117	260	99	400	985
Fladfisk	625	121	59	46	.	851
Andet	1.032	1.030	843	255	1.170	4.330
Total	5.875	3.023	4.043	3.105	3.551	19.597

Kilde: EUROSTAT udenrigshandelsstatistik.

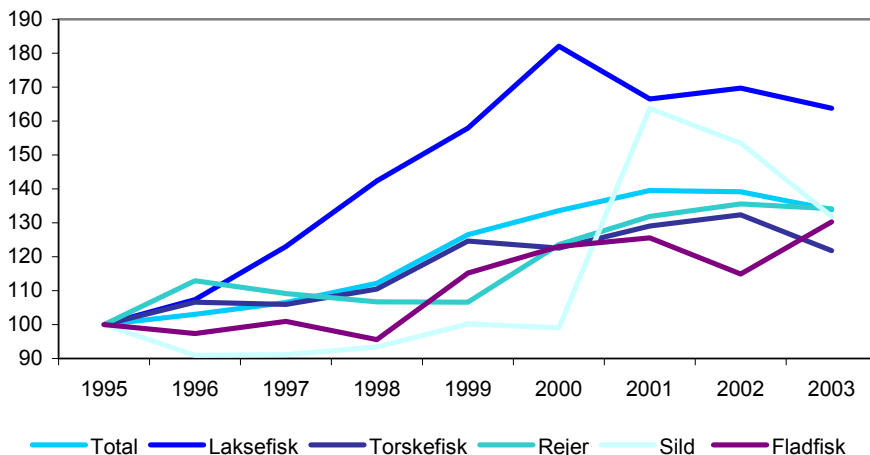
Ferske produkter er med for 5,9 mia. kr. vigtigst, efterfulgt af fileten og tilberedte og konserverede produkter. Eksporten baseres på en række forskellige fiskearter med laksefisk, torskefisk og rejer som de vigtigste. Eksporten er således differentieret på produktformer og i mindre grad i forhold til fiskeart. De vigtigste produkter er fersk laksefisk med 2,8 mia. kr., hvor fileten af torskefisk, samt klipfisk og tørfisk hver udgør 1,5 mia. kr.

Eksporten går hovedsageligt til EU markedet som modtager i alt 87%. Tyskland, Frankrig og Italien er de største modtagere. Den resterende del af eksporten går til 95 andre lande, hvoraf Rusland som den største modtager 2%. USA, Japan og Kina modtager totalt 4%.

Udviklingen i eksporten totalt og for de vigtigste fiskearter er angivet i figur 3.1 i værdier (løbende priser i DKK)¹ for perioden 1995-2003.

¹ Der anvendes igennem hele rapporten løbende priser, idet varer der handles internationalt analyseres. Det giver ikke mening at korrigere prisudviklingen på fiskeprodukter med de generelle prisstigninger (inflation) for derved at opnå fast prisniveau. Årsagen er at internationale handelsstrømme for fiskeprodukter alene påvirkes af de relative priser mellem lande. Derved bliver det ikke relevant, hvordan priserne på andre produkter i et givet land udvikler sig.

Figur 3.1. Dansk eksport af fisk og fiskeprodukter, 1995-2003, 1995=100.

Den totale eksport stiger for alle arter over perioden som helhed, dog mest for laksefisk. Men udviklingen er ikke jævn, idet den totale eksport stiger indtil 2001 hvorefter den stagnerer. Laksefisk driver udviklingen frem til 2000 og sild med prisstigninger i 2001. I 2001-03 er eksporten konstant for de fleste arter, ekskl. sild. Værdien af torskfisk falder i 2003 som følge af prisfald. Faktorer, der bestemmer udviklingen i eksporten, identificeres i det følgende. I dette kapitel gennemgås det globale marked og i kapitel 4 analyseres den danske produktion af forarbejdede fiskeprodukter.

Eksport af fiskemel og olie er ikke inkluderet i eksportværdien på 19,6 mia. kr. Denne udgør 1,6 mia., heraf 1,2 fiskemel og 0,4 fiskeolie. Norge og Japan er de største enkelte modtagere, hvor EU som helhed modtager 44%. Eksporten af fiskemel og olie afsættes således i højere grad end fisk globalt.

3.2. Verdensmarkedet for alle fiskeprodukter

Import af fiskeprodukter til konsum til udvalgte vigtige globale importører, omfattende EU, USA, Japan og Kina udgjorde totalt 344 mia. kr. i det seneste år hvor data har været tilgængelige. I 2002 udgjorde disse fire markeder 70% af den globale import. Importværdierne er for Gruppe 4 fordelt på leverandører (markeder) i tabel 3.2.

Tabel 3.2. Leverandører for EU-14, USA, Japan og Kina.

	EU-14 2003	Japan 2002	USA 2003	Kina 2002	Total
Import (mia. kr.) ¹⁾	155 ²⁾	104	73	12	344
Leverandører	Danmark (11%) Holland (8%) Spanien (7%) Norge (5%) UK (5%) Frankrig (4%) Island (4%) Tyskland (4%) Marokko (3%) Argentina (3%)	Kina (18%) USA (10%) Thailand (8%) Indonesien (7%) Rusland (7%) Taiwan (6%) Sydkorea (6%) Norge (4%) Vietnam (4%)	Canada (20%) Thailand (13%) Kina (11%) Vietnam (7%) Chile (6%) Ecuador (5%) Indien (4%) Indonesien (4%)	Rusland (40%) Filippinerne (9%) USA (7%) Japan (6%) Canada (5%)	

Noter: 1) Omfatter alene fisk handlet til konsum (produkterne 03, 1604 og 1605). De vigtigste samhandels lande er udvalgt således de omfatter to-tredjedele af handlen, dog højst 10 lande og

2) inkl. den totale import fra andre EU lande på 75 mia. kr.

Kilde: EUROSTAT og OECD udenrigshandelsstatistik.

Forsyningen af de fire områder forestås af forskellige lande. I EU-14 udgøres halvdele af den 155 mia. kr. store forsyning af intern handel mellem EU landene. Herudover kommer den væsentligste forsyning fra nærliggende lande som Norge, Island og Marokko. Internt i EU er Danmark, Holland og Spanien største leverandører som alle er større end Norge. Dette skyldes dog at Norges eksport til Danmark ikke er medregnet. Medregnes denne bliver Norge EU's næststørste importør efter Danmark med 13 mia. kr. EU forsynes endvidere af asiatiske og amerikanske lande. Forsyningerne herfra udgør 16% når alle de vigtigste leverandører af Japan, USA og Kina (dem som er angivet i tabel 3.2) medtages. Endelig forsynes de enkelte EU lande typisk fra tidligere kolonier med hvilke de deler sprog og kultur, og derfor har haft tætte handelsrelationer med i årevis. Disse handelsrelationer eksisterer stadig, selvom de med globaliseringen i stadig højere grad udviskes.

Japans forsyning på 104 mia. kr. stammer primært fra asiatiske og amerikanske lande. Kina, USA og Thailand er de største leverandører.

Forsyningen af USA forestås delvist af andre amerikanske lande, med Canada, Chile og Ecuador som de største, samt delvist af asiatiske lande med Thailand, Kina og Vietnam i spidsen. Som EU's forsyning er den amerikanske således delvist regional. Modsat EU er der dog en lige så store leverancer fra Asien, som fra andre amerikanske lande.

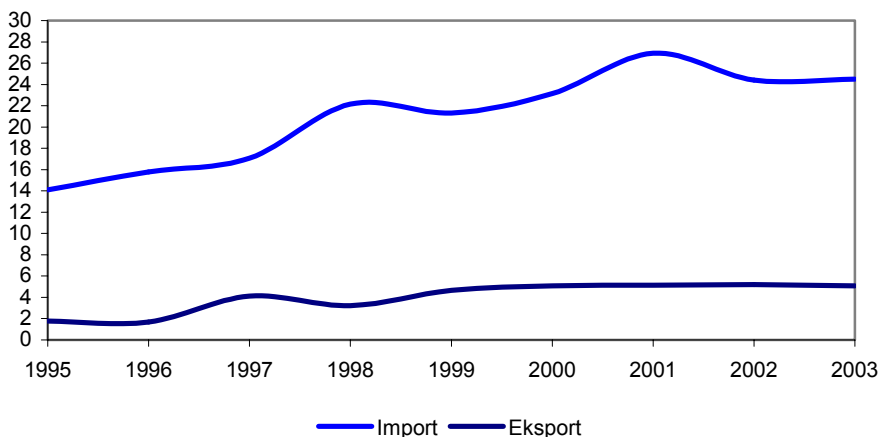
Kinas forsyning er med 12 mia. kr. mindre end de tre øvrige landes og den stammer primært fra Rusland (40%). Også Filippinerne, USA, Japan og Canada er betydende. Kina har dog en noget anderledes rolle som importør end de tre øvrige lande, idet hovedparten af importen er råvarer til forarbejdning og reeksport. Kina er da også med en eksport på 35 mia. kr. nettoeksportør. Der er således en international arbejdsdeling i Asien og Amerika, hvor lande som USA, Japan, Rusland, Canada og Thailand med tilstedeværelsen af fiskeri eller opdræt har den primære produktion, lavtlønslande som Kina forestår forarbejdningen, og hvor fiskeprodukterne efterfølgende eksporteres til lande som Japan og USA med stor købekraft.

Der tegner sig et billede af et verdensmarked hvor EU i høj grad er forsynet fra Europa og hvor USA, Japan og Kina forsynes fra asiatiske og amerikanske lande. Dette kunne tyde på, at verdensmarkedet er opdelt i en europæisk del og en del omfattende asiatiske og amerikanske lande. Som følge af flere forhold vurderes dette dog ikke at være tilfældet. For det første modtager EU 1/6 af sin import fra de vigtigste leverandører i Asien og Amerika. Endvidere afsætter Norge begge steder, hvilket også er tilfældet med Rusland, når den russiske eksport til Norge, som reeksporteres til EU, inddrages. Endelig er der en række mindre eksportlande, der afsætter på begge dele af verdensmarkedet. Priserne på de to dele af verdensmarkedet kan således ikke, når der ses bort fra transportomkostninger, være væsentlig forskellig. Derved giver det ikke mening at opfatte verdensmarkedet som to adskilte markeder. Priserne på fiskeprodukter dannes således på et verdensmarked.

Verdensmarkedet bindes sammen af samhandelen mellem de fire blokke, EU, Japan, USA og Kina. Af tabel 3.2 fremgår at der er en intensiv samhandel mellem Japan, USA og Kina, samt alle deres leverandører. EU tager del i denne samhandel ved at modtage 25 mia. kr. af sin import fra de vigtigste asiatiske og amerikanske lande, samt ved en mindre eksport til disse lande. Eksporten fra EU-14 til disse lande udgør 5,1 mia. kr. af den totale eksport til ikke EU lande på 14 mia. kr. Dette er i sammenligning med den totale import på 155 mia. kr. beskedent, men skyldes, at EU ikke er selvforsynende med fiskeprodukter, hvorfor næsten hele produktionen afsættes på hjemmemarkedet. Der haves fri adgang til verdens største marked, og da det kan aftage mere end egenproduktionen, har det ikke været nødvendigt at udvikle alternative afsætningsmarkeder i fx USA eller Japan.

Udviklingen i EU-14 samhandelen med de vigtigste aktører i Asien og Amerika i perioden 1995-2003 er angivet i figur 3.2.

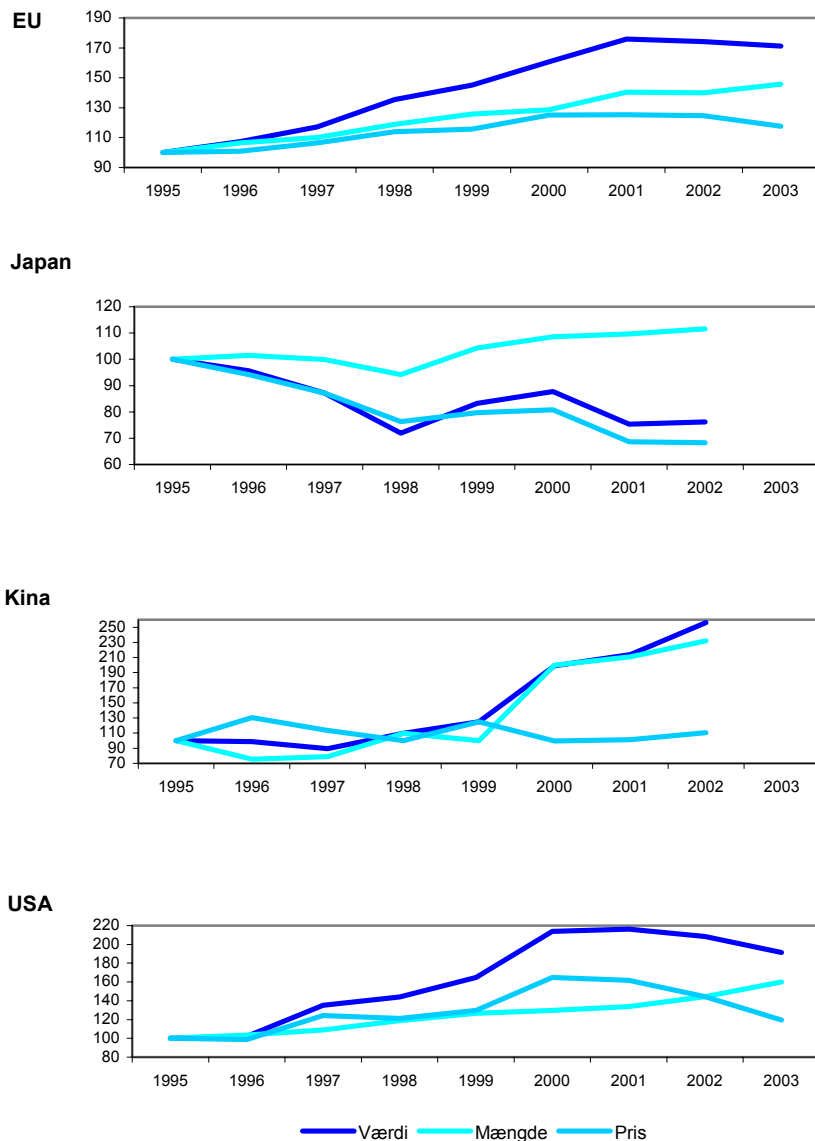
Figur 3.2. EU-14 samhandel med de vigtigste aktører i Asien og Amerika, 1995-2003, mia. kr.

Det fremgår at import til EU-14 fra de vigtigste aktører i Asien og Amerika har været stigende indtil 2001, og igen stigende i 2003 efter et fald i 2002. Eksporten fra EU til disse lande har været svingende, men dog stigende over perioden som helhed. Fra 1995-2003 steg import og eksportværdien fra og til de vigtigste asiatiske og amerikanske lande hhv. 75% og 200%, hvilket er mere end stigningen i handelen som helhed. De to dele af verdensmarkedet er i perioden således blevet tættere sammenhængende. Omvendt er der en større samhandel i Asien og Amerika, end der er mellem Europa og de to områder, og der kan derfor ligge et potentiale for den danske fiskeindustri gemt i at indgå en arbejdsdeling, hvor forarbejdning af fiskeprodukter outsources. Fx til Kina som så vil kunne indgå i en tilsvarende arbejdsdeling som med Japan og USA.

Udviklingen i importen til de fire områder er angivet i figur 3.3 i værdier, mængder og priser for perioden 1995-2003. Udviklingen i værdier og priser er igennem hele rapporten beregnet i danske kroner.

Figur 3.3. Udvikling i importen af fisk og fiskeprodukter, 1995-2003, 1995=100.

Anm. Skalaen er forskellig på de fire markeder.

Priserne i EU og USA følger samme mønster over tid med stigninger i 1995-2000, stagnation i 2001 og fald derefter. Fra 1998 og frem følger priserne i Japan også dette mønster. Det at priserne udvikles ens over tid indebærer, at de tre områder udgør dele af det samme verdensmarked. Prisudviklingen på verdensmarkedet påvirkes af en række faktorer. Udbudet er stigende som følge af fremgangen i det globale opdræts-erhverv, men også efterspørgslen skønnes at være stigende. Endvidere har valutakurs-udviklinger effekt på priserne. Således styrkedes \$ i forhold til € i 1995-2001 for derefter igen at svækkes. Dette afspejler sig i prisudviklingen (angivet i €) i både EU og USA. Endvidere svækkedes yen i forhold til € i 1995-98, styrkedes betydeligt indtil 2000, for igen at svækkes i 2001-03. Dette giver sig udslag i prisudviklingen i Japan. For en mere detaljeret beskrivelse af valutakursernes rolle i prisdannelsen på det globale marked henvises til appendiks 3.1.

Den angivne udvikling i gennemsnitspriserne i Kina kan, som følge af den kraftigt stigende import, være påvirket af en ændret produktsammensætning, hvorved den er usikker. Priserne er dog relativt konstante og udvikler sig ikke som i de øvrige tre områder. Dette kan skyldes at Kina i perioden har udviklet sig fra at være et lukket marked til at blive en integreret del af verdensøkonomien.

Importmængderne er stigende over perioden som helhed i alle fire områder. Dette afspejler både et stigende globalt opdræt og stigende efterspørgsel i de fire store områder. Også den stigende integration i verdensøkonomien har betydning. I EU stiger importmængderne over hele perioden. Årsager inkluderer stigende import fra lande udenfor EU, bl.a. som følge af nedgangen i EU's fiskebestande, samt stigende import fra andre EU lande, som følge af integrationen efter oprettelsen af det indre marked. I Japan sætter den økonomiske krise sine spor med faldende efterspørgsel og en midlertidig nedgang i importmængden i 1997-98. De stigende importmængder til USA skal ses på baggrund af det stigende globale udbud af typisk opdrættede arter som rejer og laks, samt en international arbejdsdeling hvor amerikanske virksomheder outsourcer til Kina. Uforarbejdede alaskasej og stillehavslaks eksporteres til filetering i Kina, for derefter at blive reeksporteret til USA. Mængderne i Kina stiger over hele perioden. Dels som følge af opbygningen af en eksportorienteret forarbejdningssektor der baserer sin produktion på importerede råvarer, dels som følge af den stigende efterspørgsel på hjemmemarkedet, som den økonomiske fremgang har givet.

Udviklingen i importpriser og mængder indebærer at værdierne i EU og USA stiger indtil 2001 for derefter at falde. I Japan falder værdierne indtil 1998 og følger derefter udviklingen i EU og USA. I Kina stiger værdierne over hele perioden 150%. Der er

således stigninger i EU, USA og Kina og fald i Japan. En konsekvens af krisen i den japanske økonomi er, at fiskeprodukter i stadig stigende omfang går udenom Japan.

Ved siden af udviklingen i importværdierne ændres markedsandelene for leverandører i de fire områder forskelligt. Danmark og Norge taber markedsandele i EU, hvor begge vinder i Kina. Norge også i Japan. Danmark og Norge taber markedsandele på trods af stigninger i den absolutte eksport til EU. Det forøgede opdræt af laks er ikke nok til at opveje dette tab. Spanien vinder markedsandele i EU, som følge af den gradvise integration i EU efter dannelsen af det indre marked.

USA taber markedsandele i Japan og Kina, hvor Kina vinder i Japan og USA. Disse forskydninger er udtryk for en ændret international arbejdsdeling i Asien og Amerika. Lande som Vietnam og Chile med vækst i opdræt vinder betydelige markedsandele i både USA, Japan og EU. Derimod taber Thailand på de tre markeder som følge af sygdomsproblemer i opdræt og fund af rester af antibiotika i eksporterede fiskeprodukter. Dette har medført midlertidigt forbud mod import til EU af opdrætsfisk fra Thailand, samt også restriktioner i import til Japan og USA. Også Ecuador taber markedsandele i USA som følge af sygdom i opdræt af rejer. Endvidere vinder Canada med udviklingen af lakseopdræt markedsandele i USA og med det forøgede fiskeri af koldvandsrejer i Nordatlanten også i Kina. Endelig vinder Rusland store markedsandele i Kina som følge af forøget eksport af torsk og alaskasej.

Ovenstående billede af verdensmarkedet for fiskeprodukter er meget overordnet og tager ikke højde for produktdifferentieringen mellem fiskearter og produktformer. Produktdifferentieringen skyldes tilstedeværelsen af utallige forskellige fiskearter (globalt udnyttes over 800 fiskearter kommercielt) kombineret med at spisevaner over århundreder er udviklet ud fra begrænset lokal tilstedeværelse af fiskearter. Endvidere skyldes den, at fiskeprodukter handles i en række forskellige produktformer, både som uforarbejdede råvarer (ferske og frosne), halvfabrikata (fileter, røgede, saltede og tørrede) og færdigvarer (tilberedte og konserverede).

Der er foretaget nogle få undersøgelser af sammenhængen mellem markederne for forskellige fiskearter, produktformer af fisk samt mellem fisk og andre fødevarer². Disse undersøgelser omfatter kun dele af det globale marked for fiskeprodukter, hvilket indebærer, at der er en vis viden om sammenhænge mellem markeder på nogle

² Se Barten og Bettendorf (1989), Burton og Young (1992), Asche, Salvanes og Steen (1997), Asche og Hannesson (1997), Clay og Fofana (1999), Guillotreau (1998) og Jaffry *et al* (1998).

områder og utilstrækkelig viden på andre. Undersøgelserne er alle foretaget for EU og resultaterne indikerer at markederne for fiskeprodukter, ikke er sammenhængende med markederne for oksekød, svinekød, lam og fjerkræ. Priserne på fiskeprodukter påvirkes således ikke af ændringer i udbud af og efterspørgsel efter andre fødevarer. Endvidere findes, at markedet for torskefisk og laksefisk ikke er sammenhængende, at markedet for torskefisk er delvist sammenhængende med markedet for fladfisk, samt at markedet for laksefisk er delvist sammenhængende med markedet for rejer. Priserne på fladfisk kan således påvirkes af udbud og efterspørgsel efter torskefisk, hvor prisen på torskefisk ikke påvirkes af udbud og efterspørgsel på fladfisk. Årsagen til asymmetrien er at markedet for fladfisk er forsvindende lille i forhold til torskefisk. Tilsvarende kan priserne på laksefisk og rejer, som begge tidligere blev opfattet som luksusprodukter men som nu er blevet mere udbredte, påvirkes af hinandens udbud og efterspørgsel. Endelig påvirkes prisen på torskefisk ikke af udbud og efterspørgsel efter laksefisk, såvel som prisen på laksefisk ikke påvirkes af udbud og efterspørgsel efter torskefisk. Torskefisk og laksefisk kan med andre ord ikke erstatte hinanden på markedet. Substitutionen mellem fiskeprodukter er således lille, men dog eksisterende for relativt ens fiskearter og produktformer.

Import af fiskeprodukter til konsum til de fire områder er angivet for de 10 vigtigste fiskeprodukter for den danske fiskeindustri i tabel 3.3.

Tabel 3.3. Import til EU-14, USA, Japan og Kina af udvalgte produkter, mia. kr.

	EU-14 2003	Japan 2002	USA 2003	Kina 2002	Total
Laksefisk fersk og levende	8,6	1,2	2,0	0,1	11,9
Laksefisk røget	2,4	0,1	0,2	0,0	2,7
Torskefisk fersk	4,1	1,0	0,1	0,0	5,2
Torskefisk saltet og tørret	7,1	0,0	0,3	0,0	7,4
Torskefisk tilberedt og konserveret	2,1	0,5	0,1	0,0	2,7
Rejer frosset	18,8	17,1	19,5	0,8	56,2
Rejer tilberedt og konserveret	5,6	3,0	5,1	0,0	13,7
Fladfisk fersk	3,6	0,1	0,5	0,0	4,2
Filet	.	11,9	.	0,2	55,7
- af torskefisk	14,6	.	3,4	.	.
- af laksefisk	3,6	.	4,5	.	.
- af andet	11,0	.	6,5	.	.
Andet	73,5	69,1	30,8	10,9	186,1
Total	155,0	104,0	73,0	12,0	344,0

Kilde: EUROSTAT og OECD udenrigshandelsstatistik.

Det fremgår af tabel 3.3 at sammensætningen af importen af de udvalgte produkter er meget forskellig i de fire områder. EU er det eneste land med betydende import af produkter af torskefisk (når der ses bort fra fileter) og fersk fladfisk. Fileter af torskefisk er dog af stor betydning i USA og formodentligt også i Japan. Fersk og røget laksefisk importeres specielt til EU, selvom der også er en mindre import i USA og Japan. Import af filet af laksefisk er mere ligeligt fordelt mellem USA og EU og formodentligt også Japan. Det største importprodukt er frosne rejer med import for knap 20 mia. kr. i hver af de tre områder. Der er i disse områder også en import af for 3-6 mia. kr. tilberedte og konserverede rejer. Markeder for frosne, tilberedte og konserverede rejer, samt filet af torskefisk og laksefisk er således kendetegnet ved at være efterspurgt i alle de tre områder. Dette gælder i mindre grad også fersk laksefisk. Saltet, tørret, tilberedt og konserveret torskefisk, fersk fladfisk og røget laksefisk er derimod kendetegnet ved næsten udelukkende at være efterspurgt i EU. Markederne for rejer og filet af torskefisk og laksefisk er således globale, hvor markederne for saltet, tørret, tilberedt og konserveret torskefisk, fersk fladfisk, røget laksefisk primært omfatter Europa.

Kina har en mindre import af de fiskeprodukter, der er vigtige for Danmark. Dette skyldes at købekraften er lille, specielt for de danske produkter som primært er baseret på relativt dyre fiskearter som laks, rejer og torsk. Den begrænsede købekraft har den effekt, at importen hovedsageligt består af billige frosne fiskeprodukter som bl.a. importeres til forarbejdning og reeksport til Japan og USA. Kina indgår hovedsageligt i den internationale arbejdsdeling som et land hvor arbejdskraftintensive produktionsprocesser, herunder filetering, finder sted. Kinas betydning som aftagerland for produkter til konsum er i dag lille, hvilket dog med den kraftige stigning i indkomsterne i Kina kan ændres fremover. Under alle omstændigheder vil den forøgede integration af Kina i verdenshandelen påvirke den danske fiskeindustri direkte gennem forøget konkurrence i afsætningen i EU. Den danske fiskeindustri vil også påvirkes indirekte gennem, at forøget kinesisk efterspørgsel vil forøge prisen på hele verdensmarkedet.

Gruppen af andet omfatter en bred vifte af fiskearter, inkl. tunfisk, pelagisk fisk, blæksprutte og muslinger i forskellige produktformer. Specielt frosne produkter er dog, når der ses bort fra rejer, fraværende i de produkter der er udvalgt i tabel 3.3.

3.3. Laksefisk

Det globale marked for laksefisk forsynes med opdrættet atlantlaks, opdrættet ørred og fiskede stillehavslaks (kongelaks, søvlaks, pukkelrygget laks, rød laks og keta

laks) i en række forskellige produktformer. Den globale import udgjorde i 2000 43,1 mia. kr., svarende til 11% af den globale import af fiskeprodukter. Gruppe 4 modtog 78%. Importværdierne er for Gruppe 4 fordelt på produktformer og leverandører i tabel 3.4.

Tabel 3.4. Importværdi og leverandører af laksefisk til EU-14, USA, Japan og Kina, mia. kr. og pct.

	EU-14 (2003)	USA (2003)	Japan (2002)	Kina (2002)
Fersk og levende	8,6	2,0	1,2	0,1
	Danmark (32%) Norge (31%) Sverige (14%)	Canada (77%)	Norge (82%)	
Frosset	0,8	0,2	5,4	0,3
	USA (23%) Danmark (18%) Spanien (13%) Norge (8%) Canada (8%)		Chile (41%) USA (18%) Norge (17%)	Japan (49%) USA (18%) Rusland (14%)
Fersk filet	1,4	3,3	0,0¹	0,0¹
	Danmark (43%) Norge (24%)	Chile (74%)		
Frossen filet	2,2	1,2	2,0¹	0,0¹
	Danmark (32%) Norge (25%) Chile (15%)	Chile (71%)	Chile	
Røget og saltet	2,4	0,2	0,0	0,0
	Danmark (46%) Polen (15%) Tyskland (11%)			
Tilberedt og konserveret	1,5	0,2	0,2	0,0
	USA (29%) Canada (20%) Danmark (10%) Tyskland (10%)			
Total import	16,9	7,1	8,8	0,4
	Danmark (32%) Norge (22%) Sverige (9%) UK (8%)	Chile (50%) Canada (34%)	Chile Norge USA	Japan USA Rusland

Note: 1) Skøn.

Forsyningen af laksefisk er størst i EU-14 som modtager 16,9 mia. kr.. Dette svarer til 40% af den globale import. Levende og fersk import er størst, røget laksefisk, frosset filet og tilberedt og konserveret følger efter. Danmark er med en markedsandel på 32% største leverandør, efterfulgt af Norge, Sverige og UK. Danmarks førende position som EU leverandør skyldes dels det brede produktsortiment, dels gamle og vel-etablerede handelsrelationer med de store kontinentale EU lande. Både de danske og

svenske leverancer er i høj grad baseret på norske råvarer (atlantlaks), selv om der i Danmark også opdrættes ørred. De danske leverancer omfatter alle produktformer, hvor de norske primært udgøres af uforarbejdet fisk og filet (fersk og frosset). Ferskmarkederne udgør størstedelen af markedet for laksefisk og dette forsynes primært fra Danmark, Norge og Sverige. Danmark er også største leverandør til frostmarkederne, men her er lande som Chile og USA også vigtige. Halvdelen af røgede laksefisk leveres af Danmark med Polen og Tyskland som største konkurrenter. Endelig forsyner USA og Canada halvdelen af de tilberedte og konserverede laksefisk. Laksefisk importeres af alle EU lande, men afsætningen er størst i Tyskland og Frankrig. UK har en mindre import som følge af tilstedeværelsen af opdrætssektoren i Skotland. Der er også import til Sydeuropa, men her er laksefisk i højere grad end i Nordeuropa et luksusprodukt. Røgede laksefisk importeres primært til Tyskland og Italien.

Forsyningen af laksefisk til USA udgør 7,1 mia. kr., heraf 3,3 mia. kr. fersk filet, 2,0 mia. kr. fersk og 1,2 mia. kr. frosset filet. Som EU's import består den amerikanske primært af ferske fisk og primært af atlantlaks. Chile og Canada er de største leverandører som tilsammen forsyner 84% af det amerikanske marked. Chile primært med filet (fersk og frosset) og Canada med fersk fisk. Årsagen til Chiles position på filetmarkedet er relativt lave lønomkostninger kombineret med en let tilgang til råvarer fra Chiles opdrætssektor. Denne er videre baseret på let adgang til fiskefoder (fiskemel og olie fra Chile industrifiskeri). Importen til USA fra Chile består primært af opdrættede atlantlaks og den chilenske opdrætssektor er over de senere år bl.a. udviklet med norsk teknologi. Norge har tidligere været en storleverandør af fersk laks til det amerikanske marked, men har mistet denne position som følge af en amerikansk antidumping told pålagt import af fersk laks fra Norge i 1991 efter beskyldninger om dumping.

Forsyningen af Japan udgjorde 8,8 mia. kr. i 2002, hvorfor Japan er det næststørste marked efter EU. Modsat i EU og USA udgør frostmarkedet hovedparten af den totale forsyning. Hel frosset laks udgør 5,4 mia. kr. og frosset filet skønnet 2,0 mia. kr. Chile, USA og Norge er største leverandører, Norge som den eneste med fersk atlantlaks fløjet til Japan. Efterspørgslen er mere differentieret på fiskearter i Japan end i EU og USA, hvor ørred og stillehavslaks har en stærkere position. Chile efterkommer denne efterspørgsel med leverancer, der er mere differentieret på forskellige arter af laks og ørred end fx Norges.

Kinas forsyning udgør beskedne 400 mio. kr. Den beskedne import skyldes at laksefisk er et for dyrt produkt for de kinesiske forbrugere, men også at Kina ikke i samme

grad indgår i den internationale arbejdsdeling på markedet for laksefisk, som de gør på markedet for torskefisk. Der er flere årsager, men vigtigst er, at et land som Chile ligesom Kina har lave lønomkostninger, men lettere tilgang til råvarer fra deres egen opdrætssektor end Kina har. Endvidere kan det have betydning, at en større del af det globale marked for laksefisk er forsynet med ferske fisk, end det globale marked for fx torskefisk er.

Hele det globale marked for laksefisk forsynes således med opdrættede atlantlaks fra primært Norge, Chile og Canada, opdrættede ørred fra Norge og en række andre EU lande, opdrættede stillehavslaks fra Chile samt amerikansk fiskeri efter stillehavslaks i det Nordlige Stillehav. Danmark, Chile og Norge er de væsentligste producenter af filet (fersk og frosset), Danmark og Polen de væsentligste producenter af røget laks og USA og Canada de væsentligste producenter af konserveret laks. Endvidere ses et mønster på et tæt forbundet verdensmarked, hvor Norge er væsentligste leverandør af EU markedet, bl.a. gennem Danmark og Sverige, hvor Chile og Canada er væsentligste leverandører af det amerikanske marked, og hvor Chile og Norge er væsentligste leverandører til Japan.

Priserne på laksefisk varierer. I EU er røget laksefisk dyrest og frosset hel fisk billigst. Fileter er dyrere end konserver og fersk filet er dyrest. Fileter er som følge af spild dobbelt så dyre som hel fisk. Fersk fisk er ca. 10% dyrere end frosset i både hel form og som filet. Priserne på fersk hel fisk og fileter er næsten ens uanset om de stammer fra Danmark, Norge eller Sverige, idet Danmark og Sverige er mellemstation for norske opdrættslaks. Priserne er endvidere nogenlunde ens på alle afsætningsmarkeder i EU. Derimod er prisen på frosset filet fra Chile billigere end fra Danmark og Norge, hvilket afspejler lavere lønomkostninger og lavere kvalitet. Chilensk laks er således alene i stand til at konkurrere med norsk laks på pris og ikke på kvalitet. Priserne på dansk produceret røget laksefisk er ca. 1/3-del dyrere end produktion fra Polen og Tyskland, idet danske producenter afsætter større mængder i Italien, hvor der er en større betalingsvillighed end i Tyskland og Frankrig. Endvidere er de lavere lønomkostninger i Polen af betydning.

I USA er prisen på fersk hel fisk højere end i EU, hvorimod priserne på filet er lavere. Årsagen til den højere pris på fersk laksefisk er, at Norge, som den dominerende leverandør i EU, pålægges en straftold ved eksport til USA. Årsagen til den lavere pris på filet er at der er lavere lønomkostninger i Chile end der er i fileteringsindustrien i Europa. I Japan er prisen på både fersk og frosset fisk højere end i EU. Årsagen er større fokus på kvalitet end pris i Japan, samt for fersk fisk omkostninger til flytransport fra

storleverandøren Norge. I Kina er prisen på frosset hel fisk ca. 1/3-del af, hvad den er i de øvrige lande. Dette skyldes at importen primært består af billige Stillehavslaks. Disse optøs, fileteres og reeksporteres som dobbeltfrosne fileter til bl.a. EU. Eksportprisen er lav som følge af lav kvalitet.

Trods prisforskelle formodes der at eksistere ét verdensmarked for laks som EU og USA udgør dele af (Devoretz og Salvanes 1993; Asche, Bremnes og Wessels 1999). Tilstedeværelsen af et sammenhængende verdensmarked betyder at prisforskelle for ens produkter ikke kan bestå over længere perioder. Der kan være prisforskelle som følge af forskelle i fx transportomkostninger, men selv for disse produkter vil priserne udvikle sig ens over tid og den relative pris forblive uændret. Dvs. stiger prisen på en del af verdensmarkedet vil prisen også stige andre steder.

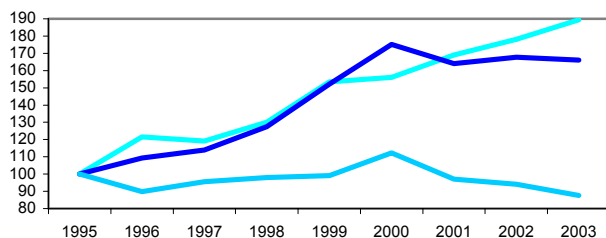
Viden om sammenhængen mellem markederne for forskellige fiskearter og produktformer af laksefisk er begrænset. Asche, Salvanes og Steen (1997) finder svagt bevis for at importmarkederne for fersk og frosset laks i EU er sammenhængende og Asche, Bremnes og Wessels (1999) at markederne for stillehavslaks og atlantehavslaks er tæt sammenhængende. Tuncel og Le Grel (1999) finder, at markederne for laks og ørred ikke er sammenhængende i Frankrig. Der haves ikke kendskab til, at der er foretaget undersøgelser af sammenhængen mellem røgede, tilberedte og konserverede laksefisk i forhold til de øvrige produktformer. Det vurderes dog, at røgede, tilberedte og konserverede laksefisk udgør en del af et samlet marked, som består af alle produktformer af laks. Det vides ikke med sikkerhed om ørred udgør en del af dette marked. Importen af ørred til Gruppe 4 udgør 3,2 mia. kr., svarende til 10% af den samlede import af laksefisk.

Konsekvensen af at priserne dannes på et verdensmarked er, at de primært bestemmes af udbudet af laks fra leverandører som Norge og Chile. Leverancerne fra disse består udelukkende af opdrættede laksefisk og prisen er således primært bestemt af produktionsomkostningerne i opdræt i disse lande. Forhold som teknologiforbedringer og mindre anvendelse af foder i disse lande vil medvirke til faldende produktionsomkostninger, stigende udbud og faldende verdensmarkedspris. Potentialet for fremtidige forøgede leverancer er dog primært til stede i Chile, idet kapacitetsgrænsen kan være ved at være nået i Norge.

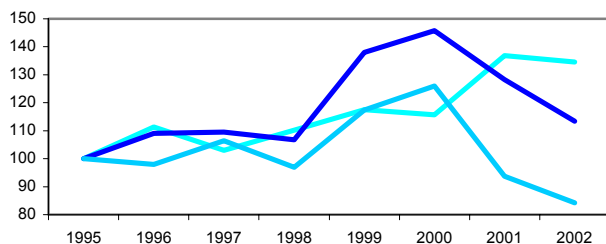
Udviklingen i importen til de fire områder er angivet i figur 3.4 i værdier, mængder og priser for perioden 1995-2003.

Figur 3.4. Udvikling i importen af laksefisk, 1995-2003, 1995=100.

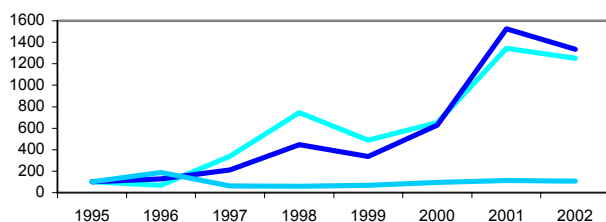
EU

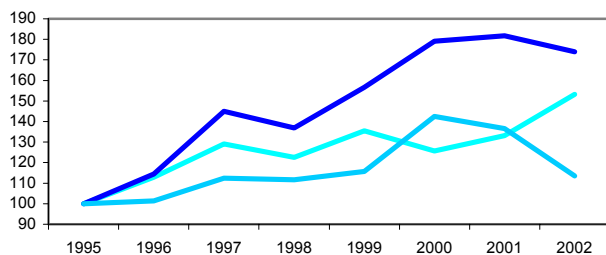
Japan

Kina

USA

— Mængde — Værdi — Pris

Anm.: Udviklingen i Japan, USA og Kina er beregnet ekskl. filet. Skalaen er forskellig på de fire markeder.

Priserne i EU og USA er stigende frem til 2000 hvorefter de falder. Dette er også tilfældet i Japan, når der ses bort fra faldet i 1998. I EU og Japan falder priserne over perioden som helhed lidt, hvor de stiger lidt i USA. Priserne i Kina er nogenlunde ens i 1995 og 2002 men svinger imellem. Valutakurserne er vigtige for prisudviklingen i EU, USA og Japan. Svækkelsen af €/ \$ kursen og €/yen kurs frem til 2001 (når der ses bort fra yen i 1998) forklarer prisstigningerne, hvor styrkelsen af € i forhold til begge efterfølgende forklarer prisfald.

Sammenlignes priserne i EU i 1997 og 2003, hvor €/yen såvel som €/ \$-kursen er nogenlunde ens, er priserne i EU faldet med 7%. Årsagen hertil kan være, at teknologiske forbedringer og faldende foderforbrug har medført faldende produktionsomkostninger. Bortfaldet af lakseaftalen mellem Norge og EU 1. marts 2003, hvor både mindstepriser for EU's import af norsk laks og den automatiske finansiering af generisk markedsføring af laks i EU forsvinder, har også påvirket priserne i nedadgående retning.

Importmængderne er stigende i alle fire områder. Størst i Kina hvor mængderne 13-dobles, efterfulgt af EU, hvor de næsten fordobles, og USA og Japan. Stigningerne skyldes det stigende globale opdræt af laks. De stigende importmængder i EU skyldes også, at de faldende priser har betydet, at laks er gået fra at være en luksusvare til at blive en mere almindelig vare (Asche, Salvanes og Steen 1997).

I Kina har det haft effekt, at efterspørgslen efter et kvalitetsprodukt som opdrættet laks på de tre øvrige markeder har været stigende, hvilket har medført faldende efterspørgsel efter stillehavslaks. Forbrugerne i EU, USA og Japan har substitueret fra fiskede stillehavslaks til opdrættede atlantlaks, hvorved Kina er blevet et marked for de billigere stillehavslaks.

Importværdierne er stigende i alle fire områder indtil 2000-2001. Efterfølgende stagnerer de, dog ekskl. i Japan hvor de falder.

Fremkomsten af lakseopdræt har givet forskydninger i den globale forsyningssituation. I perioden 1995-2003 er der relativt små forskydninger i EU, hvor Norge taber lidt og Polen vinder lidt. I USA vinder Canada markedsandele, hvor Chile taber som følge af et anti-dumping søgsmål, som dog senere blev afvist i WTO. Konsekvensen er, at Chile har fordoblet sine markedsandele i Japan og nu forsyner 1/3 af det japanske marked, samt at der nu også eksporteres til Kina. Tilsvarende er Norges markedsandele forøget i Japan og Kina. Størst tilbagegang ses i USA's markedsandel i Japan og

størst fremgang i Japans markedsandel i Kina. Disse udviklinger tegner et billede af et verdensmarked, hvor kvalitetsvaren opdrættet atlantlaks forbruges i EU, USA og Japan og hvor fiskede stillehavslaks eksporteres til Kina, hvor købekraften er mindre.

3.4. Torskefisk

Det globale marked for torskefisk forsynes med alaskasej, torsk, kuller, sej og kulmule i en række forskellige produktformer. Den globale import udgjorde i 2000 51,6 mia. kr., svarende til 13% af den globale import af alle fiskeprodukter. Gruppe 4 modtog 87%. Importværdierne er for Gruppe 4 fordelt på produktformer og leverandører i tabel 3.5.

Forsyningen af torskefisk er størst i EU, som modtager 31,1 mia. kr. eller 55% af den globale import. Størst er importen af frossen filet, tørret og saltet torskefisk, fersk og frosset torskefisk. Danmark er med en markedsandel på 15% største leverandør, efterfulgt af Island og Norge. Disse tre leverandører baserer deres eksport på torsk, kuller og sej og eksporterer alle typer produktformer til EU. Danmark og Island er specielt aktive på ferskmarkederne (hel og filet). På frostmarkederne er specielt Rusland aktiv med leverancer af hel fisk og filet baseret på torsk, kuller, sej og alaskasej. Island især med leverancer af filet af torsk, kuller og sej og Kina med frosset filet af torsk og alaskasej. Sydafrika og Namibia leverer frosset kulmule til Sydeuropa. Fersk og frosset torskefisk (hel og filet) importeres nogenlunde ligeligt til EU landene efter størrelse. Torsk importeres ligeligt til alle lande, hvor præferencer efter andre torskefisk er mere forskellige. Den spanske import består primært af kulmule, den britiske af kuller, den franske af sej og den tyske af alaskasej.

Tabel 3.5. Importværdi og leverandører af torskefisk til EU-14, USA, Japan og Kina, mia. kr. og pct.

	EU-14 (2003)	USA (2003)	Japan (2000) ¹	Kina (2002) ¹
Fersk	4,1 Danmark (27%) Sydafrika (11%) Færøerne (9%) Chile (6%) Island (5%)	0,1	1,0 Rusland Sydkorea Taiwan	0,0
Frosset	3,2 Rusland (24%) Spanien (20%) Sydafrika (8%) Argentina (7%) Chile (7%)	0,0	2,0 Rusland USA Sydkorea	4,2 Rusland (90%)
Fersk filet	1,4 Danmark (41%) Island (31%)	0,3	0,0¹	0,0¹
Frossen filet	13,2 Kina (14%) Island (11%) Rusland (9%) Namibia (9%) Norge (8%)	3,0 Kina (42%) Island (21%) Canada (11%)	2,9¹ Kina USA Canada	0,0¹
Tørret og saltet	7,1 Danmark (21%) Island (21%) Norge (19%) Holland (14%)	0,3	0,0	0,0
Tilberedt og konserveret	2,1 Tyskland (46%) Danmark (20%) Holland (13%)	0,1	0,5	0,0
Total import	31,1 Danmark (15%) Island (11%) Norge (9%) Rusland (7%) Tyskland (7%)	3,8 Kina (35%) Canada (22%) Island (21%)	6,4 Kina Rusland USA	7,6 Rusland (90%)

Note: 1) Skøn.

Tørret og saltet torskefisk leveres primært af Danmark, Island og Norge og tilberedte og konserverede torskefisk primært af Tyskland, Danmark og Holland . Tørrede og saltede torskefisk afsættes næsten udelukkende til markedet i Sydeuropa (Portugal, Spanien og Italien). Brasilien modtager dog også en del. Tilberedte og konserverede torskefisk (primært paneret filet og fiskepinde) leveres af Tyskland, Danmark og Holland.

Forsyningen af torskefisk til USA udgør 3,8 mia. kr., heraf 3,0 mia. kr. af frosset filet. Kina er den største leverandør af frosset filet baseret på både torsk og alaskasej. Island og Canada leverer også frosset filet. Frosset filet er således hovedproduktet i USA, hvor importen af de øvrige produktformer er lille. Dette skyldes tilstedeværelsen af det amerikanske fiskeri efter alaskasej i Stillehavet, som gør USA selvforsynende med en række produkter af torskefisk. Årsagen til at der importeres frosset filet er at fileteringen foretages billigere (med lavere lønomkostninger) i Kina.

Forsyningen af Japan udgjorde i 2000 totalt 6,4 mia. kr. Forsyningen kendes alene som helhed og ikke fordelt på produktformer, hvorfor værdier angivet i tabel 3.5 er skønnede. Produktformerne skønnes at udgøre 2,9 mia. kr. frossen filet, 2,0 frosset hel fisk, 1,0 fersk hel og 0,5 tilberedt og konserveret. Japan vurderes forsynet af Kina, Rusland, USA, Canada, Sydkorea og Taiwan, med de nærliggende lande som mest aktive leverandører af fersk torskefisk.

Kinas forsyning af frosset hel torsk udgør 4,2 mia. kr. og består af torsk og alaskasej. Der vurderes ikke at være en betydende import af andre produktformer af torskefisk. Frosset torskefisk stammer næsten udelukkende fra Rusland. Kinas rolle som importør er anderledes end de øvrige landes, idet importen næsten udelukkende anvendes til reeksport. Den importerede frosne hele torskefisk optøs, fileteres, genfryses og reeksporteres til USA, EU og Japan. De dobbeltfrosne fileter er af lav kvalitet, fx er de kinesiske leverancer til EU 30% billigere end gennemsnittet.

Priserne på de forskellige produktformer af torskefisk har et lidt lavere niveau end priserne på laksefisk. I EU er tørret og saltet torsk dyrest og frosset hel fisk billigst. Fersk filet er ca. dobbelt så dyr som fersk hel fisk, hvor tilberedte torskefisk er billigere end tørrede og saltede. Forbrugerne er således, som for laksefisk, villige til at betale mere for fersk frem for frosset fisk. Samtidig er tilberedte torskefisk, dvs. paneret filet, billige som følge af at billige arter som alaskasej samt råvarer af laveste kvalitet anvendes til dette produkt. I forhold til markedet for laksefisk er der en forskel i prisen på frosset filet, som kun udgør halvdelen af prisen på fersk filet. Denne forskel skyldes, at der på verdensmarkedet de senere år med Ruslands integration i verdensøkonomien har været en stigning i omsætningen af billige alaskasej. Disse fileteres enten ombord på russiske fartøjer og eksporteres til EU eller eksporteres i frosset hel form til Kina, som optør, fileterer og reeksporterer. Derved består den kinesiske eksport af dobbeltfrosne fileter af lav kvalitet som presser priserne på verdensmarkedet ned.

Spredningen af priserne på frosset hel fisk og på saltet og tørret torskefisk er lille uanset hvor fiskene stammer fra. Spredningen er større for fersk hel fisk og frosset filet. Fersk hel fisk leveres dyre af Sydafrika i form af kulmule af høj kvalitet primært til Spanien, hvor Danmark og Færøerne leverer billigere torsk, kuller og sej. Frosset filet leveres dyre af Island og Norge, hvor leverancer fra Kina og Rusland er billigere.

I USA er prisen på frosset filet på niveau med prisen i EU, hvor prisen på frosset hel torsk i Japan er lidt højere end i EU. Dette mønster er det samme som for laksefisk og kan forklares ved større kvalitetsbevidsthed i Japan end i EU. Prisen på frosset hel torsk i Kina er, som for laksefisk, noget lavere end i de tre øvrige lande. Dette skyldes, at der importeres torskefisk af lav kvalitet fra Rusland til fileteringsindustrien.

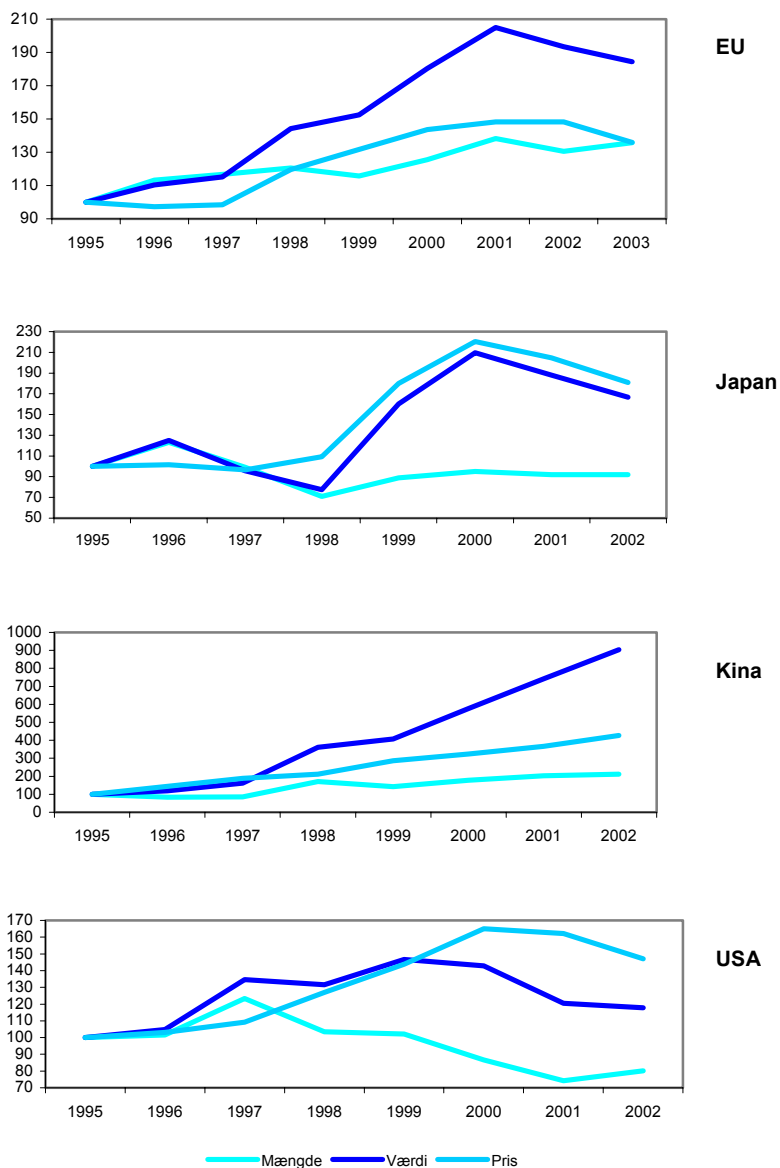
Hele det globale marked for torskefisk forsynes således med torsk, kuller og sej fra det Nordlige Atlanterhav (Danmark, Island, Norge og Rusland), alaskasej fra det Nordlige Stillehav (USA og Rusland), samt kulmule fra det sydlige Atlanterhav (Sydafrika og Namibia). De væsentligste leverandører til EU er europæiske, hvor landene i Asien og Amerika indgår i en arbejdsdeling, hvor USA og Rusland fisker, Kina forarbejder (fileterer) og Japan og USA forbruger. Dette kunne tyde på et verdensmarked opdelt i to med en del bestående af Europa og en af landene i Asien og Amerika. Der er imidlertid flere forhold, der binder de to markedsdele sammen, herunder at Kina, Rusland og Island afsætter begge steder. Derfor er de to markedsdele tæt sammenhængende, hvilket betyder at prisforskelle for ens produkter ikke kan bestå over længere perioder. Geografisk eksisterer således ét verdensmarked for torskefisk. Der haves kendskab til en undersøgelse, der understøtter dette (Gordon og Hannesson 1996), som efterviser at markederne for frosset hel torsk samt frosset filet af torsk er sammenhængende mellem EU og USA.

Markedet for torskefisk er også sammenhængende mellem de fleste fiskearter og produktformer, hvorfor prisen på fx frosset filet af Alaskasej ikke kan stige uden at trække prisen på fersk torsk med op. På EU markedet er foretaget en række undersøgelser heraf (Gordon og Hannesson 1996, Guillotreau 1998, Asche, Gordon og Hannesson 2002 og Nielsen 2004b). Disse efterviser, at EU markederne for torskefisk hænger tæt sammen mellem fiskearter og produktformer af torskefisk, dog således at markederne for tørrede og saltede produkter delvist udgør sit eget segment. Priserne på tørrede og saltede produkter er dog ikke upåvirkelige af ændringer på andre dele af verdensmarkedet for torskefisk. Konsekvensen er, at priserne på torskefisk dannes på et verdensmarked og bestemmes af specielt det totale udbud, men også af den totale efterspørgsel på verdensmarkedet. Derved vil en evt. stigning i udbuddet af frosset filet af tor-

skefisk fra Kina ikke alene presse priserne på frosset filet af torskefisk ned, men priserne på fersk torskefisk (hel og filet), saltet og tørret torskefisk samt paneret filet af torskefisk vil også falde.

Udviklingen i importen til de fire områder er angivet i figur 3.5 i værdier, mængder og priser for perioden 1995-2003.

Figur 3.5. Udvikling i importen af torskefisk, 1995-2003, 1995=100.

Anm.: Udviklingen i Japan, USA og Kina er beregnet ekskl. filet. Skalaen er forskellig på de fire markeder.

Priserne i EU, USA og Japan er stigende frem til 2000-2001, hvorefter de falder. Prisudviklingen følger derved valutakursudviklingen, men også det faldende fiskeri i Nordatlanten har haft betydning for prisstigningerne indtil 2001. Priserne i Kina er 4-doblet i perioden som følge af stigende import af torskefisk af stigende kvalitet til forarbejdning og reeksport.

Importmængderne er stigende i EU og Kina, men faldende i USA og Japan. De stigende importmængder til EU er forårsaget af, at kvoterne på torsk, kuller og sej i EU har været faldende i både Nordsøen og Østersøen. Dette vurderes at have nødvendiggjort, at tidligere tiders selvforsyning i de enkelte EU lande gradvist er erstattet af forøget import. I Kina har fremkomsten af den eksportorienterede forarbejdningssektor fordoblet importmængden, hvor krisen i den japanske økonomi har givet mindre import til Japan. Den faldende import til USA skyldes forøget fiskeri efter alaskasej og derved forøget selvforsyning.

Importværdierne følger prisudviklingen i alle fire lande og stiger frem til 2000-2001 i EU, Japan og USA, for derefter at falde. Værdierne i Kina 9-dobles i perioden.

De væsentligste forskydninger af markedsandelene i de fire områder skyldes to forhold. For det første indebærer det svigtende torskefiskeri i Nordatlanten, at Norge taber i EU og USA, samt at Danmark taber i EU. For det andet betyder integrationen af Kina i den globale økonomi, at Kina vinder markedsandele i både EU og USA. Kina importerer sine råvarer fra Rusland som derved forøger sin markedsandel i Kina.

3.5. Rejer

Det internationale rejemarked repræsenterer 20% af verdens totale import af fisk og fiskeprodukter og er det største enkeltmarked. Markedet forsynes med store varmvandsrejer og små koldvandsrejer i frosset, fersk, tilberedt og konserveret form. Den globale import udgjorde i 2000 81,0 mia. kr.. Gruppe 4 modtog 88%. Importværdierne er for Gruppe 4 fordelt på produktformer og leverandører i tabel 3.6.

Tabel 3.6. Importværdi og leverandører af rejer til EU-14, USA, Japan og Kina, mia. kr. og pct.

	EU (2003)	USA (2003)	Japan (2002)	Kina (2002)
Fersk¹	1,4	0,0	0,2	0,1
	Holland (35%)			
	Tyskland (12%)			
	Danmark (11%)			
	Frankrig (9%)			
Frosne	18,8	19,5	17,1	0,8
	Argentina (14%)	Thailand (19%)	Indonesien (24%)	Canada (33%)
	Indien (7%)	Vietnam (16%)	Vietnam (15%)	Indien (14%)
	Bangladesh (7%)	Indien (13%)	Indien (13%)	Danmark (13%)
	Holland (5%)	Kina (11%)	Thailand (9%)	Grønland (8%)
	Brasilien (5%)	Mexico (10%)	Kina (6%)	
Tilberedt og konserveret	5,6	5,1	3,0	0,0
	Danmark (22%)	Thailand (57%)	Thailand (57%)	
	Island (15%)	Vietnam (18%)	Indonesien (17%)	
	Holland (14%)			
	Norge (8%)			
	Marokko (6%)			
Total import	25,7	24,7	20,2	0,9
	Argentina (10%)	Thailand (27%)	Indonesien (23%)	Canada (30%)
	Holland (9%)	Vietnam (16%)	Thailand (16%)	Indien (12%)
	Danmark (8%)	Kina (12%)	Vietnam (15%)	Danmark (11%)
	Bangladesh (5%)	Indien (10%)	Indien (12%)	Thailand (9%)
	Indien (5%)	Mexico (8%)	Kina (7%)	Grønland (8%)

Note: 1) Kan også indeholde levende, tørrede og saltede rejer.

Forsyningen af rejer er næsten ligeligt fordelt mellem EU, USA og Japan. EU er dog med 25,7 mia. kr. største importør. Importen af frosne rejer udgør med 18,8 mia. kr. hovedparten af importen, hvor tilberedte og konserverede rejer udgør 5,6 mia. kr. og ferske rejer 1,4 mia. kr. EU's import er fordelt på mange leverandører og de 5 største leverer således kun 37% af de totale forsyninger. Argentina, Holland, Danmark, Bangladesh og Indien er de største. Forsyningerne består af en række forskellige arter af rejer, vigtigst er varmvandsrejer (penaeus) som både fanges vildt og opdrættes, fiske koldvandsrejer (pandalidae), samt hesterejer (crangon) som er den eneste art af rejer, der findes i betydende mængder i EU farvand. Leverancerne af frosne rejer er meget differentieret og de største leverandører er Argentina, Indien og Bangladesh. Deres leverancer består primært af varmvandsrejer og argentinske røde rejer (pleoticus muelleri). Tilberedte og konserverede rejer leveres af færre lande med Danmark, Island og Holland som de største. Markedet for ferske rejer er mindre end frostmarkedet. Forsyningen udgøres næsten udelukkende af hesterejer fisket i Nordsøen og leveres i betydende mængder alene af EU lande. Holland, Tyskland og Danmark er de største leverandører.

Største modtagerlande af rejer i EU er Spanien, Frankrig, UK, Italien og Belgien. Spanien modtager frosne rejer af arterne penaeus og argentinske røde rejer fra den spansktalende oversøiske verden (Sydamerika). Frankrig modtager dels frosne varmvandsrejer fra fransktalende lande med Madagaskar i spidsen, dels konserverede rejer fra Holland, Belgien og Danmark. UK modtager frosne varmvandsrejer fra tidligere engelske områder som Indien og Bangladesh, samt tilberedte og konserverede koldvandsrejer fra Island og Danmark. Italien modtager dels frosne varmvandsrejer fra den spansktalende verden, dels tilberedte og konserverede koldvandsrejer fra Danmark. Belgien modtager rejer fra Holland og Indonesien. Forsyningen af EU markedet er således heterogen, idet de enkelte EU lande i høj grad importerer fra deres tidligere kolonier, med hvilke de har tætte handelsforbindelser. Alle typer rejer afsættes i alle lande, men markedet kan dog groft opdeles i en nordlig del, hvor der afsættes mange koldvandsrejer, en sydlig del, hvor varmvandsrejer er efterspurgt og en central del, hvor der afsættes mange hesterejer.

Forsyningen af rejer til USA udgør 24,7 mia. kr. og sammensætningen mellem produktformer er som i EU, dog er der reelt ingen eksterne leverancer af ferske rejer. Frosne rejer er med 19,5 mia. kr. vigtigst, efterfulgt af tilberedte og konserverede rejer med 5,1 mia. kr. Modsat i EU afsættes næsten udelukkende varmvandsrejer, idet de asiatiske producenter af varmvandsrejer Thailand, Vietnam, Kina og Indien er største leverandører. Dette kunne tyde på, at den amerikanske efterspørgsel primært er rettet mod store varmvandsrejer, herunder at de amerikanske forbrugere bevidst fravælger små koldvandsrejer. Dette understreges af, at et nærliggende land som Canada afsætter større mængder af koldvandsrejer i Japan end i USA. Det kan dog ikke udelukkes, at det amerikanske marked ser mere på størrelsen af rejerne frem for om det er koldvandsrejer eller varmvandsrejer. Således er koldvandsrejer typisk af en størrelse hvor der går 90-120 stk. per kilo (count 90-120), hvor 80% af den amerikanske frosne import består af rejer, der er større end count 90. Det amerikanske marked er endvidere mindre kvalitetsbevidst end markederne i Japan og EU, dette understreges af at den amerikanske import satte rekord i 2003, efter at EU, med udgangspunkt i manglende fødevarer sikkerhed efter sygdomsudbrud i opdræt, lukkede for import af opdrættede fiskeprodukter, herunder rejer, fra flere Sydøstasiatiske lande.

Forsyningen af Japan udgør 20,2 mia. kr. Igen er den frosne import størst med 17,1 mia. kr., importen af tilberedte og konserverede rejer næststørst med 3,0 mia. kr.. Importen af ferske rejer er lille. De fem største leverandører Indonesien, Thailand, Vietnam, Indien og Kina er alle fra Asien og leverer alle primært varmvandsrejer. Specielt Thailand men også Indonesien leverer tilberedte og konserverede rejer, hvor de øvrige

primært leverer frosne rejer. Leverancerne fra Thailand stammer fra deres veletablerede forarbejdningsindustri.

Kinas rolle på verdensmarkedet for rejer er lidt anderledes end de tre øvrige landes. Kina er nettoeksportør med en eksport på 4,8 mia. kr., bestående af frosne, tilberedte og konserverede varmvandsrejer til USA og Japan. Sideløbende har Kina dog en import af de billigere og mindre, frosne koldvandsrejer fra Canada, Danmark og Grønland. Kina eksporterer således de dyrere opdrættede varmvandsrejer og importerer sideløbende billigere koldvandsrejer. De importerede koldvandsrejer anvendes til at imødekomme hjemmemarkedets efterspørgsel efter små rejer til indbagte og tørrede produkter.

En femte aktør på markedet for rejer er Rusland, som i de seneste år er blevet et vigtigere og vigtigere afsætningsmarked for danske frosne rejer. Statistikken er imidlertid ufuldstændig og det vides kun, at importen af frosne rejer totalt i 2000 udgjorde 60 mio. kr. samt at Danmark eksporterede frosne rejer til Rusland for 316 mio. kr. i 2003. Der er således opdyrket et marked for de små og relativt billige koldvandsrejer i Rusland de senere år. Størrelsen kendes ikke præcist, men Danmark vurderes at have en betydelig markedsandel. Potentielle konkurrenter er Grønland, Canada, Norge og Island.

Priserne på rejer varierer som følge af at betalingsvilligheden for store rejer er større end for små. Således var gennemsnitsprisen for de mindste rejer (count 60 og større) importeret til USA i 2003 28,76 kr./kg., mod en gennemsnitspris på 81,85 kr./kg. for de største (count 15 og mindre). Dette svarer til en prispræmie begrundet i størrelsen på 285%, hvilket indebærer, at varmvandsrejer som er større end koldvandsrejer også er dyrere. Ved siden af de størrelsesbegrundede prisforskelle kan der også være forskelle mellem priser på forskellige produktformer fra forskellige leverandører. I EU er gennemsnitspriserne på ferske, frosne og tilberedte og konserverede rejer nogenlunde ens, hvilket dog dækker over forskelle mellem leverandører. På frostmarkedet er Argentinas røde rejer, leveret til Sydeuropa, de dyreste og Indiens de billigste. Endvidere svinger priserne på tilberedte og konserverede rejer også, trods det at størstedelen af disse er baseret på koldvandsrejer. Danmark leverer de dyreste, idet hovedparten af produktionen her består i ompakning af større partier løst frosne rejer i mindre vakuum pakkede poser.

I USA er priserne på frosne, tilberedte og konserverede rejer, som i EU, på samme niveau. Vietnam leverer de dyreste frosne rejer og Kina de billigste. Vietnam er også

dyrest med tilberedte og konserverede rejer, idet de eksporterer store varmvandsrejer af høj kvalitet. I Japan er priserne på frosne og konserverede rejer også nogenlunde ens, men på et højere niveau end i EU og USA. Årsagen er de japanske forbrugeres præference for høj kvalitet. I Kina er prisen på frosne rejer kun ca. ¼-del af i EU, hvilket skyldes, at importen består af billige små koldvandsrejer til hjemmemarkedet.

Hele det globale marked forsyntes således primært med varmvandsrejer og sekundært med koldvandsrejer. Der haves ikke kendskab til undersøgelser af i hvilket omfang priserne på de to arter af rejer dannes på det samme marked. Følgelig vides det heller ikke i hvilket omfang priserne på koldvandsrejer påvirkes af udbud af og efterspørgsel efter varmvandsrejer. En sådan viden er vigtig, idet den danske eksport næsten udelukkende består af koldvandsrejer. Såfremt priserne på de to arter dannes på det samme marked, vil de danske priser påvirkes af det store udbud af varmvandsrejer fra Asien og Sydamerika. Såfremt dette ikke er tilfældet, vil de danske priser dannes på et noget mindre marked, hvor der er relativt få leverandører, idet koldvandsrejer fiskes i meget få lande. Disse inkluderer Canada, Grønland, Danmark, Island, og Norge. Under forudsætning af at priserne på varmvandsrejer og koldvandsrejer dannes på hvert sit marked er strukturen på verdensmarkedet for koldvandsrejer skitseret for Gruppe 4 i tabel 3.7. Der ses ikke på ferske rejer, da disse er analyseret ovenfor. Som følge af at udenrigshandelsstatistikken ikke kan opdeles på arter af rejer er koldvandsrejer defineret som den import der stammer fra Canada, Grønland, Danmark, Island og Norge.

Tabel 3.7. Importværdi og leverandører af koldvandsrejer for EU-14, USA, Japan og Kina, mia. kr. og pct.

	EU-14 (2003)	USA (2003)	Japan (2002)	Kina (2002)
Frosne	0,6	0,1	0,9	0,4
	Danmark (96%)	Canada (97%)	Canada (44%) Grønland (42%)	Canada (59%) Danmark (23%)
Tilberedt og konserveret	2,8	0,2	0,0	0,0
	Danmark (45%) Island (31%)	Canada (99%)		
Total import	3,3	0,3	0,9	0,4
	Danmark (54%) Island (26%)	Canada (98%)	Canada (44%) Grønland (42%)	Canada (59%) Danmark (23%)

Det fremgår, at det samlede marked for koldvandsrejer, defineret som eksport fra de fem lande, for Gruppe 4 udgør 4,9 mia. kr. Dette svarer til 7% af det totale marked for rejer. Største leverandør til dette marked er Danmark og Grønland som samlet forsyner ca. halvdelen af markedet. Canada og Island følger efter med en forsyning for ca.

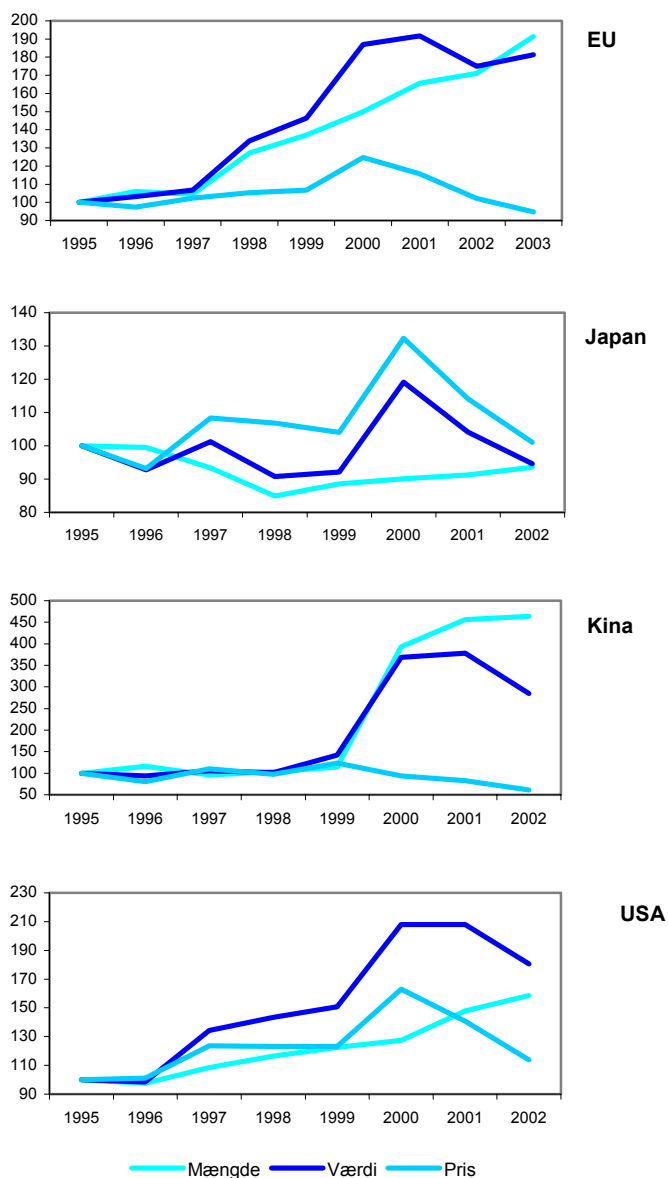
1 mia. kr. hver. Danmark og Island forsyner EU markedet, Canada imødekommer den beskedne efterspørgsel i USA, hvor Danmark og Grønland på den ene side og Canada på den anden forsyner både Japan og Kina. Priserne på et evt. selvstændigt verdensmarked for koldvandsrejer bestemmes således af udbudet i Grønland, videreforarbejdet og reeksporteret fra Danmark, samt af udbudet i Canada og Island.

Det vides ikke med sikkerhed om priserne på varmvandsrejer og koldvandsrejer dannes på hvert sit marked eller på et sammenhængende marked, men det vurderes, at markedet er løst sammenhængende.

Udviklingen i importen af alle rejer (koldvandsrejer og varmvandsrejer) til de fire områder er angivet i figur 3.6 i værdier, mængder og priser for perioden 1995-2003.

Det fremgår, at priserne i de fire områder er stigende indtil ca. 2000 og derefter fallende, når der ses bort fra eftervirkningerne af den japanske økonomiske krise i 1998-99. Den ens prisudvikling på alle fire markeder understreger, at rejer afsættes på et globalt marked. På dette marked kan prisudviklingen forklares ud fra ændringerne i €/ \$ og €/yen kurserne. Andre forhold har dog også haft effekt. Sammenlignes priserne i 1997 og 2003, hvor €/yen såvel som €/ \$-kursen er nogenlunde ens, er priserne uændrede. Derved følger rejepriiserne ikke den generelle prisudvikling. Årsagen er det stigende udbud på verdensmarkedet, bl.a. forårsaget af lavere produktionsomkostninger i Sydøstasien og Sydamerika. Der er således på længere sigt en nedadgående tendens i rejepriiserne relateret til det fortsatte stigende opdræt af varmvandsrejer globalt. Prisen er samtidig påvirket på kort sigt af udbrud af fiskesygdomme i opdrætslande. Risikoen for sygdomsudbrud, sammenholdt med fx EU's "nul tolerance politik" overfor rester af antibiotika i importerede opdrætsprodukter, indebærer at rejemarkedet i EU, trods en positiv udvikling på lang sigt, løbende må tage højde for usikkerheder på kort sigt.

Figur 3.6. Udvikling i importen af rejer, 1995-2003, 1995=100.

Anm.: Skalaen er forskellig på de fire markeder.

Importmængderne er stigende i EU, USA og Kina over hele perioden. I Japan ses et fald frem til 1998, men derefter er mængderne også stigende i Japan. Årsagen til de stigende mængder er det stigende globale opdræt.

Importværdierne er stigende frem til 2001, igen når der ses bort fra Japan i 1998, hvorefter de falder som følge af faldende priser.

Handelsstrømmene ændres betydeligt på det globale marked som følge af flere forhold. Nye opdrætsnationer kommer ind og specielt Vietnam vinder markedsandele i både Japan og USA. Brasilien vinder i EU og Indien i Japan. Også forøget fiskeri efter røde rejer indebærer, at Argentina vinder markedsandele i EU. Omvendt har problemerne med fødevarerikkerheden medført, at Thailand har tabt markedsandele i både EU, USA og Japan, samt at Ecuador har tabt i USA og EU.

I Kina er importværdien 3-doblet i perioden, hvilket dog dækker over væsentlige forskydninger i markedsandele. Transitlande som Singapore og Hong Kong sad tidligere på 2/3 af markedet, men har i 2002 ingen eksport til Kina. Vindere er derimod lande, der fisker koldvandsrejer i Nordatlanten. Canada vinder 1/3 af markedet men også Danmark og Grønland vinder markedsandele. Samtidig forøger Thailand sin eksport til Kina. Der tegner sig således et billede af et verdensmarked for rejer hvor EU, USA og Japan får de produkter, der opfattes som af højeste kvalitet (store opdrættede varmvandsrejer) og hvor Kina aftager de billigere og mindre koldvandsrejer.

3.6. Sild

Det globale marked for sild er mindre end markederne for laksefisk, torskefisk og rejer. Den globale import udgjorde i 1999 4,1 mia. kr. (ekskl. fileter). Gruppe 4 modtog 56%. Den lille andel Gruppe 4 modtager skyldes, at USA og Kina er meget små, både som importører og eksportører, idet de to lande hver udgør mindre end 5% af verdensmarkedet. Som følge heraf er de ikke inddraget i den videre analyse. Andre modtagere er Polen og Rusland med andele af verdensmarkedet på hhv. 14% og 10%. Disse er medtaget i analysen, som derved omfatter 70% af verdensmarkedet. Importværdierne er for EU-14, Polen, Rusland og Japan fordelt på produktformer og leverandører i tabel 3.8.

Tabel 3.8. Importværdi og leverandører af sild til EU-14, Polen, Rusland og Japan, mia. kr. og pct.

	EU-14 (2003)	Polen (2002)	Rusland (2000)	Japan (2002)
Fersk	0,2 Danmark (61%) Tyskland (9%)	0,0	0,0	0,0
Frosset	0,5 Tyskland (31%) Danmark (20%) UK (12%) Frankrig (12%)	0,1 Norge (69%)	0,5 Norge (84%)	0,4 USA (52%) Rusland (34%)
Fersk filet	0,2 Danmark (71%)	0,0¹	0,0¹	0,0¹
Frossen filet	0,3 Norge (47%) Danmark (15%) Island (13%)	0,7¹ Norge (75%) ¹	0,2¹ Norge (75%) ¹	0,0¹
Røget og saltet	0,3 Holland (39%) Danmark (35%)	0,0	0,0	0,0
Tilberedt og konserveret	1,2 Danmark (31%) Polen (27%) Tyskland (12%)	0,2 Danmark (58%) Irland (16%)	0,0	0,1
Total import	2,7 Danmark (32%) Polen (12%) Norge (12%) Tyskland (11%)	1,0 Norge (60%) Danmark (15%)	0,7 Norge (81%)	0,5 USA (47%) Rusland (31%)

Note: 1) Skøn.

Forsyningen af EU-14 markedet udgør 2,7 mia. kr. fordelt på alle produktformer. Tilberedte og konserverede sild består af syrnede sild og sild på glas, og er med 1,2 mia. kr. størst. Derefter følger frosset hel sild, frosset sildefilet, samt røget og saltet sild. Største leverandør er Danmark, Polen, Norge og Tyskland. Danmark er leverandør af alle produktformer, hvor de øvrige er mere specialiserede. Polen leverer primært konserverede sild og Norge frosset filet. Tyskland både tilberedte, konserverede og hele (ferske og frosne) sild. De største modtagerlande i EU er Tyskland og Holland, men der er et marked for sild i hele den nordlige del af EU. Tyskland importer alle produktformer af sild, størst er dog importen af syrnede sild. Disse anvendes enten til salater eller til at fylde på glas. Der er endvidere en import af sild på glas primært fra Polen. Hollands import består overvejende af frosne hele sild til videreforarbejdning. EU-14 er, modsat for de øvrige fiskearter, både importør og eksportør af sild. Der eksporteres for 0,9 mia. kr. til lande udenfor EU. Største eksportør er Holland og

Tyskland. Den typiske produktform er frosset hel fisk og afsætningsmarkedet er Afrika, med Nigeria og Ægypten i spidsen.

Forsyningen af sild til Polen udgør 1,0 mia. kr. med frosset filet og tilberedt og konserveret som de største produktformer. Største leverandør er Norge som leverer frosset fisk (hel og filet) og i mindre omfang Danmark med leverancer af syrnede sild. Polen har betydning både som forarbejdningsland, som mellemstation i distributionskæden og som afsætningsmarked. Produktionen af sild på glas produceres på basis af syrnede sild, primært importeret fra Danmark, og i mindre grad på basis af egen forarbejdning. Samtidig eksporteres sild på glas primært til Tyskland. Sild fyldes på glas i Polen, som følge af lavere lønomkostninger i en arbejdskraftintensiv produktionsform, hvilket bl.a. er et resultat af outsourcing. Polen har endvidere betydning som transitland for norsk og islandsk eksport af sild til det øvrige Østeuropa og de tidligere Sovjetrepublikker. Årsagen er, at nogle norske eksportører foretrækker at afsætte til polske mellemhandlere, som menes at have et bedre kendskab til slutmarkedet. Den polske eksport går primært gennem Hviderusland og består af frosne sild (hel og filet). Endelig er der i Polen også et marked for sild som bl.a. er udviklet med de senere års stigende indkomster.

Forsyningen af Rusland skønnes at udgøre 0,7 mia. kr. som primært består af frosset hel sild og frosset filet. Norge er den største leverandør, hvoraf noget går igennem lande som Polen, Hviderusland og de baltiske lande. Der har traditionelt i Rusland været et stort forbrug af sild. Dette marked har tidligere været forsynet fra eget fiskeri men importen er op gennem 90'erne steget. De stigende indkomster er en vigtig forklaring på den stigende import, men det har også haft betydning, at importen er af bedre kvalitet end egne leverancer, da norske fartøjer har bedre indfrysningsfaciliteter end russiske.

Forsyningen af Japan udgør 0,5 mia. kr., hvilket næsten udelukkende udgøres af frosset hel sild. De importerede sild er typisk med rogn og rognen er den efterspurgte del. USA og Rusland er de største leverandører.

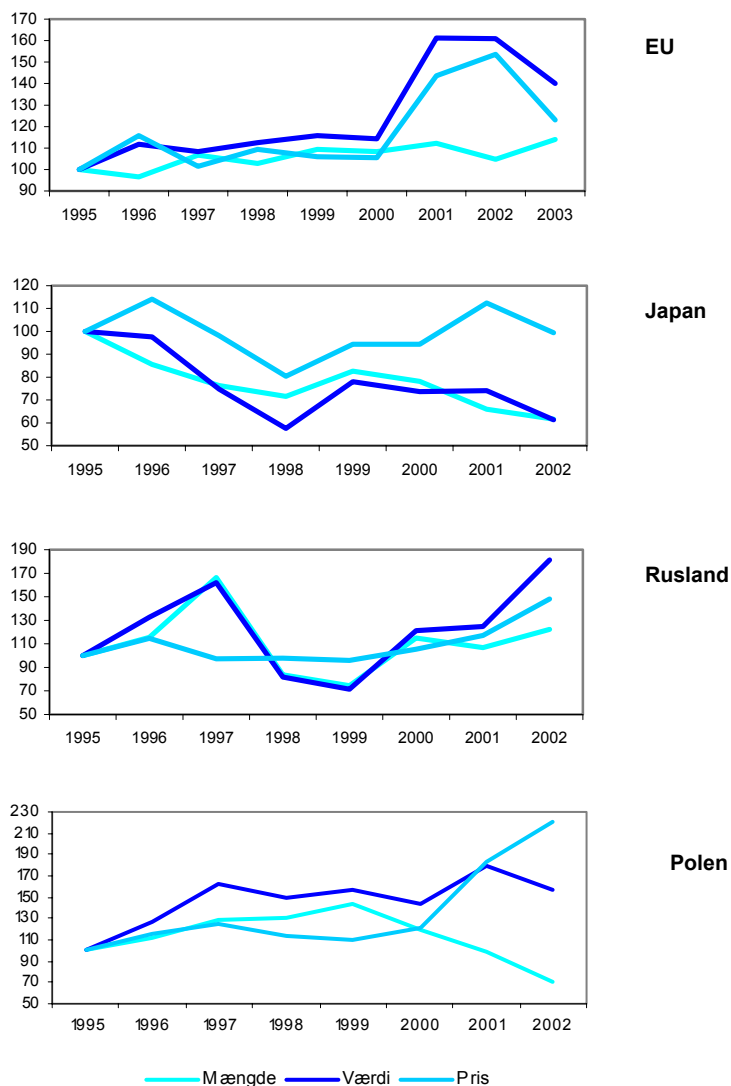
Markedet for sild udgøres af det område i Europa, der ligger nord for en linie, der kan trækkes mellem Paris og Moskva. Det er centreret om forbrug i primært Tyskland, men også i landene omkring, med leverancer af råvarer fra Norge, syrning i Danmark, samt påfyldning af sild på glas i Polen. Japan har et mindre marked for frosset sild med rogn som primært forsynes med stillehavssild fra USA og Rusland.

Priserne på de forskellige produktformer af sild følger nogenlunde samme mønster som for torskefisk, dog på et lavere niveau. I EU er røget sild dyrest og frosset hel sild billigst. Filet i fersk og frosset form er som for torskefisk ca. dobbelt så dyre som hhv. fersk og frosset hel fisk. Der er dog den forskel at frosset filet af sild, modsat for torskefisk, er dyrere end fersk filet. Årsagen er at fersk filet importeres fra Danmark i form af billige sildelapper af små sild fra Østersøen til videreforarbejdning i andre EU lande, hvor store frosne sild fra Norge importeres til direkte konsum. Endelig er sild på glas dyrere end syrnede sild. I Polen er prisen på frosset filet på et noget lavere niveau end i EU, hvilket også er tilfældet for den russiske import af frosset hel fisk. Dette skyldes, at der afsættes, hvad der kan i EU til en høj pris indtil markedet er mættet, hvorefter der afsættes til en lavere pris på alternative markeder med en lavere købekraft. I Japan er prisen på frosset hel sild mere end dobbelt så højt som i EU. Forklaringen herpå er, at importen består af sild med rogn.

Markedet for sild er sammenhængende internationalt mellem fersk og frosset fisk (hel og filet), hvorimod der kun vurderes at være en løs sammenhæng mellem dette marked og markedet for tilberedte og konserverede sild. Årsagen er, at sild som råvare udgør en relativ lille del af de samlede omkostninger til produktion af syrnede sild (Nielsen 2004a). Priserne på det globale marked for uforarbejdet sild er derved bestemt af udbudet af sild fra det dominerende fiskeri i Norge samt af efterspørgslen efter uforarbejdet sild i Rusland og Østeuropa. Priserne på forarbejdet sild i Vesteuropa vil også i mindre omfang være påvirket heraf, hvor også efterspørgslen i Tyskland er af betydning.

Udviklingen i importen af sild til de fire områder er angivet i figur 3.7 i værdier, mængder og priser for perioden 1995-2003.

Figur 3.7. Udvikling i importen af sild, 1995-2003, 1995=100.

Anm.: Udviklingen i Japan, USA og Kina er beregnet ekskl. filet. Skalaen er forskellig på de fire markeder.

Priserne i EU, Polen og Rusland følger hinanden og er konstante indtil 2000, kraftigt stigende i 2001-2002, for derefter at falde igen. Der er flere årsager til den kraftige prisstigning. For det første faldt udbudet af råvarer som følge af, at kvoterne i Nord-

søen og i Norskehavet blev reduceret disse år. Endvidere steg købekraften på markederne i det tidligere Sovjetunionen og Østeuropa, hvilket kan have medvirket til at trække priserne i EU med op. Også det faldende udbud af alaskasej i Rusland i 2001 kan, såfremt alaskasej og sild er substitutter, have givet et opadgående pres på prisen på sild. Først i Rusland og derefter i EU. Endelig kan usikker information om potentialet på slutmarkederne i Rusland og Østeuropa blandt norske eksportører have medført, at de har overvurderet potentialet af disse markeder.

Priserne i Japan følger ikke priserne i Europa og verdensmarkedet for sild er således opdelt i en europæisk del, samt en del hvor Japan er hovedaftager.

Importmængderne er svagt stigende over hele perioden i EU. Mængderne er også stigende i Polen indtil 1999, men falder derefter. I Rusland er mængderne svagt stigende over perioden som helhed, men der er væsentlige udsving i 1997-99. Først på grund af en stigende efterspørgsel og derefter som følge af en devaluering af den russiske rubel. I Japan er mængderne faldende over perioden som helhed, men dog stigende i 1999. Dels som følge af svækkelsen af yen i forhold til \$ i 1999, dels som følge af at sild i Japan er en inferior vare som forbrugerne substituerer med, når indkomsten falder.

På den europæiske del af verdensmarkedet følger importværdierne udsvingene i priserne. Trods disse udsving er markedsandelene forholdsvis stabile i EU, dog med forøgede markedsandele til Tyskland og Polen. I Polen er der større udsving. Danmark vinder en markedsandel på mere end 1/3. Tyskland taber tilsvarende. Også Holland og Norge taber markedsandele. I Rusland opretholder Norge sin altdominerende position.

3.7. Fladfisk

Det europæiske marked for fladfisk forsynes med tunge, rødspætte, hellefisk og andre fladfisk. Den globale import udgjorde i 1999 7,8 mia. kr. (alene fersk og frosset hel fisk) hvoraf Gruppe 4 modtog 79%. Hertil kommer at fileter, røgede, saltede, tørrede, tilberedte og konserverede fladfisk ikke kan udledes særskilt af statistikkerne for alle lande. Således indgår fx paneret fladfisk i samme gruppe som paneret torskefisk.

På verdensmarkedet for fladfisk afsættes adskillige arter i forskellige lande, hvilket indebærer at verdensmarkedet er heterogent. Der er forskel mellem dyre og billigere fladfisk og der er ikke nødvendigvis substitution mellem de enkelte arter. Fladfisk be-

handles derfor i det følgende i fire grupper af arter; tunge, rødspætte, hellefisk (inkl. helleflynder) og andre fladfisk. Samtidig er der så stor differentiering af markederne, at der ikke kan tales om ét verdensmarked, hvorfor der alene ses på EU-14. Importværdierne for de fire grupper af fladfisk er for EU-14 fordelt på produktformer og leverandører vist i tabel 3.9.

Tabel 3.9. Importværdi og leverandører af fladfisk til EU-14, mia. kr. og pct., 2003.

	Tunge	Rødspætte	Hellefisk	Andre fladfisk
Fersk	1,4	0,7	0,3	1,2
	Holland (41%)	Danmark (40%)	Danmark (20%)	UK (19%)
	Frankrig (17%)	UK (22%)	Færøerne (20%)	Holland (18%)
	Belgien (14%)	Belgien (9%)	Norge (16%)	Danmark (15%)
Frosset	0,5	0,1	0,3	0,2
	Holland (57%)		Danmark (38%)	Holland (27%)
	Marokko (14%)		Norge (17%)	Spanien (14%)
			Spanien (16%)	Senegal (11%)
Frossen filet	.	0,9	.	0,1
		Holland (79%)		Holland (53%)
				Danmark (9%)
Røget, saltet g tørret	.	.	0,1	.
Total import	1,9	1,7	0,7	1,5
	Holland (46%)	Holland (49%)	Danmark (33%)	Holland (21%)
	Frankrig (13%)	Danmark (19%)	Norge (12%)	UK (17%)
	Belgien (12%)		Spanien (9%)	Danmark (13%)

Forsyningen af tunge er med 1,9 mia. kr. den vigtigste fladfisk, efterfulgt af rødspætte, andre fladfisk og hellefisk. Holland er største leverandør af både tunge, rødspætte og andre fladfisk, hvor Danmark er største leverandør af hellefisk. Hovedparten af forsyningen udgøres af intern handel mellem EU landene med Holland og Danmark som største leverandører. Der er dog også en vis forsyning af tunge fra Marokko, hellefisk fra Norge og anden fladfisk fra Senegal. De største modtagerlande i EU er Italien, Spanien og Frankrig. Tyskland er endvidere største importør af hellefisk. Holland er mellemstation med import af tunge og rødspætte, som anvendes til reeksport evt. efter videreforarbejdning.

Priserne på fladfisk varierer mellem arter. I fersk form er tunge dyrest, hellefisk mindre dyre og rødspætte billigere. Prisen på frosset tunge udgør godt halvdelen af prisen på fersk tunge, idet fersk tunge modsat frosset opfattes som et luksusprodukt. Prisen på frosset filet af rødspætte er relativ høj i sammenligning med prisen på frosset filet af torskefisk. Derfor dannes priserne på frosset filet af rødspætte og torskefisk ikke på det samme marked.

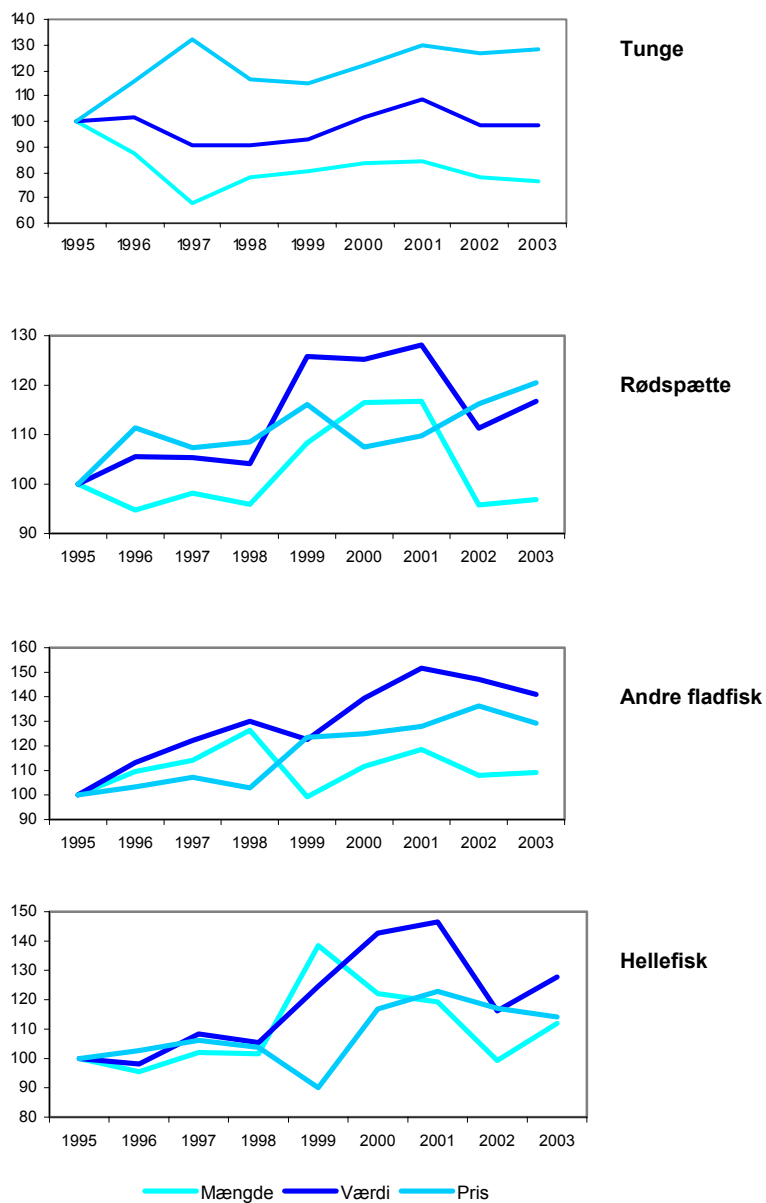
Der er i USA, Japan og Kina også international handel med fladfisk. USA og Japan importerer fladfiskefileter primært fra Kina, hvor Kina importerer rødspætte og tunge fra USA og Rusland. Der er således en international arbejdsdeling mellem asiatiske og amerikanske lande hvor Rusland og USA leverer råvarer, Kina fileterer og reeksporterer til USA og Japan. Dette er analogt til hvad der foregår for torskefisk. Kina eksporterer dog ikke fileteret fladfisk til EU som tilfældet er med torskefisk.

EU markedet vurderes ikke at være sammenhængende med markedet i Asien og Amerika, idet der ikke er handel mellem de to områder. EU markedet for fladfisk formodes derimod at bestå af flere segmenter. Et segment udgøres af de mere almindelige fladfisk som rødspætte og andre fladfisk. Andre segmenter udgøres af dyrere fladfisk som tunge og hellefisk, som udgør hvert sit segment. Der eksisterer således ikke ét men mange markeder for fladfisk. Udviklingen i EU importen er angivet i figur 3.8 i værdier, mængder og priser.

Priserne på de fire arter af fladfisk følger ikke hinanden over tid og arterne afsættes således på hvert sit marked. Der forekommer endvidere ikke at være sammenhæng mellem priser og mængder, hvorfor det er uklart, hvilke faktorer der er bestemmende for prisudviklingen. Udbudet vurderes at have en vis betydning, men også kvaliteten af den fangede fisk, fx bestemt af længden af det sæsonbetonede fiskeri efter rødspætter og tunger i Nordsøen, kan have betydning. Endelig vil priserne på rødspætter og andre fladfisk være påvirket af udbudet af torskefisk, såfremt der er substitution.

Værdierne er stigende over perioden, dog visse steder med fald i 2001-2003. Markedsandelene er forholdsvis stabile.

Figur 3.8. Udvikling i EU-14 importen, 1995-2003, 1995=100

Anm.: Skalaen er forskellig på de fire markeder.

3.8. Fiskemel og olie

Det globale marked for fiskemel og olie udgjorde i 1999 15,2 mia. kr.. Hvoraf 12,9 mia. kr. er fiskemel og 2,3 mia. kr. fiskeolie. Gruppe 4 modtog 50% af dette, hvor andre modtagere var opdrætsnationer som Taiwan, Norge og Thailand. Importværdierne er, for Gruppe 4 samt for Norge som et vigtigt dansk afsætningsmarked, fordelt på leverandører i tabel 3.10.

Tabel 3.10. Importværdi og leverandører af fiskemel og olie til EU-14, USA, Japan og Kina, mia. kr. og pct.

	EU-14 (2003)	Kina (1999)	Japan (1999)	Norge (1999)	USA (2003)
Fiskemel	3,6	2,5	1,4	0,6	0,2
	Peru (36%) Danmark (15%) Island (13%) Chile (10%)	Peru (43%) Rusland (15%) Chile (14%)	Chile (60%) Peru (11%)	Danmark (62%) Island (28%)	Island (36%) Mexico (29%) Canada (14%)
Fiskeolie	1,0	0,1	0,1	0,5	0,2
	Island (18%) Danmark (17%) Norge (16%) Frankrig (11%) Holland (11%)	Norge (48%) USA (46%)	USA (65%) Danmark (12%)	Island (29%) Danmark (29%) USA (25%)	Norge (54%) UK (9%) Canada (9%)
Total import	4,6	2,6	1,5	1,1	0,4
	Peru (30%) Danmark (15%) Island (14%) Tyskland (8%)	Peru (41%) Rusland (14%) Chile (13%)	Chile (56%) Peru (11%) USA (11%)	Danmark (47%) Island (28%) USA (11%)	Norge (27%) Island (19%) Mexico (16%) Canada (12%)

Forsyningen af fiskemel og olie er størst i EU-14 som modtager for 4,6 mia. kr., efterfulgt af Kina og Japan. Fiskemel og olie anvendes som foder i kvægbrug, svinebrug og fiskeopdræt og udgør i alle lande den overvejende del af importen. I Kina, Japan og USA er der kun en mindre import af fiskeolie.

I EU er importen af fiskemel og olie hhv. 3,6 og 1,0 mia. kr. Peru, Danmark og Island er største leverandører. Peru leverer næsten udelukkende fiskemel, hvor Danmark og Island leverer både fiskemel og olie. Denne forskel skyldes bl.a., at de industrifisk, der anvendes som basis for produktionen i Europa er federe og derved har et større olieindhold end industrifisk anvendt i Peru. Største modtagelande af både fiskemel og olie i EU er UK, Tyskland, Holland og Spanien.

Forsyningen af Kina på 2,6 mia. kr. udgøres næsten udelukkende af fiskemel. Peru, Rusland og Chile var største leverandører i 1999, men efterfølgende er importen fra

Peru mere end fordoblet. Peru er således storleverandør af foder til den stærkt voksende fiskeopdrætssektor i Kina. Japans forsyning på 1,4 mia. kr. udgøres næsten udelukkende af fiskemel. Chile og Peru var største leverandører i 1999, men importen fra Peru er steget efterfølgende. Norges forsyning på 1,1 mia. kr. er nogenlunde ligeligt fordelt mellem fiskemel og olie. Danmark og Island er største leverandører, hvilket dels skyldes at disse lande leverer den højeste kvalitet, dels at der er høj told på import af fiskemel og olie fra ikke europæiske lande. Forsyningen af USA udgør 0.4 mia. kr. og er i sammenligning med de øvrige lande lille.

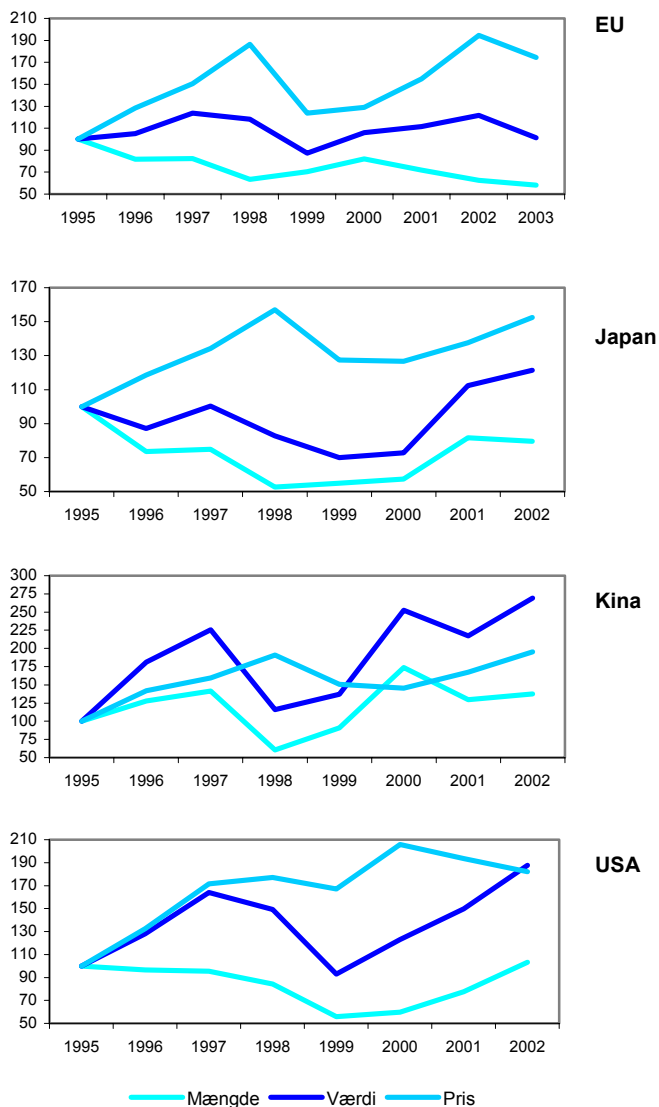
Markederne for fiskemel og olie er verdensmarkeder, der forsynes fra primært fem lande. Disse er Peru, Chile, Norge, Island og Danmark. Som følge af at Norge og Chile begge har fiskeopdrætssektorer, afsætter de hovedparten af deres produktion på hjemmemarkederne og er mindre aktive på verdensmarkedet. Peru er største leverandør og afsætter i både EU, Kina og Japan. Island og Danmark afsætter hovedparten af deres eksport i Europa (EU og Norge), men eksporterer dog også til andre lande. Markedet for fiskemel forsynes af de fem lande, hvor markedet for fiskeolie primært forsynes fra Europa og USA. De vigtigste importører på verdensmarkedet er Gruppe 4 som modtager halvdelen af den globale import. Dette er relativt lidt i sammenligning med konsumfisk, hvilket dog skyldes at fiskemel og olie i høj grad afsættes til lande, der opdrætter kvæg, svin eller fisk. Disse lande eksporter typisk okse og svinekød samt fisk til Gruppe 4.

Priserne på fiskemel og olie er relativt ens i de forskellige områder. I EU er prisen på fiskemel og olie hhv. 4,51 og 5,19 kr./kg. Prisen på fiskemel er lidt lavere i Kina og Japan. Forskellene kan begrundes i kvalitetsforskelle, i og med at Danmark og Island har højere leveringspriser til EU end Peru og Chile. Forklaringen er tilstedeværelsen af bedre produktionsteknologi i Europa, at der er et større olieindhold i de anvendte industrifisk i Europa kombineret med udviklingen af specialprodukter.

Markedsstrukturen indebærer, at priserne dannes på et verdensmarked. Priserne bestemmes på dette marked af en række faktorer. Det globale udbud er en vigtig faktor, specielt udbuddet fra Peru og Chile. Dette påvirkes af fangstgrundlaget i Stillehavet, der som følge af El Niño vejrfænomenet er svingende. Også efterspørgslen er afgørende og her har den vedvarende stigning i det globale opdræt haft en opadgående effekt på priserne i en årrække. En tendens som ventes at fortsætte. Endelig kan udbudet af mulige substitutter som sojamel og -olie have en effekt på priserne.

Udviklingen i importen til de fire områder er angivet i figur 3.9 i værdier, mængder og priser for perioden 1995-2003.

Figur 3.9. Udvikling i importen af fiskemel og olie til EU-14, Japan, USA og Kina, 1995-2003, 1995=100.

Anm.: Skalaen er forskellig på de fire markeder.

Det fremgår at priserne i EU, Japan og Kina følger hinanden over hele perioden. Priserne i USA følger også dette mønster, når der ses bort fra 2001-2002. Det fremgår endvidere, at priserne i EU, Japan og Kina topper i 1998 og 2002. Årsagen er, at der i begge år har været et faldende udbud på verdensmarkedet, idet vejrfænomenet El Niño har medført svigtende fangster i de vigtigste industrifiskerier i Peru og Chile. I 1999 og 2000 var udbudet på verdensmarkedet derimod større og priserne lave. Over perioden som helhed ses samtidig et stigende prisniveau. Dels som følge af generelt faldende fangster, dels som følge af stigende global efterspørgsel efter foder til akvakultur. Priserne på fiskemel og olie er også påvirket af valutakurserne, idet fiskemel og olie handles i \$, samt af udbudet af substitutter som soja og raps. Udsving i det globale udbud er dog af størst betydning.

Importmængderne bestemmes af det globale udbud og er derfor svingende. Importmængderne er lavest i 1998 på grund af El Niño vejrfænomenet, men er generelt faldende indtil 1998 og derefter stigende. I EU er der dog et yderligere fald efter 2000. Dette skyldes dels valutakursudviklingen, dels stigende efterspørgsel i Asien.

Værdierne er forholdsvis stabile i EU og Japan, hvor de 3-dobles i Kina som følge af de store vækstrater i opdræt. I USA er værdien også stigende.

4. Aktiviteter i Danmark

Formålet med nærværende kapitel er at beskrive og analysere strukturen og økonomien i den danske fiskeindustri, herunder at vurdere udviklingen og identificere faktorer, der har betydning for udviklingen. Gennemgangen baseres på Fiskeridirektoratets årligt offentliggjorte regnskabsstatistik for perioden 1995-2002 for den danske fiskeindustri. Denne statistik er ikke detaljeret og omfatter alene de to brancher fiskeforarbejdning og engrossalg af fisk. Gennemgangen suppleres derfor med Fødevareøkonomisk Instituts mere detaljerede regnskabsstatistik for underbrancher indenfor fiskeforarbejdning udarbejdet for 2002. Gennemgangen bygger på en række forskellige kilder. Udover regnskabsstatistikken inkluderer de erhvervsbeskæftigelsesstatistik, varestatistik og udenrigshandelsstatistik.

4.1. Data

I forbindelse med arbejdet med et pilotprojekt vedrørende dataindsamling for den danske fiskeindustri til EU har Fødevareøkonomisk Institut i samarbejde med Danmarks Statistik, udarbejdet en række underbrancher for den danske fiskeforarbejdningsindustri. Denne er mere detaljeret end, hvad der tidligere har været offentliggjort.

Virksomheder med en beskæftigelse på 10 fuldtidsansatte eller flere er placeret i underbrancher efter deres råvaregrundlag, kendt fra færdigvareproduktionen. Hvis råvaregrundlaget for mere end 50% af en virksomheds produktion kan henføres til en af kategorierne torskefisk og fladfisk, makrel, sild, laksefisk, musling eller rejer, placeres virksomheden i denne underbranche. Ellers i underbranchen blandet produktion. Produktionen for virksomheder med mindre end 10 fuldtidsansatte kendes ikke, hvorfor de mindre virksomheder skønsmæssigt placeres i underbrancher. De fleste mindre virksomheder er placeret i de samme underbrancher som de større virksomheder, men der er dannet en enkelt ekstra underbranche bestående af mindre røgerier. For underbrancherne torskefisk og fladfisk, sild, samt laksefisk foretages en yderligere opdeling efter graden af forarbejdning.

Virksomheder, der producerer torskefisk og fladfisk, opdeles i fileteringsvirksomheder, hvor mere end 75% af produktionen er fileter, og i virksomheder med en mere blandet produktion. Virksomheder, der producerer sild, opdeles i fileteringsvirksomheder, virksomheder der syrner sild og virksomheder der producerer marineret sild på glas. Endelig opdeles virksomheder med 10 fuldtidsansatte eller flere, der producerer

laksefisk i røgerier, hvor produktionen af røget laksefisk udgør mere end 75% af den totale produktion, samt i virksomheder med en mere blandet produktion.

På grund af diskretionshensyn har det været nødvendigt at lægge visse underbrancher sammen, idet der enten har været for få virksomheder i de enkelte underbrancher, eller fordi nogle virksomheder har haft en så dominerende rolle i enkelte underbrancher, at det efter Danmarks Statistiks regler om diskretion ikke har været muligt at offentliggøre detaljeret statistik.

Resultatet udgøres af underbrancher med følgende produktion:

1. Filetering af torskefisk og fladfisk
2. Blandet produktion af torskefisk og fladfisk
3. Konservering af sild og makrel
4. Filetering og syrning af sild
5. Produktion af rejer, krebsdyr og muslinger
6. Røgning af laksefisk
7. Blandet produktion af laksefisk
8. Mindre røgerier
9. Forarbejdningsvirksomheder med blandet produktion
10. Fiskemel og olie

For engrossalg af fisk eksisterer regnskabsstatistik for branchen som helhed (Fiskeridirektoratet 2003).

4.2. Strukturen i den danske fiskeindustri

Nøgletal for strukturen og økonomien i den danske fiskeindustri i 2002 er angivet i tabel 4.1 for 10 underbrancher indenfor fiskeforarbejdning, samt for branchen engros-handel med fisk.

Tabel 4.1. Nøgletal for underbrancher af den danske fiskeindustri, mio. kr.

	Underbrancher for forarbejdningsvirksomheder ³										Total
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Engrossalg
Antal virksomheder¹	11	5	4	14	10	12	14	21	25	7	123
Antal lønmodtagere	460	1.130	298	537	321	655	710	51	680	428	5.270
Omsætning og andre driftsindtægter	850	2.159	691	1.087	954	844	941	61	2.385	2.801	12.773
Vareforbrug	622	1.569	482	713	634	547	637	40	1.913	1.620	7.319
- råvarer, komponenter og hjælpestoffer	470	588	319	590	536	472	523	0	1.289	1.461	6.248
- handelsvarer	144	941	36	73	49	7	60	0	525	140	1.975
- emballage	8	40	126	51	48	67	53	0	99	20	512
Andre ordinære udgifter	74	203	64	150	102	99	91	9	157	809	1.758
Indtjeningsevne	154	387	145	224	218	198	213	13	315	371	2.238
Indtjeningsevnen i % af omsætningen	18%	18%	21%	21%	23%	23%	23%	21%	13%	13%	18%
Afskrivninger	11	33	30	36	27	22	23	1	36	68	287
Løn, pension, køb af lønarbejde mv.	131	305	91	155	97	176	200	11	195	161	1.522
Ordinært resultat	12	49	24	32	94	0	-10	0	85	142	428
Finansielle og ekstraordinære poster	5	28	-9	7	10	8	8	1	26	14	98
Skat	4	8	10	8	26	5	-4	0	6	7	70
Årets resultat	3	12	22	17	57	-14	-14	-1	53	122	259
											201

Noter:

1. For engrossalg af fisk er angivet antallet af arbejdssteder som kan være større end antallet af virksomheder, såfremt virksomhederne har flere arbejdssteder.
2. Tal ikke tilgængelige.
3. Definition af underbrancher:1) Filetering af torskefisk og fladfisk, 2) Blandet produktion af torskefisk og fladfisk, 3) Konservering af sild og makrel, 4) Filetering og syring af sild, 5) Produktion af rejer, krebsdyr og muslinger, 6) Røgning af laksefisk, 7) Blandet produktion af laksefisk, 8) Mindre røgerier, 9) Forarbejdningsvirksomheder med blandet produktion, og 10) Fiskemel og olie

Kilde: Fødevareøkonomisk Institut.

Det fremgår, at der var 123 forarbejdningsvirksomheder (registrerede firmaer) og 298 handelsvirksomheder i Danmark i 2002. Endvidere var der hhv. 5.270 og 2.184 fuldtidsbeskæftigede i de to brancher. Fiskeforarbejdning og handelsvirksomhed udgør således under 0,5% af den totale beskæftigelse i Danmark. I regioner som Nordjylland og på Bornholm er fiskeforarbejdning og handelsvirksomhed dog af væsentligt betydning for den regionale økonomi. Den gennemsnitlige størrelse af de to typer virksomhed udgør hhv. 43 og 7 ansatte. Begge typer virksomheder er således små, selvom der eksisterer nogle få større virksomheder. Danmark har dog meget få virksomheder, der er af en størrelse, der kan matche de største norske, islandske, spanske og japanske virksomheder, på trods af at Danmark er verdens sjette største eksportør af fiskeprodukter.

De danske forarbejdningsvirksomheder er kendetegnet ved at have en meget differentieret produktion. De største, målt i beskæftigelse, er blandet produktion af torskefisk og fladfisk, blandet produktion af laksefisk, blandet produktion i øvrigt, røgning af laksefisk, filetering og syring af sild og filetering af torskefisk og fladfisk.

Omsætningen i forarbejdnings- og handelsvirksomhederne udgjorde hhv. 12,8 og 16,0 mia. kr. i 2002. Målt i omsætning er de største underbrancher fiskemelsfabrikkerne, blandet produktion og blandet produktion af torskefisk og fladfisk. Indtjeningsevnen udgjorde 2,2 og 1,0 mia. kr. i de to brancher, svarende til hhv. 18% og 6%. Indtjeningsevnen er således størst i forarbejdning, hvilket dog skyldes, at der ikke er aktiviteter, der forøger værditilvæksten i handelsvirksomhederne. Indtjeningsevnen i underbrancherne udgør 13-23% og er størst i røgning af laksefisk, blandet produktion af laksefisk, samt i produktion af rejer, krebsdyr og muslinger. Indtjeningsevnen er lavest i blandet produktion og i fiskemelsfabrikkerne. Dette kunne tyde på at produktionsformer baseret på råvarer som laks og rejer, som på verdensmarkedet typisk forsynes fra opdræt med deraf følgende stabile priser, klarer sig godt. Indtjeningsevnen i fiskemelsfabrikkerne er lav, men skønnes at svinge betydeligt fra år til år, afhængigt af verdensmarkedspriserne og det danske industrifiskeri. Mere overraskende er den lave indtjeningsevne i blandet produktion, som muligvis kan skyldes, at de mellemstore virksomheder i denne underbranche er under pres, fordi de er for små til at imødekomme de store europæiske supermarkeds kæders krav om store leverancer og med en blandet produktion, for store til at være nicheproducenter.

Lønudgifterne i forarbejdningsvirksomhederne som helhed udgør 12%, hvor lønudgifterne i underbrancherne udgør 6-21%. Lønudgifterne er med 6% lavest i fiskemelsfabrikkerne, idet det er en kapitalintensiv og højteknologisk produktionsform. Lønud-

gifterne er med 21% højest i produktionsformer baseret på laksefisk (både røgning og blandet). I de øvrige underbrancher er lønudgifterne mere konstante 10-18%. Lønudgifterne i slagterier udgør 16%, i træindustrien 29% og i tekstil og beklædningsindustrien 23% (Gemba 2005). Den danske fiskeindustri er, i sammenligning med de øvrige industrier, således ikke særlig arbejdskraftintensiv, selvom produktionsformer baseret på laksefisk er. Den danske fiskeindustri er derved ikke en potentielt mere oplagt branche for outsourcing af produktion til lavtlønslande end de øvrige brancher, selvom outsourcing dog kan være med til at spare lønudgifter.

Årets resultat udgør 259 og 201 mio. kr. i hhv. forarbejdning og handelsvirksomheder. Størst overskud er der i fiskemelsfabrikker, produktioner af rejer, krebsdyr og muslinger og i blandet produktion. Dårligst resultat er der i røgning af laksefisk og i blandet produktion af laksefisk (underskud på 14 mio. kr. i hver underbranche).

4.3. Udvikling

Udviklingen i strukturen og økonomien i de to brancher forarbejdning og engroshandel er angivet i tabel 4.2 for perioden 1995-2002.

Tabel 4.2. Udvikling i nøgletal for fiskeforarbejning og engroshandel med fisk, 1995-2002, mio. kr.¹⁾

	Forarbejning										Engroshandel			
	1995	1998	1999	2000	2001	2002	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2001	2002
Antal arbejdssteder	254	190	193	178	177	149	409	367	367	353	333	298	333	298
Fuldtidsbeskæftigede	6.822	5.539	5.502	5.560	5.662	5.306	2.081	2.359	2.212	2.153	2.227	2.184	2.227	2.184
Omsætning og andre driftsindtægter	11.781	10.710	9.298	9.933	10.776	11.257	10.363	16.745	16.568	17.162	16.490	15.994	16.490	15.994
Vareforbrug	8.454	7.812	6.663	7.210	7.911	7.926	9.157	15.216	14.692	15.599	14.652	14.368	14.652	14.368
Andre ordinære udgifter	1.215	857	914	905	874	1.355	490	615	775	492	690	598	690	598
Indtjeningsevne	2.112	2.041	1.721	1.818	1.990	1.977	716	914	1.101	1.070	1.149	1.028	1.149	1.028
Indtjeningsevnen (% af omsætning)	18%	19%	19%	18%	18%	18%	7%	5%	7%	6%	7%	6%	7%	6%
Afskrivninger	316	294	244	249	260	258	66	84	163	88	91	76	91	76
Løn, pension, køb af lønarbejde mv.	1.491	1.310	1.286	1.345	1.375	1.303	460	609	610	629	618	635	618	635
Ordinært resultat	305	436	192	225	356	416	189	222	328	353	439	317	439	317
Finansielle og ekstraordinære poster ²	.	79	77	49	67	92	.	-100	7	-5	99	30	99	30
Skat ²	.	72	33	49	73	65	.	86	100	90	93	86	93	86
Årets resultat²	.	285	82	127	215	259	.	235	220	267	248	201	248	201

Noter:
1. Regnskabstal for 1996-97 er ikke udarbejdet.
2. Tal for 1995 er ikke tilgængelige.
Kilde: Fiskeridirektoratet, *Fiskeristatistisk Årbog*.

Det fremgår at antallet af arbejdssteder er faldende i begge sektorer. Antallet af arbejdssteder falder i forarbejdning 40% og i engroshandel 30% i perioden. Beskæftigelsen falder i forarbejdning med 20%, hvor den stiger 5% i engroshandel. Der er således i forarbejdning både nedgang i antallet af arbejdssteder og i beskæftigelsen. Samtidig stiger det gennemsnitlige antal ansatte pr. arbejdssted, og de enheder, der bliver tilbage, er større. I engroshandel stiger beskæftigelsen og aktiviteterne forøges. Samtidig indebærer det faldende antal arbejdssteder, at det gennemsnitlige antal ansatte pr. arbejdssted stiger, ligesom i forarbejdning.

Omsætningen i 1995 og 2002 er nogenlunde uændret i forarbejdning, hvor den stiger med 50% i engroshandel. Tages højde for de generelle prisstigninger (inflationen) og sammenholdes dette med udviklingen i beskæftigelsen, kan der således spores en udvikling, hvor det i perioden er gået tilbage for forarbejdningsevnerne, men hvor handelsvirksomhederne har forøget aktiviteten. Tilsvarende er indtjeningsevnen nogenlunde konstant 2,0 mia. kr. i hele perioden i forarbejdning, hvor den stiger fra 0,7 til 1,0 mia. kr. i engroshandel.

Resultatet i forarbejdning (både ordinært og årets resultat) stiger i 1995-98. Årsagen vurderes at være, at 1998 var et særdeles godt år for fiskemelsfabrikkerne, som følge af godt dansk industrifiskeri sammenholdt med høje verdensmarkedspriser. Derefter falder resultatet i 1999, bl.a. som følge af en normalisering af verdensmarkedet for fiskemel og olie, og stiger igen helt frem til 2002. Udviklingen har generelt været drevet af høje priser på konsumfisk på EU markedet, samt godt fiskeri i de traditionelle forsynerlande i Nordatlanten. Regnskabsdata for 2003-04 er endnu ikke tilgængelige, men resultaterne skønnes i disse år væsentligt forringede som følge af faldende verdensmarkedspriser.

Det ordinære resultat i engroshandel stiger i 1995-2001 og falder i 2002. Stigningen skønnes drevet af generelt stigende handel i EU (se figur 3.3), herunder af svigtende råvaregrundlag i EU farvande, der kompenseres med import, stigende import af opdrættet laks, samt af stigende import af rejer fra den nordvestlige del af Atlanterhavet. Samtidig vurderes det at have betydning, at i en situation hvor forarbejdningsevnerne er ude af stand til at forøge råvareforsyningen fra deres traditionelle leverandører i Nordatlanten og derved ude af stand til at forøge produktionen, kan en efterspørgsel hos de traditionelle aftagere i EU alene imødekommes ved forøget import og handel. Dette kunne tyde på en situation, hvor handelsvirksomhederne klarer sig godt, når forarbejdningsevnerne ikke gør og omvendt. Årsagen er, at når der er mangel på råvarer og årene bliver dårlige for forarbejdning, skal kundernes ef-

terspørgsel imødekommes på anden vis, hvorved engroshandel øges. I en sådan situation står de danske handelsvirksomheder stærkt med veletablerede logistik, afsætnings- og kundeforhold.

Forarbejdningsvirksomhederne har en meget differentieret produktion. Som følge heraf drives udviklingen af en række faktorer, som kan være meget forskellige for de enkelte underbrancher. Vigtige faktorer er udviklingen i verdensmarkedspriserne, råvareforsyning og rentabilitet af produktformer i Danmark. Udviklingen i verdensmarkedspriserne er beskrevet i kapitel 3 og råvareforsyningen i kapitel 5. Der eksisterer ikke statistik over udviklingen i rentabilitet opdelt på produktformer i Danmark, men resultatet af udviklingstendenserne kan ses af udviklingen i den faktiske produktion af fiskeprodukter i Danmark. Dansk fiskeindustri's produktion er angivet i tabel 4.3 for 1995-2003.

Tabel 4.3. Dansk fiskeindustris produktion, 1995-2003, 1.000 tons produceret vægt.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Fersk filet:									
Laksefisk	233	595	473	452	497	2.427	4.351	5.243	5.315
Torskefisk	10.770	9.313	8.984	6.317	6.891	5.554	7.142	7.986	7.701
Sild	39.519	26.405	28.771	28.596	32.722	22.283	20.763	16.685	19.726
Andet	9.638	14.581	8.938	2.345	2.293	3.222	10.879	11.314	11.952
Total	60.160	50.894	47.166	37.710	42.403	33.486	43.135	41.228	44.694
Frosset filet:									
Laksefisk	18	0	6	2	37	440	2.150	2.537	3.148
Torskefisk	29.188	25.704	20.376	16.695	15.007	12.367	16.707	15.417	11.021
Fladfisk (rødspætte)	2.369	2.699	2.414	2.276	1.797	1.425	1.894	1.415	1.309
Sild	8.763	5.776	6.747	11.041	6.423	6.398	6.930	3.160	2.521
Andet	7.616	5.301	3.986	4.767	4.364	3.453	6.456	5.676	8.009
Total	47.954	39.480	33.529	34.781	27.628	24.083	34.137	28.205	26.008
Røget:									
Laks	9.813	13.645	14.644	14.418	15.787	15.663	16.383	14.032	13.920
Andet	3.716	4.859	4.099	4.015	4.876	3.481	6.015	6.167	6.458
Total	13.529	18.504	18.743	18.433	20.663	19.144	22.398	20.199	20.378
Saltet:									
Torsk	1.964	2.117	2.327	328	158	105	31	2	4.365
Andet	8.234	7.240	5.038	4.289	4.573	2.921	5.858	6.064	2.576
Total	10.198	9.357	7.365	4.617	4.731	3.026	5.889	6.066	6.941
Konserveret:									
Rejer	5.755	5.263	7.238	7.495	7.978	4.007	6.052	8.774	12.546
Marineret sild på glas	14.726	2.258	1.222	1.516	2.438	1.824	3.242	2.816	2.694
Makrel	20.461	14.782	14.570	12.760	15.471	11.705	15.319	13.733	13.972
Muslinger	17.567	10.975	12.743	13.862	11.903	9.554	14.893	10.191	8.113
Andet	1.906	521	1.066	800	866	645	1.541	1.110	1.277
Total	60.415	33.799	36.839	36.433	38.656	27.735	41.047	36.624	38.602
Tilberedt:									
Paneret fisk	17.646	17.799	19.928	19.922	17.321	18.200	18.328	18.134	17.603
Rejer	5.000	5.275	5.241	5.766	6.697	6.622	10.247	9.210	11.308
Sild (syrnede)	21.640	20.626	24.954	23.889	25.312	32.633	31.563	30.942	29.720
Andet	24.217	26.110	25.880	25.421	25.118	13.383	24.013	24.852	25.569
Total	68.503	69.810	76.003	74.998	74.448	70.838	84.151	83.138	84.200
Total til konsum	260.759	221.844	219.645	206.972	208.529	178.312	230.757	215.460	220.823
Fiskemel og olie:									
Fiskemel	446.686	397.872	395.255	404.952	375.906	280.945	407.690	385.251	258.128
Fiskeolie	183.747	141.665	130.846	135.940	129.195	102.015	123.638	102.511	117.666
Andet	304	284	241	203	72	286	10	66	119
Total industri	630.737	539.821	526.342	541.095	505.173	383.246	531.338	487.828	375.913

Den totale produktion til konsum falder til 220.800 tons i 2003, svarende til et fald på 15% i hele perioden, dog med 1998-2000 som dårlige år. Produktionen er stigende af røgede og tilberedte produkter, hvor den er faldende af frosset filet, konserverede produkter, saltede produkter og fersk filet. De stigende produktioner baseres primært

på råvarer der er rigelige af, dvs. opdrættet norsk laks og grønlandske koldvandsrejer. Produktionen af ferske og frosne fileter af torskefisk falder mere end 50%, såvel som produktionen af frosne fileter af fladfisk går 45% tilbage. Derved er der for torskefisk og fladfisk en afhængighed af det svigtende råvaregrundlag i Nordatlanten, selvom forøget konkurrence på verdensmarkedet for torskefisk fra bl.a. Kina også har haft betydning. Der var dog stadig i 2003 en produktion af fileter af torskefisk i Danmark på 19.000 tons. Også produktionen af fileter af sild går 50% tilbage, men imødegås af forøget produktion af syrnede sild.

Produktionen af fiskemel og olie falder med 40% fra 1995 til 2003 efter betydelige udsving i perioden. Årsagen til disse udsving er svingende fangster i industrifiskeriet, som bl.a. afhænger af tobisfiskeriet, hvorfor produktionen af fiskemel og olie ikke nødvendigvis er i permanent tilbagegang.

5. Det globale råvaregrundlag

5.1. Den globale forsyning

Den globale forsyning af fisk, krebsdyr og muslinger udgjorde i 2002 134 mio. tons, bestående af 95 mio. tons fra fiskeri og 39 mio. tons fra opdræt.

Fiskeriet består af fangster til konsum og industri. Industrifiskeriet udgjorde skønnet 15 mio. tons, hvorved tilbagestår 79 mio. tons til konsum³. Dette tal kan dog være urealistisk højt, idet en canadisk rapport (Watson og Pauly 2001) har sat spørgsmålstegn ved, om de kinesiske rapporteringer er rigtige. Konklusionen er, at Kina rapporterer politisk fastsatte produktionsmålsætninger frem for faktisk fiskeri. Uden Kina udgør de globale fangster til konsum 62 mio. tons. De globale fangster til konsum har været stabile i perioden 1995-2002 uden Kina, hvor fangsterne af industrifisk er faldet med 2% årligt. De registrerede fangster i Kina steg årligt 4%, men reelt skønnes fangstniveauet også i Kina at have været stabilt.

Det globale fiskeri baserer sig på en mangfoldighed af fiskearter (omkring 800 fiskearter udnyttes kommercielt) med pelagiske fisk, torskefisk, ferskvandsfisk og tun som de vigtigste målt i mængder. Når der ses bort fra Kina og industrifiskeriet er forsyningen af pelagiske fisk med 16 mio. tons størst, hvorefter følger torskefisk, ferskvandsfisk, tun, blæksprutter, muslinger, rejer, fladfisk og laksefisk. Fangsterne har været stigende i perioden 1995-2002 for ferskvandsfisk, tun og rejer, men faldende for laksefisk og torskefisk. Forsyningen af de øvrige arter har været stabile. De faldende fangster af laksefisk er i perioden imødegået af stigende opdræt.

Kina inkluderet forsynede Asien halvdelen af det globale marked med vilde konsumfisk, efterfulgt af Europa og Nordamerika, Afrika, Sydamerika og Oceanien. Forsyningen fra alle kontinenter var stabil. Største globale leverandører af vilde konsumfisk var Kina, USA, Indonesien og Japan.

Grundlaget for fiskeriet er de vilde bestande, hvis biologiske tilstand FAO vurderer hvert andet år. Sidste vurdering er fra 2002 (FAO 2002), som angivet i tabel 5.1.

³ Af de 79 mio. tons anvendes en del til fiskefoder i opdræt, på trods af at de er registreret som konsumfisk. Dette er bl.a. tilfældet i Kina og Sydøstasien.

Tabel 5.1. FAO's 2002 vurdering af verdens fiskerier.

Bestandsstatus	Andel (%)
Underudnyttet	25%
Fuldt udnyttet	47%
Overudnyttet	18%
Nedfisket eller under genoprettelse	10%

Det fremgår at knap halvdelen af verdens bestande er fuldt udnyttede, 18% overfiskede, 10% nedfiskede eller under genoprettelse, og at 25% er underudnyttede. Der er således intet fremtidigt udviklingspotentiale i halvdelen af verdens fiskebestande da de er fuldt udnyttet. Tilsvarende er der på kort sigt ikke noget udviklingspotentiale for de 28%, der er overudnyttede, nedfiskede eller under genoprettelse. På længere sigt kan der dog være et potentiale efter genopretning. Erfaringer viser således, at en nedfisket bestand i mange, men ikke alle tilfælde, kan regenereres. Omvendt kan der være et udviklingspotentiale for de 25%, der er underudnyttet, men dette er heller ikke en selvfølge. Årsagen er, at underudnyttede arter udgøres af små pelagiske fiskearter samt krill (en art rejer) som udgør fødegrundlaget for andre fiskearter. En større udnyttelsesgrad kan således betyde, at fangsterne af andre arter går ned. Det globale udviklingspotentiale i det vilde fiskeri er således lille. Skal den globale forsyning øges kan det kun komme fra opdræt.

Opdræt udgøres af 39 mio. tons fisk, krebsdyr og muslinger. Statistik for opdræt i Kina kan imidlertid have samme problem som for fangster og da Kina, jf. officielle statistikker, står for 63% af det globale opdræt, er usikkerheden stor. Uanset om Kina medregnes har der dog været betydelige stigninger i det globale opdræt i 1995-2002 (7% årligt med Kina og 5% uden).

29 arter dækkede i 2002 78% af den globale opdræt. De vigtigste var karper med 17 mio. tons, efterfulgt af muslinger, krebsdyr, laksefisk og tilapia. Arter af lav værdi, som karper og muslinger, udgør hovedparten af det globale opdræt, hvor arter som laksefisk og rejer af højere værdi udgør en mere beskeden del. Forsyningen fra opdræt af alle de nævnte arter har været stigende. Mest for arter af høj værdi som tilapia, laksefisk og krebsdyr, mindre for karper og muslinger. Opdræt af saltvandsfisk udgør 1,2 mio. tons, dog med en årlig vækstrate på 12%. Fraregnes Kina, udgør det tilbageværende globale opdræt 12 mio. tons.

Asien stod i 2002 for 89% af det globale opdræt, med Kina med 63% som den største. Europa stod for 5%, men har kun betydelig produktion af laksefisk, Syd- og Nordamerika for hver 2% og Afrika for 1%. Væksten var størst i Afrika og Sydamerika, mindre i Asien og Nordamerika og mindst i Europa.

Det er således Asien der driver den globale forsyning, idet 70% af den globale produktion kommer derfra. Samtidig er der store vækstrater i opdræt. Med globaliseringen af markederne for fiskeprodukter bestemmes både forsyning og priser på verdensmarkedet derfor fra Asien. Det skal videre bemærkes, at asiatiske lande forsyner en større del af markeder for arter af lav end høj værdi. Således forsynede de hhv. 98% og 82% af verdensmarkedet for karper og muslinger, men kun 14% for laksefisk, 6% for torskefisk og 23% for fladfisk. Verdensmarkedet for rejer forsynedes med 72% fra Asien. Da det samtidig vides, at "en fisk er ikke bare en fisk" i forbrugernes øjne, dvs. at der ikke nødvendigvis er substitution i forbruget mellem fiskearter, er asiatiske lande ikke nødvendigvis altdominerende i forsyningen af alle markeder. I forhold til den danske fiskeindustri er specielt arter af høj værdi relevant, herunder laksefisk, torskefisk, rejer og fladfisk. Arter af lav værdi, herunder karper, bliver næppe på noget tidspunkt kommercielt interessant for den danske fiskeindustri.

5.2. Den danske forsyning

Den danske egenforsyning af fisk, krebsdyr og muslinger til konsum udgjorde 369.000 tons i 2002, bestående af 331.000 tons fra fiskeri og 36.000 tons fra opdræt. Hertil kommer, at der blev importeret 988.000 tons levende vægt, svarende til en samlet forsyning på 1.357.000 tons eller 1% af den globale forsyning. Yderligere anvendes 1 mio. tons industrifisk. Den totale forsyning er stigende i 1995-2002, drevet af en stigende import, men mødt af faldende selvforsyning. Den danske forsyning udgøres af en række forskellige arter. Målt i mængder er sild med 303.000 tons vigtigst, hvorefter torskefisk (torske, kuller, sej, alaskasej og hoki) med 292.000 tons, laksefisk (laks og ørred) med 223.000 tons, rejer med 202.000 tons og fladfisk (rødspætter, tunger og hellefisk) med 44.000 tons følger. Der har i perioden 1995-2002 været stigende forsyning af laksefisk, rejer, sild og fladfisk, hvor torskefisk har været i tilbagegang.

Råvaregrundlaget for den danske fiskeindustri stammer delvist fra Danmark, men størstedelen er importeret. I tabel 5.2 er de vigtigste leverandører angivet.

Tabel 5.2. Den danske fiskeindustri leverandører, 2003, 1.000 tons levende vægt.

	Total forsyning	Leverandører
Laksefisk	223	Opdrættet laks fra Norge (138) Opdrættet ørred fra Danmark (44)
Torskefisk	292	Fiskede torsk fra Norge (68) Fiskede torsk fra Færøerne (28) Fiskede torsk fra Danmark (27) Fiskede torsk fra Rusland (16) Fiskede sej fra Færøerne (38) Fiskede sej fra Norge (18) Fiskede sej fra Danmark (6) Fiskede kuller fra Norge (11) Fiskede kuller fra Danmark (4) Fiskede hoki fra New Zealand (6) Fiskede alaskasej fra USA (4)
Rejer	202	Fiskede koldvandsrejer fra Grønland (107) Fiskede koldvandsrejer fra Canada (38)
Sild	303	Fiskede sild fra Danmark (179) Fiskede sild fra Norge (85)
Fladfisk	44	Fiskede rødspætter fra Danmark (20) Fiskede hellefisk fra Grønland (14) Fiskede tunger fra Danmark (3)

Kilde: Eurostat Comext database.

Det fremgår at torskefisk udgøres af fem arter fra en række forskellige lande, hvor forsyningen af de øvrige arter er begrænset til færre arter og leverandører. Forsyningen af laksefisk stammer fra opdræt af laks fra Norge og ørred fra Danmark. Tilsvarende er forsyningen af sild fra fiskeri i Danmark og Norge, hvor fladfisk forsynes fra fiskeri af rødspætter og tunger i Danmark, samt hellefisk i Grønland. Rejer forsynes primært fra fiskeri i den nordvestlige del af Atlanterhavet af Grønland og Canada. Forsyningen af torskefisk stammer alene fra fiskeri. Torsk, kuller og sej forsynes fra Norge, Færøerne, Danmark og Rusland, men der er også en forsyning af hoki fra New Zealand og alaskasej fra USA. Det danske råvaregrundlag er således primært relateret til fiskeri i den nordlige del af Atlanterhavet, selvom forsyning fra opdræt af laksefisk og fra fiskeri i andre dele af verden også har betydning.

Trods globaliseringen af råvaremarkederne er dansk forsyning tæt relateret til det nordatlantiske område. Dette indebærer, at råvaregrundlaget for den danske fiskeindustri ikke bare kan ses med udgangspunkt i den globale forsyning, da specielle forhold gør sig gældende i det nordatlantiske område. Tilstanden for de vigtigste vilde bestande i de vigtigste lande, der forsyner Danmark, er på dette grundlag subjektivt

vurderet i tabel 5.3 på grundlag af biologiske vurderinger fra det Internationale Havforskningsråd (2004) og FAO (2002)⁴.

Tabel 5.3. Tilstanden af danske forsyningskilder¹.

	----- Udnyttelsesgrader i fiskeriet (%) -----			
	Under	Fuldt	Over	Nedfisket
Torskefisk	16	60	14	10
Rejer	96	4	0	0
Sild	84	14	2	0
Fladfisk	0	49	51	0

Note:

1. Udnyttelsesgrader i fiskeriet er en subjektiv vurdering af status for de vigtigste bestande der forsyner Danmark, vægtet med fangsten. Forsyningskilder er udvalgt således at mindst 2/3 af Danmarks forsyning (fangster, opdræt og import) er omfattet. Forsyningen fra de enkelte lande er derefter relateret ligeligt til hvilke bestande eller hvilke opdræt de kommer fra.

Kilde: Se appendiks 5.1

Det fremgår at de bestande der forsyner Danmark med rejer (primært fra den nordvestlige del af Atlanterhavet) og sild (primært atlantiskandisk og fra Nordsøen) er i god stand. Tilbagegang i fangster er således ikke i vente. Situationen er mindre positiv for specielt fladfisk, men også for torskefisk (bl.a. torsk fra Barenshavet og sej fra færøsk farvand). Her vurderes der ikke at være det store udviklingspotentiale. Forsyningen fra overfiskede og nedfiskede bestande kan muligvis forøges på længere sigt efter genopretning. Potentialet er dog beskedent og forøget forsyning må nødvendigvis komme fra andre arter, som kan substituere torskefisk i forbruget.

Forsyningen af ferske torskefisk er centreret på færre og nære leverandørlande end torskefisk som helhed. Størstedelen er fra Danmark og Norge. Torsk er i lidt højere grad overudnyttet i de nære områder, hvor den ferske fisk kommer fra, end i hele forsyningsområdet. Derfor er udviklingspotentiale for fersk torskefisk umiddelbart dårligere end for den totale forsyning af torskefisk, hvilket dog opvejes af, at torskefisk fra det nordatlantiske område i stadig højere grad forventes importeret fersk. Udviklingspotentialet i den totale og ferske forsyning vurderes således ikke væsentlig forskellig.

⁴ For bestande i den Nordøstlige del af Atlanterhavet se ICES (2004) og for andre bestande samt opdræt se FAO (2002).

5.3. Den danske fiskeindustri's mulighed for at forøge råvareforsyningen

Den danske fiskeindustri har mulighed for at forøge råvareforsyningen af de traditionelt anvendte arter fra sine traditionelle leverandører i det nordatlantiske område for visse arter. For rejer, sild og laks kan der være muligheder, ikke for torskefisk og flad-fisk. Herudover har de mulighed for at forøge råvareforsyningen fra andre dele af verden. Både af de traditionelt anvendte arter, af mulige substitutter samt af nye arter.

Der må omvendt påregnes forøget konkurrence om råvarerne i det nordatlantiske område som følge af globaliseringen. Globaliseringen har allerede i dag sat sit spor, idet eksporten af råvarer fra danske virksomheders traditionelle leverandører i Danmark, Norge og Grønland til Kina steg 43% årligt i 1996-2002. Denne eksport må forventes at stige og indebærer at en stigende del af råvarer fra det nordatlantiske område går udenom Danmark. Omvendt har danske virksomheder forøget sin råvareforsyning fra lande udenfor det nordatlantiske område. Importen af råvarer fra andre end Norge, Island, Grønland og Færøerne steg 3% årligt i samme periode.

Endvidere må påregnes, at de traditionelle leverandører i Nordatlanten fremover vil øge den direkte eksport af fersk fisk til EU. Dette forventes at ske på trods af, at Danmark har forøget importen af ferske råvarer fra disse lande mere end resten af EU i 1995-2003. Årsagen er, at muligheder for opbevaring af fersk fisk under transport over længere tid er væsentligt forbedret med udviklingen af Modified Atmosphere Packaging (vakuumpakning) teknikker for frysecontainere. Med denne udvikling forøges rækkevidden og de traditionelle nordatlantiske leverandører kan eksportere fersk fisk direkte til EU. Omvendt vurderes rækkevidden dog ikke så stor så ferskmarkederne globaliseres. Leverancer af fersk fisk over lange afstande må således fortsat foretages med flytransport. Ferskmarkederne vurderes at forblive regionale. Konsekvensen af forøget brug af de nye pakketeknikker i de traditionelle nordatlantiske leverandørlande er, at råvarer kan komme til at gå udenom Danmark.

Mulighederne for yderligere at forøge danske virksomheders råvareforsyning fremover af de traditionelt anvendte arter er relateret til forøget import. Både fra det nordatlantiske område og fra resten af verden. Potentialet for forøget forsyning fra det globale fiskeri som helhed er yderst beskedent, men vurderes i det nordatlantiske område at levne muligheder for rejer og sild. Der er derimod et betydeligt potentiale indenfor globalt opdræt, hvilket er vigtigt, når der ses på de traditionelt anvendte arter i den danske fiskeindustri, som laksefisk og rejer. Endvidere kan følgende bidrage til forøget råvareforsyning af traditionelt anvendte arter fremover:

- Import af laks fra nyere opdrætsnationer (fx Chile)
- Import af alaskasej og hoki
- Import af varmvandsrejer fra Asien, Sydamerika og Kina
- Import af laks fra Norge som følge af en stadig udvikling af lakseopdræts-erhvervet
- Import og selvforsyning af koldvandsrejer fra den nordvestlige del af Atlanterhavet som følge af en positiv bestandsudvikling
- Import og selvforsyning af atlantiskandisk sild og sild i Nordsøen
- Import og selvforsyning af fiskede torsk ved evt. genopretning af bestandene i Nordsøen og Østersøen
- Selvforsyning af opdrættede fladfisk (fx pighvarrer og tunger)
- Selvforsyning af rødspætter som følge af evt. genopretning af bestanden i Nordsøen.

Trods disse muligheder er der et specielt behov for at opretholde forsyningen af torskefisk for at bevare markedsandele. Dette kan ske såfremt opdræt af torsk udvikles, så det bliver økonomisk bæredygtigt på længere sigt, samt ved at forøge importen af mulige substitutter for torskefisk, herunder tilapia og catfish.

Det første kendte forsøg med torskeopdræt fandt sted i Norge i 1975, men tekniske og økonomiske problemer stoppede dengang udviklingen. I de senere år er de tekniske problemer i torskeopdræt løst og eneste begrænsning er omkostningerne. Nye initiativer blev sat i gang i Norge i 2002 og analytikere var dengang yderst forventningsfulde. Der blev nævnt en produktion på op mod 120.000 tons i 2010. Det norske eksportudvalg for fisk var dog mere konservativ og forventede op mod 8.000 tons norsk producerede torsk i 2005. Torskeopdræt forventedes udviklet hurtigere end lakseopdræt. Dels fordi teknologi fra lakseopdræt kunne anvendes, dels fordi der eksisterede et marked for torsk, hvorfor markedsføring var unødvendig. Endelig var det også vigtigt at priserne forventedes opretholdt på et mere konstant niveau end for laks, idet der eksisterede et stort marked. Samtidig vokser torsk hurtigere end laks og behøver mindre foder. I 2004 går opdræt af torsk ikke som forventet og produktionen skønnes at være under 1.000 tons, langt under de tidligere optimistiske prognoser. Årsagen er, at omkostninger ved produktionen ikke har stået mål med indtjeningen. Dels som følge af at priserne på det europæiske hovedmarked har været faldende siden 2002, dels som følge af problemer med avl og yngel. Samtidig mangler der risikovillig kapital med en lakseopdrætssektor i krise. Der vurderes dog stadig, at være et stort potentiale som bl.a. er afhængig af prisudviklingen.

Tilapia (arterne *Oreochromis* og *saratherodon*) er en ferskvandsfisk som vurderes at kunne substituere torskefisk. Den stammer oprindeligt fra Afrika og fiskes stadig der i betydelige mængder, men $\frac{3}{4}$ af den globale forsyning stammer i dag fra opdræt i Asien. Den globale forsyning udgjorde i 2002 2,1 mio. tons. Kina var største leverandør. Dette svarer til hele EU's forsyning af torskefisk. Den årlige globale vækst i 1995-2002 var 11%. Tilapia er særdeles gode til opdræt fordi de er hårdfør, hurtigvoksende, sygdomsresistente, let kan reproducere, foderefficient og kan tåle dårlige vandtilstande. Derfor betragtes tilapia af mange som fremtidens opdrætsfisk. Importen til USA udgør 156.000 tons i 2002 og EU's import formodes også at være betydelig. Importprisen i USA på fersk tilapia er 25-35% billigere end på andre torskefisk, hvor importprisen på frosset filet er 40% billigere end torsk og kuller, men dyrere end alaskasej.

Catfish inkluderer en række arter og er også en mulig substitut for torskefisk. Forsyningen stammer både fra fiskeri og opdræt og vigtigste leverandører er USA, Vietnam og Thailand. Importtolden til EU for catfish, såvel som tilapia, er i dag 8% i uforarbejdet form og en suspension kunne forøge danske virksomheders råvareforsyning. Dette ville understøtte muligheden for at opretholde eksisterende markedsandele for torskefisk i EU.

Forsyningen kan også forøges med introduktion af nye arter. Dette er en fordel da produktsortimentet forøges, hvilket både er til gavn for kunderne, og samtidig giver en mindre enstrenget og derved mindre sårbar forsyning. Der kan nævnes adskillige arter, men mest oplagte er dem, der har et væsentligt potentiale i global opdræt. Således skønnes produktionsomfanget i globalt opdræt ikke alene at stige, men antallet af opdrættede arter forventes også at stige. Ved at vælge arter med et globalt udviklingspotentiale frem for vilde fisk, hvor potentialet som helhed er stagnerende, sikres forsyningen og derved økonomien fremover. Risikoen for at spilde ressourcer til markedsføring af arter, hvor forsyningen siden svigter er mindre. Der kan være muligheder i adskillige arter, således fremhæver EUROFISH (2004) udviklingspotentialet for følgende arter, med angivelse af hvor de allerede i dag opdrættes, eller hvor der er forsøg med opdræt:

- Tun (Spanien, Australien og Kroatien)
- Helleflynder (Nordamerika)
- Brasen og aborre (sea bass og sea bream, Middelhavet)
- Brasen (grouper, Asien og Nordamerika)

- Black og yellowtail kingfish (en aborre lignende ferskvandsfisk; Asien, Australien og New Zealand)

Disse arter kan være relevante for fiskerindustrien i Danmark, men vil være vigtigere i outsourcete produktioner, fx i Kina.

5.4. Scenario 2010 for den globale og den danske forsyning

Den fremtidige udvikling i den globale råvareforsyning af fisk, krebsdyr og muslinger bestemmes af efterspørgsel og udbud.

Den globale efterspørgsel bestemmes af befolkningsstørrelse, indkomstforhold og præferencer, som beskrevet i kapitel 3.2. Voksende befolkning, forøget indkomst og forøgede præferencer for fisk vil forøge efterspørgslen. Der forventes i de kommende år en global befolkningstilvækst som primært drives af udviklingslandene og Kina. Derimod forventes befolkningsstørrelsen i industrialiserede lande at stagnere. Dette indebærer, at der i de kommende år vil komme en forøget efterspørgsel efter fisk på verdensmarkedet drevet fra udviklingslandene og Kina. Tilsvarende forventes det globale indkomstniveau at stige. Der forventes stigning i de fleste lande. Der forventes endvidere større stigninger i udviklingslande og Kina end i de industrialiserede lande. Indkomst er specielt vigtigt for fiskeprodukter, idet fisk i mange lande opfattes som et luksusprodukt, kendetegnet ved at når indkomsten stiger, indebærer det, at efterspørgslen stiger mere. Stigende global indkomst vil endvidere forøge efterspørgslen efter arter af høj værdi mere end efter arter af lav værdi. Arter af høj værdi er da også det primære grundlag for den danske fiskeindustri. Endelig kan forøgede præferencer påvirke den fremtidige globale efterspørgsel og her vurderes fisk, krebsdyr og muslinger i stadig højere grad at blive foretrukket frem for andre fødevarer. Som helhed forventes således en betydelig stigning i det globale forbrug de næste 20-30 år, primært drevet af Asien.

Det globale udbud udgøres af fiskeri og opdræt. Fiskeriet bestemmes med udgangspunkt i hvad naturen kan give samt fiskerireguleringerne, hvor markedet absorberer de mængder, der ilandbringes. Prisen indretter sig så i opad- eller nedadgående retning. Forholdet er anderledes i opdræt, hvor produktionen indrettes efter ændrede priser som følge af ændret efterspørgsel. Udviklingspotentiallet i opdræt er efterspørgselsdrevet, hvor det i fiskeriet er udbudsdrevet. Udviklingspotentiallet i fiskeriet er bestemt af tilstanden af de globale fiskebestande, som angivet i tabel 5.1, hvor det blev

konkluderet at på trods af, at der er et vist udviklingspotentiale, skønnes det beskedent.

På trods af, at udviklingspotentialet i fiskeriet er beskedent, er der forhold omkring fiskeriet, der kan forbedres til fordel for forarbejdningsvirksomhederne. Således har disse virksomheder interesse i, dels at vilde fisk er tilgængelige både på kort og lang sigt, dels at de kan købe råvarer så billigt som muligt. Fiskeriforvaltningssystemerne er afgørende herfor. Dels ved at de kan hindre biologisk overfiskeri, dels ved at de kan begrænse omkostningerne i fiskeriet, og derved prisen på råvarer. Forvaltningssystemer bør således ikke alene opbygges efter biologiske, men også økonomiske målsætninger, hvor overkapacitet og "race for fish" undgås. De biologiske målsætninger er i dag en integreret del af de fleste forvaltningssystemer, hvor de økonomiske målsætninger er mere sjældne. Således skønnes overkapaciteten i den globale fiskeflåde til 53% (Garcia og Newton 1995). Derfor vil det være fordelagtigt for den globale fiskeindustri, herunder den danske, at få indbygget økonomiske målsætninger i fiskeriforvaltningen. For den danske industri vil det imidlertid ikke bare være fordelagtigt at få forbedret forvaltningen i Danmark men også i hele det nordatlantiske forsyningsområde.

Udviklingspotentialet i opdræt bestemmes ud over af efterspørgsel også af en række andre forhold. Således vil tilgængeligheden af egnede vandområder, tilgængeligheden af rent vand, den forurening, der er forbundet med intensiv opdræt samt muligheden for at forøge fisketætheden have betydning for potentialet. Endvidere har der internationalt været debat om relevansen af den såkaldte fiskemelsfælde. Denne indebærer, at naturlige begrænsninger i tilgængeligheden af fiskemel og olie på et tidspunkt vil begrænse udviklingspotentialet i globalt opdræt, idet opdræt af mange arter baseres på fiskemel og olie. Dennes vurderes imidlertid kun delvist relevant, idet fiskebaseret foder kan erstattes af vegetabilsk foder (som soja og raps). Omvendt kan effekten på længere sigt dog blive, både at fiskenes vækst falder (fiskebaseret foder giver større vækst end vegetabilsk) og at priserne på fiskemel og olie stiger. Endvidere vil effekten, hvis den kommer, primært begrænse opdræt af arter af lav værdi. Arter som er uden betydning for den danske fiskeindustri.

Den globale råvareforsyning fremskrives på dette grundlag i flere analyser. IFPRI (2003) anslår de årlige globale stigningstakter frem til 2020 til 0,7% i fiskeriet og 2,8% i opdræt. Arter af høj værdi skønnes at stige mest. Dels som følge af stigende efterspørgsel, dels som følge af den største vækst ventes i opdræt i Kina. Der forventes også betydelige stigninger i opdræt i Sydamerika, Caribien og Europa. FAO

(2002) anslår de årlige globale stigningstakter frem mod 2030 til 0,4% i fiskeriet og 3,3% i opdræt. Det skønnes samtidig at stigningstakterne vil være faldende over perioden, dvs. størst frem mod 2010. Der forudses en ny international arbejdsdeling, hvor udviklingslande eksporterer arter af høj værdi og importerer arter af lav. Fælles for analyserne er, at udviklingspotentialet i fiskeriet er beskedent, hvor der omvendt er et betydeligt potentiale i opdræt. Specielt frem mod 2010. Opdrætssektoren har globalt været et af de hurtigste voksende erhverv de senere år. En udvikling der meget vel kan fortsætte frem mod 2010.

Den danske fiskeindustri er som følge af globaliseringen underlagt de globale udviklingstendenser. Det er dog ikke alle fiskearter, der er lige relevante for den danske fiskeindustri. Således vurderes arter af høj værdi, samt traditionelt anvendte arter at forblive de vigtigste, men nye arter kommer også ind i større omfang. Disse arter er typisk opdrættede og forventes at blive vigtige for industrien i Danmark, men endnu vigtigere for outsourcet forarbejdning. Den danske forsyning forventes i 2010 stadig hovedsageligt at stamme fra det nordatlantiske område, selvom andre forsyningsområder bliver vigtigere. Den forventede danske råvareforsyning i 2010 er beregnet i tabel 5.4.

Tabel 5.4. Beregnet dansk råvareforsyning 2010, 1.000 tons levende vægt.

	----- Fiskeri -----		----- Opdræt -----		----- Forudsætninger -----
	2002	2010	2002	2010	
Laksefisk	0	0	223	295	Globaliseringen forøger konkurrencen på råvarer i det nordatlantiske område (-1,5% årligt). Det globale opdræt af laksefisk stiger (+5%).
Torskefisk	292	264	0	30	Globaliseringen forøger konkurrencen på råvarer i det nordatlantiske område (-2,5%). Torskeopdræt introduceres (+10.000 tons), importen af alaskasej og hoki forøges (+5%) og importen af tilapia og catfish forøges (+20.000 tons).
Rejer	202	210	4	9	Globaliseringen forøger konkurrencen på råvarer i det nordatlantiske område (-1%). Fiskeriet i den nordvestlige del af Atlanterhavet forøges (1,5%) og importen af opdrættede varmvandsrejer forøges (10%).
Sild	303	355	0	0	Udvidelsen af EU med Polen forøger konkurrencen på råvarer fra Norge (-1%). Fiskeriet i Nordsøen og på atlantiskandisk sild forøges (3%).
Fladfish	44	44	0	3	Opdræt af fladfish introduceres på dyre arter som pighvarrer og tunger (+3.000 tons).

Den beregnede råvareforsyning bygger på en række restriktive forudsætninger. Således er antaget, at globaliseringen og udvidelsen af EU forøger konkurrencen på råvarer i det nordatlantiske område. Dette indebærer, at dele af råvareforsyningen herfra i fremtiden må forventes at gå udenom Danmark. Herudover antages, at det nordatlantiske fiskeri efter sild og rejer forøges, som følge af bestandenes gode tilstand. Fiskeriet efter torskefisk og fladfisk forventes ikke ændret væsentligt. Importen af alaskasej og hoki forøges, såvel som opdræt af laksefisk stiger. Opdræt af torsk og fladfisk introduceres. Endelig forøges importen af tilapia, catfish og varmvandsrejer.

Givet forudsætningerne er den beregnede forsyning af den danske fiskeindustri i 2010 nogenlunde uændret for torskefisk, rejer og fladfisk. Forsyningen er derimod stigende for både laksefisk og sild. Udviklingspotentialet i den danske fiskeindustri, frem mod 2010, er således størst for virksomheder, der baserer sig på laksefisk og sild. Det skal bemærkes, at beregninger bygger på en række usikre forudsætninger, bl.a. om hvor meget globaliseringen forøger konkurrencen i det nordatlantiske område. Øges konkurrencen mere end antaget kan det blive et problem for danske virksomheder at skaffe råvarer til konkurrencedygtige priser. Ved forøget konkurrence om råvarer på det nordatlantiske område bør satses mere på fersk fisk, idet disse, trods udviklingen af forbedrede transportmuligheder, også fremover i mindre omfang end andre produktformer forventes handlet globalt. Endvidere bør generelt satses på at sprede råvaregrundlaget ud på flere arter og leverandørlande for derigennem at begrænse den ensidige afhængighed af det nordatlantiske område med de deraf følgende risici.

6. Toldpolitik

Ifølge traditionel handelsteori skaber frihandel rammerne for optimal global velfærd, som følge af komparative fordele, forårsaget af forskelle i teknologi og produktionsfaktorer. Frihandel indebærer, at de enkelte lande kan specialisere sig i produktion af de varer de er bedst til, på grundlag af produktionsfaktorer, som de har rigeligt af. Dette er til gavn for alle lande. Tilstedeværelsen af toldbarrierer hindrer, at den globale velfærd kan optimeres, hvorfor toldreduktioner vil skabe større global velfærd.

Alligevel har toldbarrierer eksisteret i århundreder og eksisterer stadig i dag. Der er mange årsager hertil, men vigtigst er, at liberaliseringer har både vindere og tabere blandt forbrugere og producenter i forskellige lande. Og da potentielle tabere *alt andet lige* vil modarbejde liberaliseringer vil toldbarrierer bestå, såfremt disse tabere har magt og indflydelse til med held at modarbejde liberaliseringerne. Producenter i importørlande, som fx den danske fiskeindustri i EU, vil tabe i EU ved frihandel⁵. De kan dog samtidig vinde på andre markeder, såfremt de har eller får eksport til disse. Der kan med andre ord være både fordele og ulemper ved toldreduktioner for den danske fiskeindustri. Dette vil afhænge af handelsstrømmene, toldpolitikken opbygning og struktur, samt toldsatsernes størrelse.

Formålet med nærværende kapitel er at beskrive og analysere toldpolitikken på de vigtigste globale markeder, såvel som at vurdere konsekvenser af toldreduktioner for den danske fiskeindustri. Er toldreduktioner en fordel eller en ulempe for den danske fiskeindustri? Og for hvilke produkter på hvilke markeder er det en fordel eller ulempe? Hvilke konkrete forudsætninger skal være til stede, for at det er muligt at opnå en, for de danske virksomheder, ønskelig toldpolitik? Analyserne er en viderebearbejdning af datamateriale udarbejdet af Fiskerikomiteen i OECD (OECD 2003) for EU, Japan og USA, suppleret med materiale om Kina fra Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC 2003). Gældende toldpolitik i 2001 analyseres, korrigeret for senere ændringer.

6.1. Struktur

Toldpolitikken er opbygget efter samme struktur i de fleste lande, idet hovedparten af verdens lande i årtier har deltaget i verdensomspændende forhandlinger om liberalise-

⁵ Årsagen til at den danske fiskeindustri, trods Danmarks status som stor nettoeksportør af fiskeprodukter, vil tabe ved liberalisering er, at Danmark udgør en del af frihandelsområdet EU, samt at EU som helhed er stor nettoimportør af fiskeprodukter.

ringer. Først i GATT og senere gennem medlemskab af WTO. Eneste undtagelser fra medlemskab blandt vigtige aktører på de globale fiskemarkeder er Rusland og Vietnam, som begge forhandler medlemskab. I WTO medlemslandene er princippet, at alle lande skal behandles ens, således intet medlemsland af et andet kan pålægges en told som ligger over et vist niveau. Dette niveau kaldes Most Favoured Nation (MFN) toldsatsen. MFN toldsatserne er resultatet af en forhandling, hvor niveauet først bindes, dvs. det kan ikke hæves, hvorefter reduktioner forhandles. Landene må imidlertid gerne anvende en told, der er lavere end MFN raten. Dette kan ske ved at suspendere tolden, ved at indføre præferencetold til enkeltlande og grupper af lande. Det kan også ske ved at indføre toldkontingenter, hvor import af op til en vis mængde tillades til reduceret told.

De vigtigste globale fiskemarkeder (EU, Japan, USA og Kina) er underlagt denne struktur i toldpolitikken. I EU og USA er alle toldsatser på fiskeprodukter bundet, hvor visse toldsatser stadig er ubundne i Japan og Kina. Japan og Kina har dog et sæt af satser anvendt på samme måde som EU og USA anvender MFN raterne. Sideløbende eksisterer i de fire områder en række ordninger som muliggør import til reduceret told. I visse tilfælde, som på EU import af fiskeprodukter, er import på reduceret told mere reglen end undtagelsen. De vigtigste ordninger på fiskeprodukter inkluderer i EU, USA og Japan præferencer til mindst udviklede lande og andre udviklingslande. Herudover giver EU bl.a. præferencer til EFTA lande (Norge og Island), Nordafrikanske lande, Afrikanske, Caraibiske og Stillehavslande, Grønland, Færøerne og Mexico. USA giver yderligere præferencer til North American Free Trade Area lande (Canada og Mexico), lande i Andesbjergene, Caraibiske lande og Israel. Kina er en del af et frihandelsområde med Hong Kong og Macao. Endvidere bruger EU og Japan suspensioner og EU også toldkontingenter. Endelig har EU og Kina præferencer på import af råvarer til reeksport.

6.2. Toldpolitikens beskyttelsesniveau

Fiskeprodukter importeret til de fire områder inkluderer op til 350 forskellige produkter, hvor der til hver er knyttet en MFN told, samt evt. præferencerater, suspensionsrater og kontingenter. Toldbeskyttelsen af markeder med så differentierede strukturer kan måles på flere måder. Det simple gennemsnit af MFN raterne giver en indikation af beskyttelsesniveauet, men overvurderer den reelle beskyttelse på markeder, hvor der anvendes præferencer, suspensioner og kontingenter. Det importvægtede gennemsnit af de anvendte toldsatser giver også en indikation af beskyttelsesniveauet, men

undervurderer som følge af høje toldsats forhindrer import, hvorved den høje toldsats vægtes for lavt.

Indikatorer for det nuværende beskyttelsesniveau er angivet i tabel 6.1.

Tabel 6.1. Toldbeskyttelse på fiskeprodukter, 2001.

	EU	USA	Japan	Kina
Simpelt gennemsnit af MFN toldsats (%)	12,1	2,4	5,9	19,4
Uforarbejdet	11,4	0,7	5,0	17,7
Filet	9,6	0,8	4,3	27,0
Røget, saltet og tørret	13,3	1,7	10,4	26,3
Tilberedt og konserveret	18,3	4,8	8,5	22,4
Importvægtet gennemsnit af anvendte toldsats¹ (%)	² 4,2	0,2	4,0	³ 12,3
Uforarbejdet	2,9	0,0	3,5	11,8
Filet	2,3	0,0	3,9	26,7
Røget, saltet og tørret	2,0	0,6	1,4	19,3
Tilberedt og konserveret	10,4	0,9	7,0	22,3
Import (% af værdi)				
Med nul told	46	89	0	7
Med præferencetold (>0)	24	0	18	0
Med NFN told (>0)	30	11	82	93
MFN toldsats højere end 15% (antal)	128	6	10	109
Totalt antal told linier (antal)	394	175	285	146

Noter:

1. Det importvægtede toldgennemsnit er beregnet på grundlag af toldsats fra 2001, vægtet med importen til EU, USA og Japan i 1998 og med importen til Kina i 2002.
2. Dette tal er alene beregnet på grundlag af import fra ikke EU lande. Såfremt det blev beregnet på grundlag af hele importen ville det være 2,1%.
3. Den del af Kinas import der kan dokumenteres anvendt til reeksport pålægges ikke told. Andelen kendes ikke men er antaget at udgøre 75% for torskfisk og fladfisk og 0% for andre fiskearter.

Det simple gennemsnit af MFN raterne er højest i Kina, lavere i EU og lavest i Japan og USA. Tilsvarende er det importvægtede gennemsnit af de anvendte toldsats højest i Kina, lavere i EU og Japan og lille i USA. Toldbarriererne er således høje i Kina og nærmest ikke eksisterende i USA.

Sammenlignet med toldgennemsnit for andre produkter er det produktionsvægtede gennemsnit af EU import af uforarbejdede landbrugsprodukter 10,7%, af fødevarer, drikkevarer og tobak 32,5% og af alle produkter importeret til EU 7,7%. Beskyttelsesniveauet for fiskeprodukter i EU på 4,2% er således væsentligt lavere end for andre produkter. Dette er en medvirkende årsag til, at fiskeprodukter handles mere internationalt end mange andre produkter.

Det fremgår endvidere at toldsatsene i alle fire områder er større på tilberedte og konserverede produkter end på uforarbejdede. Således er det importvægtede gennem-

snit af de anvendte satser i EU 2,9% for uforarbejdede varer, mod 10,4% for tilberedte og konserverede varer. Samme mønster ses i USA, Japan og Kina. Dette indebærer, at indenlandske producenter har beskyttelse på hjemmemarkedet, men samtidig har mulighed for at købe råvarer globalt, uden at skulle betale en høj told.

Det fremgår også af tabel 6.1, at der er betydelig forskel mellem hvor stor en andel, der importeres til den fulde MFN told (tariff escalation). Således importeres næsten udelukkende til Kina og Japan til MFN raterne, hvor USA importerer 89% af importen helt uden told. I EU er strukturen i toldsystemet mere differentieret. 30% af importen pålægges den fulde MFN told, 46% pålægges ingen told og 24% en præferencetold større end nul. Lande der forsyner Kina, Japan og USA, behandles toldmæssigt meget ens, hvor lande der forsyner EU behandles meget forskelligt.

Endelig fremgår, at der er toldsatser højere end 15% (tariff peaks) i alle områder, dog flest i Kina og EU.

Beskyttelsesniveauet fordelt på de vigtigste fiskearter for den danske fiskeindustri er angivet i appendiks 6.1-6.5, hvor det fremgår at beskyttelsesniveauet i EU er størst for rejer og sild, halvt så stort for fladfisk og laksefisk og mindre for torskefisk. I Japan er beskyttelsen størst for sild og torskefisk, som dog begge er mindre importvarer. Told på rejer er lav, som følge af stor efterspørgsel og begrænset selvforsyning. I Kina er tolden størst på rejer, og mindst på torskefisk og fladfisk. Den høje told på rejer hænger sammen med en betydelig selvforsyning og derved et ønske om beskyttelse mod konkurrence, hvor den lave told på torskefisk og fladefisk skyldes, at de i stort omfang importeres som råvarer til forarbejdning og reeksport, hvorfor de ikke pålægges told.

6.3. Fremtidens toldpolitik

Beskyttelsen af fiskemarkederne i EU og USA kan som følge af, at MFN satserne gennem tidligere WTO forhandlinger er blevet bundet til deres nuværende niveau, ikke stige yderligere. Dette er dog ikke tilfældet i Japan og Kina, hvor en række produkter er forblevet ubundne. Disse kan i teorien stadig stige, selvom det vurderes usandsynligt. Toldreduktioner har været forhandlet i alle runder siden anden verdenskrig og i dag er endnu en runde sat i gang. Toldreduktioner på fiskeprodukter forventes at indgå. Forhandlingsrunden blev sat i gang på Ministermødet i Doha i november 2001 og da forhandlingerne forløber over en årrække, er der endnu ikke opnået enighed om ret meget. Der har været forhandlet modaliteter (regler for forhandling) og der ligger

et udkast herom (WTO 2003). Fiskeprodukter indgår som et industriprodukt og toldspørgsmål behandles som tidligere, som en del af generelle forhandlinger om markedsadgang for ikke-landbrugsprodukter. Der er foreslået anvendt en formel til generel reduktion af alle MFN toldsatter med en vis procentdel, som er større for høje end for lave toldsatter. Hvor der er ubundne toldsatter reduceres disse fra et højere niveau end det faktisk anvendte, hvorved de samtidig bindes. Endvidere er foreslået, at toldsatterne helt fjernes i specifikke sektorer. Fiskeprodukter er foreslået inkluderet. Der er dog ikke opnået enighed og bliver det næppe i den foreliggende form.

Omvendt er det sandsynligt, at der kommer reduktioner for fiskeprodukter frem mod 2010. Det vurderes at få betydning, at toldsatterne på fiskeprodukter i forvejen er lave, at udviklingslandenes interesser får stor vægt og at eksport af fiskeprodukter til industrilande er vigtige for dem, at Canada, Australien og New Zealand ønsker fuld liberalisering og at Kina muligvis kan få mindre reduktioner end andre som nyindtrådt medlem af WTO. EU's position i forhandlingerne er også vigtig. Her har de enkelte medlemslande forskellige standpunkter. Således har flere af de store EU lande med Frankrig i spidsen en protektionistisk position, hvor Danmark som et lille land er tilhænger af frihandel. Endvidere siger erfaringer fra tidligere runder, at forhandlingerne tager tid, samt at aftalte reduktioner i toldsatter introduceres gradvist. Under Uruguay runden i 1990'erne blev MFN toldsatterne på fiskeprodukter reduceret gennemsnitligt 26% (GATT 1994). MFN rater forhandles frem for reducerede rater, hvorved en delvis toldreduktion får relativ mindst effekt i EU, da EU importerer en lille andel fiskeprodukter til den fulde MFN told. En toldreduktion på samme niveau som under Uruguay runden vil indebære, at toldbelastningen i EU kun falder 20%, hvor den falder 22% i Japan og får fuld effekt med 26% i USA og Kina.

6.4. Konsekvenser af toldpolitikens liberalisering

Konsekvenserne for den danske fiskeindustri af toldreduktioner på fiskeprodukter gennem WTO vurderes i to scenarier:

1. Toldsatter fjernes helt
2. Toldsatter fjernes på uforarbejdede produkter

Ændringen i den relative konkurrenceevne mellem Danmark og andre lande, der forsyner EU, USA, Japan og Kina med fiskeprodukter, identificeres, givet uændret handelsmønster og omkostningsstruktur. Herigennem identificeres om den danske fiskeindustri ved uændrede forhold vinder eller taber ved toldreduktioner. Derefter disku-

teres de dynamiske effekter ved at virksomhederne har mulighed for at tilpasse sine omkostninger, produktion og afsætning med udgangspunkt i de muligheder globaliseringen byder.

Reduktioner af toldsatter får effekt på regnskabsposter for en dansk og en udenlandsk virksomhed, der tilbereder og konserverer fiskeprodukter som skitseret i nedenstående eksempel for scenario 1. Eksemplet angiver, hvordan konkurrenceevnen på EU markedet for en gennemsnitlig dansk virksomhed i forhold til en gennemsnitligt virksomhed fra et ikke EU lande påvirkes af at fjerne alt told. Tolden på færdigvarer reduceres fra 10,2% til nul, tolden på råvarer fra 1,8% til nul, køb af fiskeråvarer udgør 56% af den totale omsætning⁶, importandelen af råvarer for den indenlandske virksomhed er 56% målt i værdi og hele den danske virksomheds afsætning går til EU.

Tabel 6.2. Et gennemsnitligt dansk virksomheds tab af konkurrenceevne på EU markedet ved en total toldreduktion.

Dansk virksomhed:	
Initial afsætningspris	100,00 kr.
Terminal afsætningspris	$100,00 \text{ kr.} - 1,8\% \cdot 56\% \cdot 56\% = 99,44 \text{ kr.}$
Udenlandsk virksomhed:	
Initial afsætningspris	100,00 kr.
Terminal afsætningspris	$100,00 \text{ kr.} - 10,2\% = 89,80 \text{ kr.}$
Absolut konkurrenceforskel	$99,44 \text{ kr.} - 89,20 \text{ kr.} = 9,64 \text{ kr.}$
Relativ konkurrenceforskel	$100\% \cdot (-9,64 \text{ kr.} / 99,44 \text{ kr.}) = -9,7\%$

Konsekvensen på EU markedet af at fjerne alt told er *alt andet lige* at en gennemsnitligt dansk virksomhed, der producer tilberedte og konserverede varer, kan afsætte en vare, der tidligere kostede 100,00 kr., til 99,44 kr. En udenlandsk virksomhed kan derimod afsætte sin vare til 89,90 kr. og den danske virksomheds konkurrenceevne falder med 9,7%. Medtages virksomheder, der røger, salter og tørrer bliver tabet i konkurrenceevnen 7,7%. Tilsvarende tal for danske filetfabrikker er 1,7%. Danske virksomheder, der tilbereder, konserverer, røger, salter og tørrer lider således et tab i konkurrenceevne i EU. Tabet opvejes af gevinster på markederne i USA, Japan og Kina, såfremt de har en eksport dertil. Den gennemsnitlige danske virksomheds tab i konkurrenceevne totalt på de fire markeder udgør 1,1% for filetfabrikker, samt 5,4% og 5,5% for andre fiskeforarbejdningsvirksomheder, hhv. med og uden virksomheder, der røger, salter og tørrer.

⁶ Vareforbrugs andel af den samlede omkostning i fiskeforarbejdningsindustrien i Danmark, jf. Fødevareøkonomisk Institut (2005).

Inddrages i vurderingen, at der også liberaliseres andre steder end på de fire store markeder, samt at afsætningen som følge af de lavere priser kan forøges, er tallene overvurderede. Omvendt indebærer det, at konkurrenceevnen er beregnet på grundlag af det importvægtede gennemsnit af anvendte toldsats, frem for af det simple gennemsnit af MFN rater, at tabet er undervurderet. Regnes alternativt med det importvægtede gennemsnit af MFN raterne opnås et tab i konkurrenceevne 17,8% i EU, i stedet for de 9,7%. Dette tal er dog en overvurdering og det reelle tab i EU ligger et sted imellem. En anden effekt af liberalisering er forøget kvalitet af import til EU, idet eksterne leverandører på grund af tolden ikke, som i dag, tilskyndes til at levere varer af lav kvalitet.

Lidt af det, der tabes i EU, vindes andre steder, men der er på de fire markeder stadig et betydeligt tab i konkurrenceevnen for virksomheder, der tilbereder og konserverer fisk, givet det eksisterende handelsmønster. Årsagen er, at 87% af de danske virksomheders eksport går til EU. Såfremt disse virksomheder indretter sig på verdensmarkedet efter den ændrede konkurrencesituation, vil det endelige konkurrenceforhold bestemmes af, hvem der er bedst til at udnytte de muligheder globaliseringen byder. Konsekvensen af en eliminering af told er mindre mærkbare for filetfabrikkerne, idet de kun taber 1,1% i konkurrenceevne. Filetfabrikkerne skal således kun i beskedent omfang udnytte globaliseringens muligheder for at opnå en nettogevinst. Dette gælder både filetfabrikker, der producerer ferske og frosne fileter. Endvidere giver elimination af told på fileten en fordel til virksomheder, der anvender importeret fileten som råvare i produktionen.

Under det eksisterende handelsmønster er tabet i konkurrenceevne for virksomheder, der tilbereder, konserverer, røger, salter og tørrer, størst for produktioner baseret på rejer og sild, mindre for laksefisk og relativt beskeden for torskefisk. For rejer tabes til Island, Argentina, Norge og Brasilien, hvor der for sild tabes til Island og Norge. På laksefisk tabes til USA, Canada og Norge og endelig tabes på torskefisk til Rusland og Kina. Situationen er nogenlunde uændret i forhold til andre vigtige forsynerslande.

Givet det eksisterende handelsmønster vil størstedelen af den danske fiskeindustri umiddelbart tabe ved en fuld liberalisering. Tabene er dog små og det vurderes, at de fleste virksomheder kan imødegå dem ved at tilpasse sig og udnytte de muligheder globaliseringen byder. Disse inkluderer, øget afsætning udenfor EU, outsourcing og sourcing til lande med lave lønomkostninger, fx Kina. Forarbejdningsvirksomheder som outsourcer, men fortsætter med at afsætte i EU vil vinde i det omfang besparelser

i lønomkostninger overstiger øgede transportomkostninger. Dette indebærer, at EU import fra Kina på den høje MFN told bortfalder.

Tilsvarende skal virksomheder, der bliver i stand til at forøge afsætningen på andre markeder end i EU, kun opnå en beskeden gevinst for at opveje tabet i konkurrenceevne i EU. Handelsvirksomhederne vil også vinde, idet nedskæringer i produktionen i Danmark indebærer, at de nødvendigvis må skaffe varer til deres kunder andre steder fra. Givet at kundernes efterspørgsel er uændret vil de forøge deres omsætning, da forarbejdningsvirksomhederne ikke kan levere. Erfaringer viser således, at når det går skidt for forarbejdningsvirksomhederne i Danmark går det godt for handelsvirksomhederne. Og da liberalisering sætter forarbejdningsvirksomhederne under pres vil handelsvirksomhederne vinde. Omvendt vil forarbejdningsvirksomheder, der bevarer produktionen i Danmark og fortsætter med at afsætte i EU, entydigt tabe. Dvs. der vil være både vindere og tabere ved en liberalisering.

Konsekvensen er, at danske virksomheder tvinges til global aktivitet og at aktiviteten i Danmark meget vel kan falde. Omvendt skabes grundlaget for en sund økonomisk udvikling i virksomhederne, som medfører, at de kan opretholde deres markedsandele i EU, og evt. forøge andre steder. Endvidere er visse dele af fiskeindustrien allerede i dag under et betydeligt konkurrencemæssigt pres fra lavtlønslande som Kina og et beskedent tab i konkurrenceevnen, som følge af en fuld liberalisering, ændrer ikke herpå. Filetfabrikker, der producerer torskefisk, er et eksempel herpå.

Om en fuld liberalisering er fordelagtigt for den danske fiskeindustri som helhed bestemmes således af, om de muligheder globaliseringen byder fremover vil opveje de umiddelbare tab i konkurrenceevnen. Regnestykket afhænger af følgende faktorer:

1. Det umiddelbare tab i konkurrenceevne ved liberalisering.
2. Administrative besparelser i danske virksomheder.
3. Forøget forudsigelighed og gennemsigtighed på markedet.
4. Besparelser på lønomkostninger ved outsourcing, minus stigende transportomkostninger og under hensyntagen til etableringsomkostninger.
5. Muligheden for, ved etablering i Asien, at få nemmere adgang til råvarer.
6. Forøget afsætning udenfor EU.

Regnestykket er i denne rapport ikke opgjort, men det umiddelbare tab i konkurrenceevnen er beregnet til 5,5%. En anden rapport skønner at besparelser på lønomkostninger minus forøgede transportomkostninger ved outsourcing til Kina er af størrelsesor-

denen 8-10% (Gemba Innovation 2005). *Alt andet lige* er det således en fordel at liberalisere, såfremt virksomhederne udnytter mulighederne for outsourcing og såfremt etableringsomkostningerne ikke er for store. Lægges oveni at fjernelsen af EU's differentierede toldpolitik giver administrative besparelser i danske virksomheder større forudsigelighed og gennemsigtighed på markedet, at der kan være et væsentligt potentiale i at få nemmere adgang til råvarer ved etablering i Asien, samt at der kan være et potentiale i at forøge afsætningen udenfor EU, vil det være fordelagtigt at liberalisere.

Der kan sættes spørgsmålstegn ved, om de danske fiskevirksomheder er store nok til at udnytte de muligheder globaliseringen giver. Mange virksomheder kan være for små, men omvendt vurderes en lang række af de større danske virksomheder at have den volumen, der skal til. Vindere af globaliseringen i den danske fiskeindustri skal dog primært findes blandt de større virksomheder.

På lang sigt må endvidere forventes, at handelen under alle omstændigheder liberaliseres. Derved udsætter en foreløbig opretholdelse af told en nødvendig strukturtilpasning i den danske fiskeindustri længere end nødvendigt. Dette indebærer at udenlandske konkurrenter får længere tid til at opbygge en konkurrencefordel.

Specielt et forhold gør imidlertid regnestykket usikkert. At besparelserne ved outsourcing er foretaget under forudsætning af uændrede valutakurser mellem danske kroner og kinesiske yuan. Dette kan være urealistisk. Årsagen er, at Kina over en årrække har ført en fastkurspolitik i forhold til den amerikanske dollar. Den kinesiske økonomi har i det seneste årti udviklet sig betydeligt hurtigere end den amerikanske, hvilket, som følge af fastkurspolitikken, ikke har afspejlet sig i valutakurserne. Den kinesiske valuta er derfor undervurderet og Kina er under pres fra specielt USA for at ændre dette forhold. Ændres kurserne vil kinesiske eksportvarer blive dyrere på verdensmarkedet. En sådan ændring vil gøre det mindre fordelagtigt at outsource til Kina. Omvendt vil konsekvensen dog også være, at Kina bliver et mere attraktivt afsætningsmarked.

Samfundsmæssigt kan det virke ufordelagtigt, at fiskeindustriens bidrag til samfundsøkonomien som følge af liberaliseringen forventes reduceret, men for et lille land som Danmark, er det afgørende at den internationale handel foregår effektivt og med så få handelsbegrænsende foranstaltninger som muligt. Hvad der tabes på dansk grund i fiskeindustrien vindes i andre sektorer. Det vurderes derfor fordelagtigt på længere sigt, for både fiskeindustrien som helhed og for samfundet at reducere tolden på fiskeprodukter.

Reduktion af toldsatsene i scenario 2, hvor told på råvarer fjernes men hvor told på færdigvarer opretholdes, indebærer at hhv. filetfabrikker og de øvrige forarbejdningsvirksomheder forbedrer den samlede konkurrenceevne med 0,7% og 0,6% på de fire markeder. Scenario 2 giver, med det eksisterende handelsmønster, en gevinst, hvor scenario 1 giver tab. Gevinsterne er dog beskedne, hvilket skyldes at danske virksomheder allerede i dag betaler en meget lav told på råvarer. Givet det eksisterende handelsmønster er scenario 2 således at foretrække, men inddrages i vurderingen at der kan være betydelige dynamiske gevinster ved en fuld liberalisering kan scenario 1 vise sig at være det mest fordelagtige for den danske fiskeindustri.

6.5. EU's toldpolitik⁷

Ovenstående er konsekvenserne af globale toldreduktioner, forhandlet via WTO, analyseret. I det følgende analyseres toldreduktioner alene gennemført for EU-import.

Danske forarbejdningsvirksomheders toldbelastning, i form af toldprovenu, kan regnes til 223 mio. kr., svarende til 3,2% af importen fra ikke EU lande. Told på råvarer, filet og færdigvarer udgør hhv. 70, 29 og 124 mio. kr. På råvarer opkræves 70% af tolden fra import af laksefisk, hvor toldprovenuet fra torskefisk, rejer, sild og fladfisk hver er mindre end 5 mio. kr. For andre arter end laksefisk har virksomhederne således minimale udgifter til told på råvarer, hvilket bl.a. kan skyldes, at virksomhederne stopper import når kontingenterne er brugt op. På filet er det torskefisk og laksefisk, der giver de største toldomkostninger, hvor det for færdigvarer er rejer. Virksomhedernes udgifter til told på færdigvarer er således også beskedne, hvilket dog, modsat for råvarer, delvist kan forklares ved, at told på færdigvarer kan være så høje, at de i visse tilfælde er prohibitive.

Den relativt lave toldbelastning på 223 mio. kr. er et resultat af at det mere er reglen end undtagelsen, at der importeres til reduceret told. Såfremt hele den danske import var til den fulde MFN told ville toldprovenuet have været 952 mio. kr. Derved sparer toldsuspensioner, præferenceordninger og toldkontingenter danske virksomheder for 752 mio. kr. Besparelsen er lige stor for råvarer og færdigvarer og mindre for filet. Præferenceordningerne forårsager 55% af besparelsen, suspensionerne 30% og kontingenterne 15%, idet det dog skal bemærkes, at i de tilfælde, hvor der kan importeres til Danmark på to eller alle tre ordninger, er besparelsen henført først til suspensioner, derefter til præferencer og sidst til kontingenter. Den samlede besparelse tilfalder

⁷ For en general oversigt over EU's toldpolitik på fiskeprodukter, se Hatcher (1997).

primært torskefisk og rejer. Toldreduktionspolitikken giver således de største besparelser for virksomheder, der afsætter torskefisk og rejer.

På trods af at suspensioner, præferencer og kontingenter giver betydelige besparelser i forhold til gældende MFN rater, har de samtidig den uheldige konsekvens at raternes faktiske størrelser er usikre. EU importerer over 350 forskellige fiskeprodukter (toldlinier) på 52 forskellige toldkontingenter, med præferencer til ca. 180 forskellige lande og oversøiske territorier og med told på mere end 70 forskellige produkter suspenderet. EU's toldpolitik er således verdens mest differentierede, komplicerede og uoverskuelige, hvilket skyldes, at den er sammensat af 25 landes forskellige ordninger. Konsekvensen er, at den enkelte virksomheds udgifter til indkøb af fisk bliver uforudsigelige, produktivitetsvurderinger usikre, hvilket i sin yderste konsekvens kan medføre at ellers produktive investeringer ikke gennemføres. Samtidig er EU's toldpolitik så kompleks, at det kan være problematisk for den enkelte virksomhed at udnytte den på en hensigtsmæssig måde. Forenklinger letter således administrationsbyrden i virksomhederne.

Endvidere understøtter præferencer og kontingenter en skævvridning af råvareforsyningen mod Nordatlanten. Årsagen er, at danske virksomheder kan importere med reduceret told fra lande som Norge, Island, Færøerne og Grønland i større udstrækning end fra andre. Derved har præferencer og suspensioner den utilsigtede effekt, at råvaregrundlaget for de danske virksomheder er ensidigt afhængigt af forhold i disse landes fiskebestande og opdræt. Ensidighed indebærer en risiko ved fx for bestandskollaps, og deraf følgende problemer med råvareforsyning. Endvidere har toldsystemet også den utilsigtede konsekvens, at det modvirker, at den danske fiskeindustri kan ruste sig mod yderligere konkurrence i en stadig mere globaliseret verden. Årsagen er, at spredning af råvaregrundlaget til et større område og flere arter modvirkes. Fuldstændig liberalisering samt brug af suspensioner, frem for præferencer og kontingenter, vil således forbedre den danske fiskeindustri's mulighed for at ruste sig mod øget konkurrence.

Tilstedeværelsen af præferenceordningerne nødvendiggør også regler for oprindelsesland, idet import fra tredjeland ellers ville gå gennem lande med præferencer. Disse regler er aftalt internationalt og indebærer at alle led i distributionskæden, fra forsyner i oprindelseslandet, gennem mellemlandet og til EU markedet, skal kunne dokumentere og er ansvarlig for fiskens oprindelse. Men reglerne har i praksis været svære at håndtere og har forårsaget usikkerhed om, hvilken told danske virksomheder skal pålægges. Danske importører har asymmetrisk viden om oprindelsesland og samtidig

har der ikke været en klar ansvarsfordeling mellem myndigheder i forsynerlande, mellemlande og modtagerlande. Usikkerheden om fiskens oprindelse og om ansvaret for dokumentationen herfor kan i sin yderste konsekvens indebære at danske virksomheder undlader at gennemføre profitable aktiviteter. Der er derfor behov for dels at få aftalt en klarere ansvarsfordeling mellem myndigheder i de forskellige lande, dels at få opbygget sporbarhedssystemer. Sporbarhedssystemer for oprindelsesland eksisterer ikke i dag, men kan opbygges efter samme mønster som de eksisterende relateret til bæredygtighed (fx for dolphin friendly tuna og southern bluefin tuna, jf. OECD 2003) og fødevarer sikkerhed. Samtidig vil det være en administrativ forenkling internationalt at arbejde frem mod ét samlet sporbarhedssystem.

Et andet område af EU's toldpolitik, der har givet problemer for danske virksomheder, er reglerne om "safe-guards" og anti-dumping. Disse politikker anvendes når virksomheder fra ikke EU lande er under mistanke for at dumpe prisen i EU til under markedsprisen for derved at udkonkurrere EU virksomheder. Tilstedeværelsen af sådanne regler er til fordel for virksomheder med egenproduktion i EU, men til ulempe for virksomheder, der som de danske, baserer produktionen på importerede råvarer. Problemstillingen har rod i en konkret sag, hvor Skotland og Irland har indklaget Norge for Kommissionen for, at norske virksomheder dumper prisen på laks i EU. Kommissionen har foreslået at indføre en safe-guard, indtil afgørelse i anti-dumping sagen foreligger, som består af en mindstepris på 21,25 kr./kg. Med priserne i 2003 ville mindsteprisen svare til en told på 2%. Hertil kommer et kontingent på 369.000 tons udenfor hvilket, der skal betales en tillægstold på 3,92 kr./kg. (svarende til 19% af 2003 priser). Såfremt forslaget indføres, vil det få negative konsekvenser for danske virksomheder og vurderes at umuliggøre import ud over kontingentet. Kontingentet ville dog ikke have været begrænsende i 2003. Med udgangspunkt i den konkrete sag har den danske fiskeindustri en generel økonomisk interesse i at undgå sådanne sager og derved i at få indført en strammere anti-dumping lovgivning, som gør det sværere at gennemtrumfe anti-dumping told og mindstepriser uden fornøden dokumentation.

Endelig har en række aktuelle tiltag betydning for den danske fiskeindustri. For det første har EU udvidelsen givet frihandel mellem det "gamle" EU-15 og 10 nye medlemslande, hvilket både giver nye afsætningsmarkeder og forøget konkurrence. Af speciel relevans er Polen, både som aftager og konkurrent for produkter baseret på sild og laks. For det andet overvejes told på uforarbejdet torsk helt suspenderet⁸. Dette vil være fordelagtigt for danske virksomheder men samtidig er der behov for at forøge

⁸ I dag er tolden 3% samtidig med at der er indført et kontingent på 50.000 tons uden told.

forsyningen af substitutter som tilapia, catfish, alaskasej og hoki. Suspension af told på tilapia og catfish, som i dag er 8% i uforarbejdet form, kunne forøge danske virksomheders råvaregrundlag for torskefisk. Dette gælder også alaskasej og hoki. Endelig er præferenceordningen for udviklingslande under revision og Kommissionen har udarbejdet et udkast, som der endnu ikke er opnået enighed om (European Commission 2004). I udkastet søges ordningen forenklet og told på fiskeprodukter foreslås reduceret med 3,5%-point i forhold til MFN raten, medmindre de allerede er reduceret. Ændringen vil, hvis den vedtages, ikke direkte få betydning for den danske fiskeindustri, idet Danmark ikke importerer betydende mængder fra disse lande. Indirekte kan den dog få effekt ved tab af konkurrenceevne for danske virksomheder, idet andre EU lande har en betydelig import af arter som kulmule og rejer fra disse lande.

7. Konklusion

I denne rapport er den globale handel med fisk og fiskeprodukter blevet kortlagt og den danske fiskeindustri rolle analyseret. Globale handelsstrømme og fiskeindustriens aktiviteter i Danmark er belyst. Fokus har været på råvareforsyning og toldpolitik.

De globale hovedmarkeder for fisk og fiskeprodukter er EU, Japan, USA og Kina. EU modtager primært sin forsyning fra europæiske lande, hvor der i Asien og Amerika er en tæt samhandel og arbejdsdeling. Lande som USA, Japan, Rusland, Canada og Thailand har fiskeri og opdræt, mens lavtlønslande som Kina forestår forarbejdningen. Efterfølgende eksporteres de forarbejdede produkter til lande som Japan, USA og EU. Derved tegner sig et billede af et verdensmarked, hvor EU i høj grad er forsynet fra europæiske lande og hvor USA, Japan og Kina forsynes fra Asien og Amerika. Som følge af samhandel mellem de tre verdensdele giver det dog ikke mening at opfatte verdensmarkedet som adskilte markeder. Priserne på fisk og fiskeprodukter dannes på et verdensmarked og er bestemt af udbud og efterspørgsel på dette verdensmarked.

Den danske fiskeindustri er som verdens sjette største eksportør fordelagtigt placeret mellem råvarerne i Nordatlanten og markedet i EU. Produktsortimentet er det bredeste i Europa, med produkter baseret på laks og koldvandsrejer i fremgang og produkter baseret på torskefisk og fladfisk i tilbagegang. Den danske fiskeindustri engroshandel med fisk og fiskeprodukter er i fremgang, hvorimod fiskeforarbejdning i Danmark er i tilbagegang. Fremgangen i engroshandel skyldes bl.a. den danske fiskeindustri gode logistik og kunderelationer, hvor tilbagegangen i forarbejdning er tæt relateret til råvaregrundlaget.

Adgangen til råvarer er en vigtig konkurrencefaktor som for den danske fiskeindustri bestemmes af de nordatlantiske fiskebestandes tilstand, suppleret med den markante udvikling i specielt norsk opdræt af laks de seneste to årtier. Globaliseringen påvirker dette mønster. Dels gennem en stigende eksport direkte fra nordatlantiske leverandører til lande med lave lønomkostninger. Dels gennem stigende eksport af fersk fisk fra de traditionelle leverandører i Nordatlanten direkte til slutmarkederne i EU. Konsekvensen kan fremover blive, medmindre virksomhederne tilpasser sig den nye virkelighed, at værditilvækst på råvarer fra det nordatlantiske område går udenom Danmark.

Omvendt giver den vedvarende kraftige vækst i det globale opdrætserhverv nye muligheder. Norsk laks har vist vejen og er blevet en af de vigtigste råvarer for den danske fiskeindustri. Men der er også andre relevante arter. Vigtigst bliver arter, der som følge af svigtende fiskeri, kan erstatte torskefisk og derved medvirke til at opretholde og udvikle dansk fiskeindustris markedsandele i EU.

EU's toldregulering har i årtier været en del af det at drive fiskeindustri i Danmark. Virksomhederne har med svigtende råvaregrundlag i Danmark evnet i stigende grad at importere råvarer primært fra Nordatlanten. En udvikling der er gået hånd i hånd med reduktioner af told på råvarer. I dag er tolden på råvarer begrænset. Analysen viser imidlertid, at en fuldstændig fjernelse af tolden på råvarer alligevel er en fordel for dansk fiskeindustri. Dels fordi råvarer kan importeres billigere, dels fordi der derved sker en afbureaukratisering af handelen på tværs af landegrænser.

Tolden på færdigvarer er derimod stadig høj og giver beskyttelse af danske virksomheders hovedmarked i EU mod konkurrence fra virksomheder fra ikke EU-lande. En total fjernelse af told på færdigvarer vil derfor på kort sigt - med den eksisterende struktur i industri og handelsmønster – fjerne en beskyttelse virksomhederne i dag har fordel af. Imidlertid vil gensidig liberalisering også give mulighed for at udnytte fordelene ved globaliseringen gennem en forbedret konkurrenceevne på markeder udenfor EU. Derudover forbedres mulighederne for at outsource produktionen til lavtlønslande udenfor EU, og samtidig opretholde markedsandele i EU uden at skulle betale told for importerede forarbejdede varer. Endvidere understøttes muligheden for at udbrede råvaregrundlaget til at omfatte arter fra mere end det nordatlantiske område. Endelig vil forenklinger i toldsystemet lette administrationsbyrden i virksomhederne.

Forudsat at danske virksomheder udnytter de muligheder globaliseringen byder, vil en fuldstændig global liberalisering være til fordel for dansk fiskeindustri og for samfundet som helhed. Men der vil både være virksomheder, der vinder og virksomheder, der taber.

En samlet vurdering af forhold af betydning for den danske fiskeindustri peger på fordele ved:

- At der på kort sigt arbejdes videre med de aktuelle toldforhold med henblik på at styrke danske virksomheders konkurrenceevne ved:

- At forbedre kontingenter og præferenceaftaler gennem suspension af told på så mange fiskeprodukter som muligt, således at usikkerhed om toldens faktiske indtræden og størrelse undgås. Der bør indledes med råvarer og filetvarer, dernæst færdigvarer.
 - At fastlægge en international ansvarsfordeling mellem myndigheder i forsynerlande og modtagerlande i håndhævelsen af reglerne om oprindelsesland, samt støtte initiativer til udvikling af et internationalt sporbarhedssystem.
 - At opstramme lovgivning om safe-guards og anti-dumping i EU og WTO, således at anvendelsen sker på et dokumenteret grundlag.
- At der på lang sigt arbejdes for en fuldstændig fjernelse af told på alle fiskeprodukter globalt.
 - At branchen generelt fastholder sit fokus på at udvikle markedsandele baseret på traditionelt anvendte arter.
 - At råvaregrundlaget udvides yderligere til flere, nye arter fra en bredere kreds af leverandører for derigennem at udbygge førerpositionen i EU, hvad angår bredde i produktsortiment, herunder:
 - At der satses på opdrættede arter.
 - At importen af opdrætsfisk, der kan substituere torsk øges, eksempelvis tilapia og catfish, for derved at fastholde positionen på hvidfiskemarkedet. Det bør understøttes af en suspension af told på import af disse arter til EU.
 - At der satses på fersk fisk.
 - At der sikres en bæredygtig og effektiv udnyttelse af de danske fiskeressourcer.

Referencer

- Asia-Pacific Economic Cooperation (2003), Tariff Database, Available at <http://www.apectariff.org/tdb.cgi/ff31303038/apeccgi.cgi>.
- Asche, F. and R. Hannesson (1997), Market integration between Whitefish and Salmon in France, SNF Working Paper A40/97.
- Asche, F., D. V. Gordon and R. Hannesson (2002), Searching for Price Parity in the European Whitefish Market, *Applied Economics*, 34, 1017-24.
- Asche, F., H. Bremnes, and C. R. Wessells (1999), Product Aggregation, Market Integration and the Relationships between Prices: An Application to World Salmon Markets, *American Journal of Agricultural Economics*, 81, 568-81.
- Asche, F., K. G. Salvanes and F. Steen (1997), Market Delineation and Demand Structure, *American Journal of Agricultural Economics*, 79, 139-50.
- Barten, A. P. and L. J. Bettendorf (1989), Price formation of fish – an application of an Inverse Demand System, *European Economic Review*, 33, 1509-1525, North-Holland.
- Burton, M. and T. Young (1992), The structure of changing tastes for meat and fish in Great Britain, *European Review of Agricultural Economics*, 19, 165-80.
- Clay, P. and A. Fofana (1999), Delineation of the UK Seafood Markets, Paper presented at the XI'th EAFE Conference, April, Dublin.
- Devoretz, D. and K. G. Salvanes (1993), Market Structure for Farmed Salmon, *American Journal of Agricultural Economics*, 75 (February 1993), 227-233.
- Eurofish (2004), Spectrum of aquaculture species becomes ever broader, *Eurofish Magazine*, no. 5, pp. 60-64.
- Commission of the European Communities (2004), Proposal for a Council Regulation applying the scheme of generalised tariff preferences, document no. COM(2004) 699 final.
- Fiskeridirektoratet (2003), *Fiskeristatistisk Årbog 2003*.
- Food and Agriculture Organisation of the United Nations (2002), *State of the World Fisheries and Aquaculture*, Rome.
- Fødevareøkonomisk Institut (2005), *Regnskabsstatistik for fiskeforarbejdningsindustri i Danmark*, upubliceret materiale.
- Garcia, S. M. and C. Newton (1995), Current Situation, Trend and Prospects in World Capture Fisheries. In Pikitch, E et al (ed.) *Global Trends: Fisheries Management*. Maryland, American Fisheries Society, 1997, FAO paper.
- Gemba Innovation, IFM, Fødevareøkonomisk Institut, Teknologisk Institut, Brand Plant og Eurofish (2005), *Dansk fiskeindustri's udviklingsmuligheder i den globale økonomi*, rapport fra Dansk Industri, februar 2005.

- General Agreement of Trade and Tariffs (2004), The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations. Overview of the Results, Geneva, November 1994.
- Gordon, D.V. and R. Hannesson (1996), On Prices of Fresh and Frozen Cod Fish in European and U.S. Markets, *Marine Resource Economics*, 11, 223-238.
- Gordon, D.V., K. G. Salvanes and F. Atkins (1993), A Fish is a Fish is a Fish? Testing for Market Linkages on the Paris Fish Market, *Marine Resource Economics*, 8, 331-343.
- Guillotreau, P. (1998), Foreign Trade and Seafood Prices: Implications for the CFP, Final Report, July 1998, co-ordinated by LEN-CORREIL of University of Brest and with participation from CEMARE at University of Portsmouth, University of Valencia and SNF in Bergen.
- Hatcher, A. (1997), The European Community's tariff regime for fish imports 1988-94, Report no. 46 from the Centre for the Economics and Management of Aquatic Resources, University of Portsmouth, UK.
- International Council for Exploration of the Sea (2004), Report from the Advisory Committee for Fisheries Management, available at www.ices.dk.
- International Food Policy Research Institute (2003), *Fish to 2020 – Supply and Demand in Changing Global Markets*, Washington, ISBN 0-89629-725-X.
- Jaffry, S., G. Taylor, S. Pascoe and U. Zabala (1998), Market delineation of fish species in Spain, University of Portsmouth, CEMARE Research paper no. 140.
- Nielsen, M. (2003), Beregningsgrundlag for prisudviklingen for uforarbejdet fisk i Danmark: Arbejdspapir til Fiskeriets Økonomi 2003, working paper nr. 05/2003 fra Fødevareøkonomisk Institut.
- Nielsen, M. (2004a), International market integration and demand: An analysis of the Norwegian and Danish herring market, forthcoming in *Food Economics*.
- Nielsen, M. (2004b), Price formation and market integration on the European first-hand market for whitefish, forthcoming in *Marine Resource Economics*.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (2003), *Liberalising Fisheries Markets – Scope and Effects*, pp. 80-92, Paris.
- Watson, R., and D. Pauly (2001), Systematic Distortions in world fisheries catch trends, *Nature*, 414, pp. 534-536.
- World Trade Organisation (2003), Drafts elements of modalities for negotiations on non-agricultural products, Document TN/MA/W/35/Rev. 1 from the Negotiating Group on Market Access.

Appendiks 3.1.

Valutakursernes betydning for prisdannelsen

Udviklingen i de vigtigste valutaer for prisdannelsen på fiskeprodukter i EU er angivet i nedenstående tabel, idet €/DKK kursen ikke er medtaget på grund af fastkurspolitikken.

Appendixtabel 3.1 Valutakursudvikling, 1995-2003, 1 DKK =									
Valuta	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
US\$	0.18	0.17	0.15	0.15	0.14	0.12	0.12	0.13	0.15
Japansk yen	16.79	18.76	18.32	19.52	16.32	13.34	14.58	15.89	17.63

Tilsvarende kurs for € er 0,13 i hele perioden.

Af tabellen fremgår de gennemsnitlige valutakurser for den danske krone i forhold til US\$ og japansk Yen for perioden 1995-2003. Tallet 0,15 ud for \$ i 2003 angiver at der kan købes 0,15 \$ for 1,00 dansk krone. Kronen svækkes i forhold til \$ i perioden 1995-2001 med 33% og styrkes derefter med 25%. I forhold til Yen svækkes kronen med 16% i 1995-98, styrkes i 1998-2000 med 32% og svækkes igen efterfølgende med 32%. Som følge af den danske fastkurspolitik er kronen uændret i forhold til € over hele perioden.

Priseffekter af ændrede valutakurser afhænger af om et land er importør eller eksportør, jf. nedenstående tabel.

Appendixtabel 3.2 Preiseffekter af valutakursændringer		
----- Den indenlandske valuta -----		
	Styrkes	Svækkes
Importørland	I. Prisen falder , fordi udbudet af import stiger ved den eksisterende pris, som følge af at udbyder får mere af egen valuta for sine varer end tidligere. Udbyder vil derved søge at afsætte mere på markedet og mindre andre steder og importprisen vil falde. Dette vil trække prisen på indenlandske producerede varer med ned.	II. Prisen stiger , fordi udbudet af import falder ved den eksisterende pris, som følge af at udbyder får mindre af egen valuta for sine varer end tidligere. Udbyder vil derved søge at afsætte mindre på markedet og mere andre steder og importprisen vil stige. Dette vil trække prisen på indenlandske producerede varer med op.
Eksportørland	III. Prisen stiger , forudsat at eksportørlandet er en tilstrækkelig stor producent. Årsagen er at udbudet af eksport falder ved den eksisterende pris, som følge af at udbyder får mindre af egen valuta for sine varer end tidligere. Dette vil få eksportprisen til at stige og trække prisen på indenlandske producerede varer med op.	IV. Prisen falder , fordi udbudet af eksport stiger ved den eksisterende pris, som følge af at udbyder får mere af egen valuta for sine varer end tidligere. Udbyder vil derved søge at afsætte mere på eksportmarkedet og mindre andre steder. Eksportprisen vil falde og trække prisen på indenlandske producerede varer med ned.

Kilde: Nielsen (2003).

Af tabellen fremgår prisseffekten af valutakursændringer i de fire forskellige situationer, idet det bemærkes at såfremt et land er selvforsynende har valutakursændringer ikke effekt på priserne. Det bemærkes endvidere, at for Danmark er det EU områdets udenrigshandel, der bestemmer status som importør- eller eksportørland, idet den danske krone følger euroen. Valutakursudviklingen for € og danske kroner i forhold til andre valutaer har således alene betydning for prisudviklingen for varer, der handles mellem EU og tredjelande.

Det skal bemærkes, at denne metode til at vurdere prisseffekter af ændrede valutakurser er en forenkling. Dette skyldes, at der på de fleste markeder for fiskeprodukter handles med fisk fra en række forskellige lande. Derved er den relative valutakursudvikling afgørende for prisudviklingen og ikke alene valutakursudviklingen mellem to lande. Metoden til vurdering af prisseffekter af ændrede valutakurser er ligeledes en forenkling, fordi der på visse markeder traditionelt handles med en eller flere bestemte valutaer. Derved er det afgørende for prisudviklingen, hvilke valutaer der handles i. Således handles fx fiskemel og olie normalt i \$ på verdensmarkedet.

Appendiks 5.1. Status i de vigtigste bestande der forsyner Danmark med fisk.

Appendikstabel 5.1.

Bestand	Fangster ¹ (1.000 tons)	Bestandsstatus	Andel (%) ²	Råvarefor- syning (1.000 tons) ³
Torskefisk:				
Hoki fra det sydvestlige Stillehav	248	Underudnyttet		6
Sej fra Barentshavet	160	Underudnyttet		13
Sej fra Nordsøen (inkl. Skagerrak)	107	Underudnyttet		12
Kuller fra Nordsøen (inkl. Skagerrak)	44	Underudnyttet	16%	5
alaskasej fra det nordøstlige Stillehav	1.519	Fuldt udnyttet		6
alaskasej fra det nordvestlige Stillehav	1.136	Fuldt udnyttet		2
Torsk fra Barentshavet	522	Fuldt udnyttet		83
Kuller fra Barentshavet	97	Fuldt udnyttet		10
Sej fra færøsk farvand	47	Fuldt udnyttet	60%	37
Torsk fra det færøske plateau	30	Overudnyttet		21
Torsk fra den vestlige Østersøen	25	Overudnyttet	14%	12
Torsk fra den østlige Østersøen	69	Nedfisket		6
Norsk kysttorsk	35	Nedfisket		10
Torsk fra Nordsøen (inkl. Skagerrak)	31	Nedfisket	10%	8
Total	4.070			231
Rejer:				
Dybvandsrejer fra det nordvestlige Atlanterhav	258	Underudnyttet	96%	141
Hesterejer fra Nordsøen	33	Fuldt udnyttet		3
Dybvandsrejer fra Nordsøen (inkl. Skagerrak)	12	Fuldt udnyttet	4%	3
Total	303			147
Sild⁴:				
Atlantiskandisk sild	773	Underudnyttet		80
Sild fra Nordsøen	480	Underudnyttet		141
Sild fra vest for Skotland	29	Underudnyttet	84%	1
Sild fra den vestlige Østersøen, Skag. og Kattegat	78	Fuldt udnyttet	14%	37
Sild fra den østlige Østersøen	114	Overudnyttet	2%	5
Total	1.474			264
Fladfisk:				
Hellefisk fra det nordvestlige Atlanterhav	64	Fuldt udnyttet		11
Tunge fra Nordsøen	18	Fuldt udnyttet		1
Rødspætte fra Skagerrak og Kattegat	9	Fuldt udnyttet	49%	7
Rødspætte fra Nordsøen	67	Overudnyttet	51%	20
Total	158			39

Noter:

1. Fangster i det nordøstlige Atlanterhav er fra 2003 og andre fangster er fra 2002.
2. Andelen angiver udnyttelsesgraden for de vigtigste bestande der forsyner den danske fiskeindustri med fisk, vægtet med råvareforsyningen.
3. Råvareforsyning fra de enkelte bestande er alene beregnet for de vigtigste forsynerlande (som indgår i tabel 5.2).
4. Inkluderer konsum, industri og estimeret discard.

Kilder: ICES (2004) og FAO (2002).

Appendiks 6.1. Told på laksefisk 2001¹.

Appendikstabel 6.1.

	EU	USA	Japan	Kina
Handelsvægtet gennemsnit af anvendte toldsatser (%)	2,6	0,2	3,6	15,0
Uforarbejdet	1,9	0,0	3,5	14,9
Filet	1,9	.	.	.
Røget, saltet og tørret	8,9	3,6	10,5	18,0
Tilberedt og konserveret	5,4	2,3	8,5	18,9
Simpelt gennemsnit af MFN toldsatser (%)	8,6	1,1	4,4	20,1
Uforarbejdet	8,0	0,0	3,2	16,1
Filet	7,0	1,1	3,5	27,0
Røget, saltet og tørret	13,3	5,0	10,5	28,0
Tilberedt og konserveret	5,5	4,0	9,6	23,0
Import (%)				
Med nul told	8	97	0	0
Med præferencetold (>0)	2	0	1	0
Med NFN told (>0)	90	3	99	100
MFN toldsatser højere end 15% (antal)	1	0	0	8
Told linier (antal)	21	11	18	13

Noter: 1. Toldberegninger er for EU gennemført på det 8-cifrede niveau i det harmoniserede system og på det 6-cifrede niveau for USA, Japan og Kina.

Appendiks 6.2. Told på torskefisk 2001.

Appendikstabel 6.2.

	EU	USA	Japan	Kina
Handelsvægtet gennemsnit af anvendte toldsatser (%)	2,2	0,0	5,9	4,5
Uforarbejdet	4,2	0,0	5,9	4,5
Filet	1,8	.	.	.
Røget, saltet og tørret	1,3	0,0	15,0	28,0
Tilberedt og konserveret	3,3	.	.	.
Simpelt gennemsnit af MFN toldsatser (%)	11,2	0,3	7,0	22,0
Uforarbejdet	10,5	0,0	4,9	18,0
Filet	8,7	1,1	3,5	27,0
Røget, saltet og tørret	15,0	0,0	15,0	28,0
Tilberedt og konserveret	17,5	.	.	.
Import (%)				
Med nul told	55	100	0	75
Med præferencetold (>0)	32	0	0	0
Med NFN told (>0)	13	0	100	25
MFN toldsatser højere end 15% (antal)	13	0	2	12
Told linier (antal)	45	12	10	12

Appendiks 6.3. Told på rejer 2001.

Appendikstabel 6.3.

	EU	USA	Japan	Kina
Handelsvægtet gennemsnit af anvendte toldsatser (%)	5,6	0,0	1,3	23,8
Uforarbejdet	3,0	0,0	1,0	23,8
Tilberedt og konserveret	14,0	0,1	4,3	21,0
Simpelt gennemsnit af MFN toldsatser (%)	15,3	1,5	3,2	21,9
Uforarbejdet	14,0	0,0	1,8	22,0
Tilberedt og konserveret	26,4	3,0	5,1	21,0
Import (%)				
Med nul told	33	99	0	0
Med præferencetold (>0)	50	0	11	0
Med NFN told (>0)	17	1	89	100
MFN toldsatser højere end 15% (antal)	7	0	0	8
Totalt antal told linier (antal)	14	4	9	9

Appendiks 6.4. Told på sild 2001.

Appendikstabel 6.4.

	EU	USA	Japan	Kina	Polen
Handelsvægtet gennemsnit af anvendte toldsatser (%)sdfgsgss	5,6	0,2	6,1	18,0	16,2
Uforarbejdet	5,1	0,0	6,1	18,0	6,4
Filet	5,8
Røget, saltet og tørret	8,2	0,1	.	24,3	8,2
Tilberedt og konserveret	.	0,4	7,4	23,0	33,1
Simpelt gennemsnit af MFN toldsatser (%)	10,1	1,3	7,6	23,7	14,7
Uforarbejdet	7,5	0,0	8,0	18,0	9,0
Filet	8,8	1,4	3,5	27,0	20,0
Røget, saltet og tørret	11,3	1,3	12,5	28,0	12,5
Tilberedt og konserveret	17,5	1,9	9,6	23,0	35,0
Import (%)					
Med nul told	36	89	0	0	3
Med præferencetold (>0)	12	0	5	0	53
Med NFN told (>0)	52	11	95	100	46
MFN toldsatser højere end 15% (antal)	7	0	1	6	8
Told linier (antal)	15	11	8	6	15

Appendiks 6.5. Told på fladfisk 2001.

Appendikstabel 6.5.

	EU	USA	Japan	Kina
Handelsvægtet gennemsnit af anvendte toldsatser (%) sdfgsg	2,7	0,0	3,5	5,7
Uforarbejdet	2,6	0,0	3,5	5,7
Filet	4,8	.	.	.
Røget, saltet og tørret	0,6	.	.	.
Tilberedt og konserveret
Simpelt gennemsnit af MFN toldsatser (%)	11,8	0,2	3,5	19,7
Uforarbejdet	11,9	0,1	3,5	16,6
Filet	11,3	1,4	3,5	27,0
Røget, saltet og tørret
Tilberedt og konserveret
Import (%)				
Med nul told	63	79	0	68
Med præferencetold (>0)	35	0	0	0
Med NFN told (>0)	2	21	100	32
MFN toldsatser højere end 15% (antal)	13	0	0	9
Told linier (antal)	26	11	11	11